

Valga vald

Tõrva vald

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

VALGAMAA RINGMAJANDUSE AUDIT LÕPPARUANNE

Tellija esindaja:

Maris Frosch

Otepää vallavalitsus

Arendusjuht

maris.frosch@otepaa.ee

CIVITTA

September 2021

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	4
2. KOKKUVÕTE VALGAMAA JÄÄTMEMAJANDUSE HETKEOLUKORRAST	6
3. VALGAMAA RINGMAJANDUST MÕJUTAVAD TRENDID	8
4. VALGAMAA JÄÄTMEMAJANDUSE ARENGUVAJADUSED	10
4.1 PRIORITEETSED ARENGUVAJADUSED	10
4.2 KOKKUVÕTE ARENGUVAJADUSTEST	11
5. ETTEPANEKUD	14
5.1 ETTEPANEKUD JÄÄTMEKAVA MUUTMISEKS	14
5.2 ETTEPANEKUD JÄÄTMEHOOLDUSEESKIRJADE MUUTMISEKS	15
5.3 KOV JÄÄTMEKÄITLUSE TÕHUSTAMISE ÜLESANDED JA SUUNISED	19
6. JÄÄTMEMAJANDUSE TOIMEMODELID	30
7. LISAD	35
7.1 LISA "ARENGUVAJADUSTE JA TRENDIDE ALUSDOKUMENDID"	35
7.2 LISA „VALGAMAA JÄÄTMEKAVA 2017-2025 JA TEGEVUSKAVA TÄITMISE ANDMED"	36
7.3 LISA „ÕIGUSLIKU ANALÜÜSI ALUS"	44
7.4 LISA „PAKENDIKONTEINERITE HULGA MÄÄRATLEMISE JUHIS JA AVALIKU KOGUMISVÕRGU (S.H PAKENDID) HETKESEIS"	50
7.4.1 PAKENDIJÄÄTMETE KOGUMISVÕRGUSTIKU LOOMISE JA HALDAMISE ÜLDINE JUHIS	50
7.4.2 AVALIKU KOGUMISVÕRGUSTIKU (S.H PAKENDID) TÄNASE OLUSTIKU ÜLDKIRJELDUS (ALUSALLIKAS MH KUHVII.EE SÜSTEEMI ANDMESTIK)	53
7.5 LISA „POTENTSIAALNE KOOSTÖÖVÕRK NING PROBLEEMTOODETE JA RAVIMITE KOGUMISE KORRALDUST SOODUSTAVAD TINGIMUSED"	58
7.6 LISA "JÄÄTMEMAJANDUSE PARIMA PRAKTIKA NÄITED TEISTEST OMAVALITSUSTEST"	65

1. SISSEJUHATUS

Keskonnaministeeriumi (KEM) andmetel, tekib igal aastal Eesti kodumajapidamistes jäätmeid ligikaudu 400 000 tonni ehk 300 kg inimese kohta¹. Võrreldes paljude teiste Euroopa riikide elanikega, oleme tagasihoidlikumad prügitokitajad - Euroopa Liidu keskmine oli 2017.aastal 486 kg aastas inimese kohta ja nt Taanis oli see kogus 781 kg inimese kohta². Ent olmejäätmete tekkivad kogused suurenevad Eestis siiski iga aastaga.

Riigi strateegilise planeerimise tasandil on võetud eesmärgiks 2021. a lõpuks ringmajanduse arengudokumendi ja tegevuskava väljatöötamine, mis looks Eestile süsteemse lähenemise ning tagaks, et aastaks 2035 on Eestis juurdunud ringmajanduse mudelil baseeruv mõttelaad ja ettevõtlus³. Ringmajanduse eesmärk on majanduskasvu lahti sidumine esmase toorme kasutusest luues võimalikult väikeste kadudega tootmis- ja tarbimissüsteem. ⁴ Ehk 15 aasta perspektiivis toimib Eestis ressursitõhus ringmajandus, kus põhifookus on olemasolevate materjalide ja toodete:

- ✓ korduskasutusel;
- ✓ parandamisel;
- ✓ ringlusesse võtmisel.

Prügiladirektiivi art 5 p 5 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed tagamaks, et aastaks 2035 vähendatakse prügilas ladestatavate olmejäätmete kogust vähemalt 10 %-ni tekitatud olmejäätmete üldkogusest (massi järgi). Prügiladirektiivi ja jäätmedirektiiviga pandud kohustuste täitmiseks on riik 15.05.2021.a. jõustunud JäätS redaktsiooni viinud sisse järgmised kohaliku omavalitsuse (KOV) jäätmekorraldust puudutavad muudatused:

- ✓ liigiti tuleb koguda: paberi- ja papi, metalli, plasti, tekstiili ja klaasijäätmed ning kodumajapidamises tekkivad ohtlikud jäätmed;
- ✓ biojäätmed ja haljastusjäätmed (võib kohaldada jäätmekavaga erandeid);
- ✓ soovi korral pakendijäätmed.

JäätS'iga on ette nähtud, et alates 2020. tuleb ringlusesse võtta vähemalt 50% kodumajapidamistest pärinevatest paberi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmetest ning 70 % ehitus- ja lammutusjäätmetest. Olmejäätmeid tuleb korduskasutuseks ette valmistada ja ringlusse võtta alates 2025. aasta esimesest jaanuarist vähemalt 55%, alates 2030. aasta esimesest jaanuarist vähemalt 60% ja alates 2035. aasta esimesest jaanuarist vähemalt 65%. Kuigi tegemist on liikmesriigile pandud kohustusega, peavad kohalikud omavalitsused arvestama, et eesmärgi efektiivseks täitmiseks langeb põhiraskus just neile, kui jäätmetekitajatele kõige lähemal asuvalle organisatsioonile või riiklikule tasandile.

KEM'il on ettevalmistamisel nn sortimismääruse eelnõu „Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“⁵, millela laiendatakse oluliselt liigiti kogutavate jäätmete nimekirja.

KOV ülesanne on jäätmehoolduse korraldamine, hõlmates olmejäätmete, ohtlike jäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete, tervishoiu- ja veterinaarteenuse jäätmete ning muude oluliste jäätmete käitlemist. Omavalitsused kannavad seega olulist rolli jäätmete liigiti kogumise korraldamisel.

¹ <https://envir.ee/ringmajandus/jaatmed/liigiti-kogumine>

² <https://www.stat.ee/et/uudised/2019/09/20/kuhu-liigud-eesti-prugi>

³ https://ringmajandus.envir.ee/sites/default/files/OSA%201_lopparuanne_KEM.pdf

⁴ <https://www.envir.ee/et/ringmajandus>

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/119122015005?leiaKehtiv>

Käesoleva auditi eesmärgiks on pakkuda lahendusi Valga maakonna kohalike omavalitsuste (Otepää, Valga ja Tõrva vallad) tegevuste tõhustamiseks ülaltoodud kohustuste täitmisel ja eesmärkide saavutamisel. Selleks on töö käigus analüüsitud kehtivaid KOV taseme arengudokumentides paika pandud eesmärkide täitmist, jäätmete liigiti kogumise sihtmäärade täitmist, KOV'ide töökorraldust ning valdkonna inforuumi, jäätmehoolduseeskirjade ja jäätmekava vastavust kehtivale seadusandlusele. Lisaks on ettepanekute tegemisel lähtutud töö käigus kogutud teiste omavalitsuste parimatest praktikatest.

Valgamaa koosseisu kuulub Valga vald, Otepää vald ning Tõrva vald ning vallakeskused on ühtlasi ka tõmbekeskused. Valgamaa kuulub oma rahvaarvult (28 204 elanikku) ja pindalalt (1917 km²) viie Eesti väiksema maakonna hulka, samas on rahvastikutiheduselt Valgamaa maakondadest kuuendal kohal (14,71 in/km²)¹. Valgamaa territoorium on „väljavenitatud“, s.t elanikud paiknevad nii tõmbekeskuste suunal, kui ka keskustest eemal, mis seab omavalitsustele ülesandeks korraldada jäätmete efektiivne kogumine nii tõmbekeskustes kui hajaasustusega aladel.

Tuleb tõdeda, et Eestis on üldine teadlikkus ringmajandusest veel madal. Kohalikus kontekstis sobib ringmajanduse tutvustamiseks pigem alt üles mudel, ehk piirkondades tuleb soodustada kohalikke initsiatiive, et muuta tarbijakäitumist või toetada kohalikku ettevõtlust innovatiivsete ringmajanduse mõtteviisi lahenduste pakkumisel. Tugevdamist vajab koostöö KOVide, haridusasutuste, kodanikuühenduste, ettevõtete ja riigi vahel. Värskest valminud „Eesti ringmajanduse tulevikupotentsiaali ja vajalike meetmete uuringus“ rõhutatakse, et kuna tegu on kogu ühiskonda hõlmava mõjuga, siis peab teadlikkuse tõusu ja oma eeskujuga ringmajanduse põhimõtete juurutamist eestvedama riik (sh. initsiatiiv peab tulema KEM'ilt ja Majandus- ning Kommunikatsiooniministeeriumilt), koolitades välja ka KOVd, kes omakorda ringmajanduse põhimõtteid regioonides rakendavad⁶.

⁶ https://ringmajandus.envir.ee/sites/default/files/OSA%201_lopparuanne_KeM.pdf

2. KOKKUVÕTE VALGAMAA JÄÄTMEMAJANDUSE HETKEOLUKORRAST

VALGAMAA

- **Jäätmehoolduse ühised arengusuunad on sätestatud Valgamaa jäätmekavas aastateks 2017 – 2025**, mille peamiseks eesmärgiks on jäätmete kogumise võimekuse suurendamine hästi toimiva jäätmekäitlussüsteemi kaudu ning jäätmekäitlushierarhia rakendamine.
- **Jäätmehoolduse korraldamine toimub detsentraliseeritult**: igas omavalituses on kehtestatud eraldi eeskirjad, infrastruktuuri arendamist ja inimressurssi finantseeritakse omavalituse eelarvest. Tegevuste planeerimine, elluviimine, andmete kogumine ja järelevalve teostamine on iga omavalitsuse spetsialistide vastutusalas.
- **Jäätmearuannete esitamine toimub infosüsteemis KOTKAS** jäätmearuandluse infosüsteemi (**JATS**) kaudu. JATS'i lehelt saavad KOV ametnikud näha jäätmearuandluse koondeid ja teha andmebaasist statistilisi päringuid.
- **Kõik omavalitsuste haldusterritooriumil maaüksust omavad või haldavad juriidilised ja füüsilised isikud on kohustatud ühinema korraldatud jäätmeveoga** (hõlmatud segaolmejäätmed, paberi ja kartongi ning biolagunevate köögi- ja sööklajajäätmed, va erijuhud) **sõlmides jäätmeveolepingu** omavalitsuse poolt korraldatud jäätmeveo **hanke võitnud jäätmeveoettevõttega**. Jäätmevedu Valga maakonnas osutab perioodil 01.02.2018-31.01.2023 hankelepingu raames Ragn-Sells AS.
- Valgamaal on **pakendi- ning paberi- ja kartongijäätmete kogumiseks rajatud avalikud kogumispunktid** ning on kohustus koguda neid jäätmeid muudest jäätmetest eraldi.
- **Järelevalve tervishoiujäätmete üle puudub.**
- Valgamaa **jäätmejaamade võrgustikku kuuluvad Valga, Tõrva ja Otepää jäätmejaamad**. Jäätmed, mida Otepää ja Tõrva jäätmejaamades vastu ei võeta suunatakse Valga piirkonna jäätmejaama. Maakonna jäätmejaamad on piisavalt pikalt ja tihti avatud ning info on kättesaadav valdade infokanalites. Tõmbekeskustest eemal asuvad elanikud peaksid kehtiva jäätmekava järgi saama anda liigiti kogutud jäätmeid üle väiksemates jäätmekäitluskohtades, ehk nn **vahejaamades, mida seinini arendatud ei ole**.
- Iga-aastaselt viiakse läbi **eterniidijäätmete kogumisring KIK Keskkonnaprogrammi toel**, mida korraldab Valgamaa Omavalitsuste Liit (VOL) koostöös SA Valgamaa Arenguagentuuriga (edaspidi VAA).
- VAA täidab piirkonna katuseorganisatsiooni rolli. VAA kaudu on piirkonna ettevõtjatel, omavalitsustel ja MTÜdel võimalik võtta osa majandus- ja elukeskkonna (sh jäätmekorraldus) atraktiivsuse tõstmisele suunatud projektidest, koolitustest, konsultatsioonidest. Täna nähakse VAA's suuremat potentsiaali jäätmemajanduse arendamisel tulevikus (sh hankekorraldus, maakondlikud ning regionaalsed uuringud ja analüüsid, elanikkonna teadlikkuse tõstmine jms).

OTEPÄÄ VALD

- Jäätmevaldkonna koordineerimine kuulub majandustalituse juhataja (vabastused, konteinerid) ja (ainult Otepää vallas) arendusspetsialisti pädevusse. Lisaks on töö osakoormusega menetleja.
- Kodulehel on eraldi jäätmemajanduse sektsioon, kus asuvad jäätmemajanduse eeskirjad, valdkonna lepingute ja taotluste vormid ning viited jäätmete sortimise, tekkimise vältimise allikatele. Kodulehelt ei ole kättesaadav info avalike konteinerite asukohtade kohta.
- Valla kanalites ei toimu perioodilist jäätmealase info jagamist elanikele keskkonnateadlikkuse tõstmiseks.
- Metalli-, bio-, puidu- ning suurjäätmete liigiti kogumise sihtmäärade täitmine 2018 a alla 10%.
- Klaasijäätmete ning ehitus- ja lammutusjäätmete sihtmäärade täitmine üle 90% 2018 a seisuga ning 2019 seisuga täidetud 100%.
- 2019 a peaaegu täideti olme- ning pakendijäätmetele seatud sihtmäärad.
- Halvim liigiti kogumise seis metalli-, puidu- ning suurjäätmetel.
- Otepää jäätmejaama opereerib Eesti Keskkonnateenused AS.
- Jäätmejaama on alates 2017. a soetatud papipress ning aia- ja haljastusjäätmete konteiner. Jäätmeid (v.a rehvid) saavad üle anda ka ettevõtted.
- Probleemtooteid tuleb jäätmejaamas eraldi koguda, järelevalve selle kohta puudub. Lisaks on patareide ja akude kogumiskastid erinevates poodides.
- Alates 2020. a ei väljastata korraldatud jäätmeveo vabastusi ilma väga mõjuva põhjusega.
- Otepää vallas ei ole pakendijäätmete konteinerite minimaalset arvu välja arvatud, eeldatavalt ei ole see tagatud ning samuti puudub täielik info kortermajade kohtkogumise kohta. Paberi- ja kartongijäätmed on muuhulgas hõlmatud korraldatud jäätmeveo süsteemi.
- Vallas puudub köögi- ja sööklajäätmete kompostimisplats.
- AS Otepää Veevärk territooriumil toimub reovee puhastamisel tekkiva muda kompostimine, aia- ja haljastusjäätmed ladestatakse koos ehitusjäätmetega Hundinurga kinnistule, kuigi see

VALGA VALD

- Jäätmekäitluse küsimused kuuluvad keskkonnaspetsialisti (keskkonnaloal, aruandlus), ettevõtlus ja arenguspetsialisti pädevusse. Korraldatud jäätmeveo vabastustega tegeleb elamumajanduse spetsialist, heakorra spetsialist fikseerib jäätmemajandusega seotud heakorra rikkumisi. Keskkonnakaitse teemat kureerib lisaks ka asevallavanem, suurema avaliku huviga seotud teemad on lisaks vallavanema ja ehitus- ja planeerimistalituse juhi pädevuses.
- Valga vallas jagatakse pidevalt jäätmealast infot valla erinevate infokanalite kaudu. Kodulehel on põhjalik ülevaade omavalitsuse jäätmemajandusest. Eraldi on ülevaade korraldatud jäätmeveost kodumajapidamistest, pakendikonteinerite asukohtadest, eeskirjadest, jäätmejaamadest ning erinevate jäätmete vastuvõtukohtadest ja tingimustest. Elanikele on koostatud jäätmete liigiti kogumise juhend eesti ja vene keeles, antud selgitused korraldatud jäätmeveost vabastamise taotluse esitamiseks, ühismahuti kasutamiseks.
- Keskkonnateadlikkuse tõstmiseks korraldatakse erinevaid üritusi (2021 a keskkonnavestival „Loodus on!“ 2018 a infopäev biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete kogumise ja korraldatud jäätmeveo teemadel)
- 2018 a seisuga täideti ehitus- ja lammutusjäätmetele seatud sihtmäärad ning peaaegu täideti olme-, paberi- ja kartongi-, biolagunevate aia- ja haljastus- ning pakendijäätmetele seatud sihtmäärad. Vähim koguti liigiti metalli- ning puidujäätmeid.
- 2019 a seisuga täideti paberi- ja kartongijäätmete, biolagunevate aia- ja haljastusjäätmete ning ehitus- ja lammutusjäätmetele seatud sihtmäärad. Vähim koguti liigiti metalli-, puidu- ning suurjäätmeid.
- Kohtsortimise ning koduskompostimise üle arvestust ei peeta.
- Pakendijäätmete kohtkogumine on Valga vallas tagatud teatud asukohtades, avalikud pakendipunktid on korda tehtud. Valga vallas on aga võimalik tellida pakendikotiteenust.
- Valga jäätmejaama ei ole soetatud täiendavat inventari või seadmeid.
- Ohtlikke jäätmeid on võimalik viia jäätmejaama ning patareide ja akude jaoks on kogumiskastid erinevates poodides. Jäätmejaamas ei eraldata ohtlikke jäätmeid, patareisid ja akusid elektroonikaseadmetelt ega koguta kõiki probleemtooteid eraldi.
- Valga jäätmejaamas ettevõtete poolt äraantavatele jäätmetele kehtivad erihinnad. Elanike poolt ära antavad jäätmekogused registreeritakse isikut tõendava dokumendi alusel.
- Segaolmejäätmeid Valga jäätmejaamas tavalukorras vastu ei võeta.

TÕRVA VALD

- Jäätmekäitluse küsimused kuuluvad keskkonnaspetsialisti (igapäevased toimingud, jäätmejaam, vabastused), ja arendusspetsialisti pädevusse. Heakorra osa eest vastutab vallamajanduse hooldusjuht. Valdkonna arengut toetab ka abivallavanem.
- Jäätmealast infot jagatakse pidevalt valla erinevate infokanalite kaudu. Kodulehel on selgitatud korraldatud jäätmeveo eesmärk ning kord, ühiste kogumismahutite kasutamine, toodud loetelu jäätmetest, mida ei või kogumismahutisse panna, pakendikonteinerite asukohad asulate lõikes, juhised jäätmete liigiti kogumiseks ja info jäätmete põletamise kahjulikkusest.
- klaasi-, pakendi- ning ehitus- ja lammutusjäätmetele seatud sihtmäärad 2018 ja 2019 a seisuga täidetud ja olmejäätmete sihtmäär peaaegu täidetud.
- Kõige vähem koguti liigiti bio-, puidu-, tekstiili- ning suurjäätmeid.
- Tõrva jäätmejaama ei ole soetatud täiendavat inventari või seadmeid.
- Ohtlikke jäätmeid on võimalik viia jäätmejaama ning patareide ja akude jaoks on kogumiskastid erinevates poodides.
- Jäätmejaama saavad jäätmeid üle anda ka ettevõtted (peamiselt ehitus- ja lammutusjäätmed). Osade jäätmete üleandmine on ettevõtetele tasuline.
- Tasuliselt saavad osa jäätmeid anda üle ka teiste valdade elanikud.
- Tõrva jäätmejaamas on kasutamiskõlblikele mööblijäätmetele eraldatud nurk, millest „jätmed“ võiksid leida tee taaskasutusse.

3. VALGAMAA RINGMAJANDUST MÕJUTAVAD TRENDID

Dokumendianalüüsi käigus vaadeldi Eesti riigi ja Valgamaa teemakohaseid ja üldisi arengudokumente ning jäätmevaldkonna uuringuid nii Eestis, kui laiemalt ning pöörati tähelepanu võimalikele trendidele, mis mõjutavad tulevikus Valgamaa jäätmemajanduse arengut ning üleminekut ringmajandusele. Analüüs hõlmas 12 riigi, maakonna ja omavalistuse taseme arengudokumenti ja 10 jäätmemajanduse uuringut⁷. Valgamaa kontekstis kõige olulisemad trendid selgitati välja prioriseerimise seminari käigus koostöös omavalitsuste esindajatega. Antud töö raames väljapakutud lahenduste disainimisel on keskendutud just Valgamaal aktuaalsetele suundumustele.

Jäätmevaldkonna arengu kontekstis on oluline pidada meeles, et Valgamaal **väheneb elanike arv ning langustrend säilib ka tulevikus**⁸. Hoolimata elanike arvu vähenemisest, on üldine **jäätmete tekke hulk nii üleriigiliselt kui Valgamaal siiski kasvutrendis**. Siia juurde tuleb arvestada **turistide ja piirkonna suvilate elanike tõttu jäätmete hulga suurenemist kõrghooajal**. Seega tuleb maakondlikul tasemel leida tõhusaid lahendusi nii suureneva jäätmete hulga ohjamiseks, kui hooajalise prügi efektiivseks kogumiseks.

Üle-eestilises segaolmejäätmete koostise uuringus⁹ ilmnes märke inimeste käitumise muutustest, sest **segaolmejäätmete hulgas vähenes plasti ja biojäätmete osakaal**. See võimaldab oletada plastpakendite kogumissüsteemi edukust ning jäätmete sortimise populaarsuse kasvu. Antud positiivne trend vajab edasiarendamist pädeva ja regulaarse teavitustööga nii riiklikul, kui omavalitsuste tasandil. Kuigi biojäätmete osakaal segaolmejäätmete hulgas vähenes, **näitasid bioloogilised**

PRIORITEETSED TRENDID:

- **jäätmejaamade populaarsuse kasv;**
- **rõivaste ja kodutekstiili tarbimise suurenemine;**
- **jäätmete sortimise ja taaskasutamise kasv;**
- **inimeste keskkonnateadlikkuse kasv;**
- **püsijäätmetele (nt betoon ja tellised) uute lahenduste leidmine;**
- **korraldatud jäätmevedu puudutavate hangete mitmetasandiliseks muutumine (esimesel tasandil ringlussevõtt, teisel tasandil korraldatud jäätmevedu);**
- **sortimata jäätmete keskkonnatasu hüppeline tõus;**
- **sortimata jäätmete suunamine kordussortimisele.**

⁷ Vt Lisa "Arenguvajaduste ja trendide alusdokumendid"

⁸ Valga valla arengukava 2021-2035, Otepää valla arenguvision 2040, Rahvastikuproгноos aastani 2040

⁹ SEI Tallinn. (2020). Segaolmejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise ja koguste uuring

jäätmed (s.h köögi- ja sööklajajäätmed, aia- ja haljastusjäätmed) Valgamaal kindlat kasvutrendi perioodil 2018-2019. Samas ei ole kõikides omavalitsustes kompostimisväljakuid ning pole kindlat plaani valmis kompostimismaterjali kasutamiseks.

Oluliselt on **kasvanud ka jäätmete taaskasutuse osakaal**. Jäätmete taaskasutusvõimalused on mitmekesistunud, arenev kogumistaristu aitab kaasa kvaliteetse toorme kogumisele ning ka erasektor tunneb valdkonna vastu järjest kasvavat huvi - kõik see on hea hüppelaud taaskasutuse stimuleerimiseks Valgamaal. **On märgata suurenevat rõivaste ja kodutekstiili tarbimist**, mis kajastub segaolmejäätmete koostises. Selle põhjuseks on kiirmood. Nende jäätmeliikide **uus suund** on tulemas EL jäätmedirektiivist (Waste Directive, WFD9), mille kohaselt **peavad kõik liikmesriigid 1. jaanuariks 2025. a sisse viima kasutatud rõivaste ja tekstiilide (sh tekstiilijäätmete) liigiti kogumise**.

Täna on vähenenud ehitus- ja lammutusjäätmete ladestamine prügilasse, kuna majanduslikku kokkuhoidu silmas pidades **on püsijäätmetele leitud muid rakendusi. Antud suund vajab edasiarendamist. Samas suures pildis suureneb jäätmejaamade roll** – seda mõjutab võimalus anda jäätmejaama üle probleemtooteid¹⁰, suur- ja puidujäätmeid jne. Antud trend võimaldab minimaliseerida jäätmete loodusesse sattumise riski ning vajab edasiarendamist jaamade teenuste ja võrgustiku laiendamisega.

¹⁰ https://www.riigiteataja.ee/aktiis/1270/6202/0002/KKM25062020_m34_lisa.pdf#

4. VALGAMAA JÄÄTMEMAJANDUSE ARENGUVAJADUSED

4.1 PRIORITEETSED ARENGUVAJADUSED

Valgamaa kohalike omavalitsuste arenguvajaduste väljaselgitamine toimus mitmes etapis.

Esmatasandi analüüs hõlmas 12-ne riigi, maakonna ja omavalistuse taseme arengudokumenti. Lisaks otsiti, millised aktuaalsed väljakutsed on toodud jäätmemajanduse uuringutes, kokku analüüsiti 10 uuringut¹¹.

Jäätmemajanduse korraldamise vajakajäämise praktilisi näiteid koguti grüpiintervjuude ning jäätmejaamade paikvaatluse käigus. Toimus kaks grüpiintervjuud Otepää, Tõrva ja Valga omavalitsuste spetsialistidega ja juhtidega.

Kaardistati ka Valgamaa jäätmekava 2017-2025 tegevuskava täitmisest tulenevad probleemid, mis kajastavad jäätmemajanduse korraldamise igapäevaseid väljakutseid. Ülesannete täitmise andmed pärinevad auditi raames läbi viidud omavalitsuste spetsialistide küsitlusest.

Eraldi on kaardistatud kitsaskohad õiguslikul maastikul. 2021. aasta mais jõustusid jäätmeseaduse (JäätS) ja pakendiseaduse (PakS) uued redaktsioonid, muutus oluliselt kohalike omavalitsuste jäätmehoolduslaste kohustuste sõnastus seaduses. Lisaks on KEM'il käsil „Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“ määruse muutmine, mis mõjutab samuti kohalikele omavalitsustele jäätmekorraldamisega seotud ülesandeid. Seetõttu võib öelda, et kohalike omavalitsuste regulatsioonide ja arengudokumentide viimine kooskõlla seadusenõuetega on esmatähtis arenguvajadus

PRIORITEETSED ARENGUVAJADUSED:

- riiklikul tasandil seatud ülesannete asjakohane ülevõtmine KOV arengudokumentides ja regulatsioonides;
- KOV jäätmehoolduslaste õigusloome kvaliteedi tõstmine, millist sõltub olulisel määral seadusega pandud ringlussevõtu sihtarvude riiklik täitmine;
- jäätmete liigiti kogumise andmete parema kättesaadavuse ja analüüsis kasutamise tagamine;
- korraldatud jäätmeveo järelevalve tõhustamine;
- koostöö tõhustamine jäätmevedajatega;
- riiete ja tekstiili taaskasutamise soodustamine;
- jagamismajanduse arengu soodustamine maakonnas
- maakonnas ajutiselt viibivate inimeste jäätmete kogumise korraldamine;
- elanikkonna teadlikkuse tõstmine liigiti kogumisest koostöös partneritega ja riigiga;
- liigiti kogutavate jäätmete konteinerite prügistamise vältimine.

¹¹ Vt Lisa "Arenguvajaduste ja trendide alusdokumendid"

4.2 KOKKUVÕTE ARENGUVAJADUSTEST

Käesolevas alapeatükis on toodud koond auditi raames tuvastatud Valgamaa jäätmemajanduse arenguvajadustest. Kogu andmestik pärineb Valgamaa jäätmekava täitmise ülevaatest omavalitsuste küsimustiku tagasisidena või riiklikust jäätmetatistikast (v.a Valga vald, mille 2019. a andmed pärinevad jäätmevedajalt), KOV esindajate intervjuudest, maakonna arengudokumentide ja jäätmekava ning jäätmehoolduseeskirjade (edaspidi JHE) analüüsist. Järgnevalt antakse ülevaade peamistest kitsaskohtadest õiguslikul maastikul, jäätmejaamade, jäätmekäitluse raames ning ka erinevate jäätmeliikide lõikes.

ÕIGUSLIK MAASTIK

1. Analüüsitud jäätmekava on paljuski seadusega ettenähtud kohustuste *check-list*, puuduvad kohalike probleemide analüüs ja meetmed nende probleemide ohjamiseks (turistide tekitatud jäätmed);
2. jäätmekava on KOV arengukava (KOKS § 37) osa, millele kehtivad nii kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) arengukavadele esitatavad nõuded kui ka jäätmeseaduse (JäätS) § 55 jj (ja järgnevad) nõuded;
3. 15.05.2021 kehtima hakanud JäätS redaktsiooniga täpsustati ja täiendati mõistete nimekirja ning lisati KOV-dele täiendavaid kohustusi, mis eeldavad jäätmekava ülevaatamist;
4. liigiti kogumise kohustusega jäätmete liigiti kogumise vajadus, võimalikkus ja mõttekus kogu jäätmekavaga hõlmatud piirkonnas või selle osades vajab analüüsimist ja välja kujundamist;
5. tekstiilijäätmete kogumise strateegia puudumine kehtivas jäätmekavas;
6. puudused jäätmehoolduseeskirjade normitehnilises ja sisulises ülesehituses (Otepää valla jäätmehoolduseeskiri ei vasta normitehnilistele nõuetele, puudub paragrahvide jagunemine viidatavateks lõigeteks ja punktideks; Valga ja Tõrva valla jäätmehoolduseeskirjades ei ole viidatud delegatsiooninormina KOKS § 6 lg-le 1, mis annab KOVile õiguse reguleerida jäätmekäitlust väljaspool

- jäätmeseadusega määratletud ala ehk luua kohaliku tasandi õigust);
7. seaduse regulatsiooni sõnasõnalisest ülekandmisest KOV tasandi dokumentidesse tulenevad probleemid, eelkõige seaduse sõnastuse muutmistest tulenevad vastuolud (nt jäätmekäitlusalitsentsi omamise kohustus on kaotanud kehtivuse alates 01.01.2020);
8. JHE vastavusse viimine 15.05.2021 JäätS regulatsiooniga ja varasemate mittevastavuste kõrvaldamine¹²;
9. korraldatud jäätmeveoga hõlmamata jäätmete käitlemise regulatsioon ei vasta jäätmehierarhia nõuetele, puuduvad viited korduskasutusele ning korduskasutuseks ettevalmistamisele;
10. korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmeliigid erinevad vallati ühishankega kaetud territooriumil.

JÄÄTMEJAAMAD

11. Maakonnas ei ole kasutusel head majandamismudelit;
12. puudub vahejaamade toetav võrgustik - kolm kesket jäätmejaama moodustavad liiga hõreda võrgustiku ning jäätmete üleandmine on seetõttu ebamugav ja seda pigem lükatakse edasi või välditakse;
13. puuduvad võimalused jäätmete üleandmiseks jäätmejaamade töövälisel ajal;

14. partnerite võrgustik ei ole välja arendatud (nt taaskasutuskeskused, ohtlike jäätmete üleandmiskohad, ettevõtjate vähene kaasatus);
15. keskkete jäätmejaamade pidurdunud areng (inventar ja võimalused (taaskasutuspunkt, kus saab tulevikus leida vähekasutatud asju, veovahendi tellimise võimalus jne);
16. tasuliste jäätmeliikide vastuvõtukohtade ebapiisavus ettevõtjatele ja vähene teavitus kogumiskohtadest, ebamugav arveldamine jne;
17. jäätmekäitlustristu ebaühtlane sildistamine (erineb omavalitsuste lõikes, erinevad organisatsioonid kasutavad eri värvi ja liiki konteinereid);
18. kontrolli puudumine ohtlike jäätmete või probleemtoodete eraldi kogumise täitmise üle;
19. jäätmejaamade turvalisus – pimedal ajal võib esineda jäätmejaamade rüüstamisi, piirdeaja lõhkumisi, jäätmete aia taha jätmist jms;
20. jäätmejaamades puuduvad kompostimisplatsid.

JÄÄTMEKÄITLUS

21. Ebapiisav riigi tugi omavalitsustele pakendikäitluse korraldamiseks (nii finantseerimises kui nõustamises);
22. jäätmekäitluse ebapiisav prioriteetsus omavalitsuste korraldatavate teemade hulgas;
23. ebaselgus rollide jaotuses (riik, omavalitus, kodanik), ülesannetes ja vastutuses;

¹² Vt Lisa "Õigusliku analüüsi alus" Tabel 3

24. puudub ülevaade jäätmekava täitmise kohta, jäätmekava ei ole kujunenud eeldatud töövahendiks ja sellega seonduvat baasteavet ei ajakohastata piisavalt tihedalt;
25. jäätmete andmeanalüüsi teostamine ja tulemuste kasutamine otsuste tegemiseks ei ole väljakujunenud tava;
26. puudub koostöö alus ühtsete JHE väljatöötamisel;
27. ebapiisav koostöö omavalitsuste spetsialistide tasemel;
28. omavalitsuste spetsialistide ebapiisav pädevus jäätmevaldkonna õiguslikes küsimustes orienteerumiseks;
29. korraldatud jäätmeveo ja jäätmejaamade töö korraldus võiks olla sünkroniseeritum;
30. korraldatud jäätmeveo lahendamine kolme omavalitsuse ühishankena iga omavalitsuse piires. Üle maakonna on soodsam ja optimaalsem lahendada nõ tavaolmest (s.h suurjäätmete ja eterniidi ringid) erinevate jäätmete koondamist;
31. korraldatud jäätmeveo vabastuste menetlemine on ebaproportsionaalne halduskoormus;
32. jäätmevaldajate registri ja selle kasutamise erinev tase – vedaja ja omavalitsuste vahel toimub andmevahetus omavalitsuste lõikes väga erineva sagedusega;
33. puudub ülevaade jäätmetekitajatest ning riiklik jäätmetestatistika ei ole piisavalt adekvaatne;
34. puudujäägid järelevalve korraldamises (inimressurss, inventar);
35. puudulik jäätmearuandlus põhjustatuna jäätmekoodide erinevast tõlgendamisest;
36. ebaühtlane jäätmemajanduse viidasüsteem maakondlikul tasandil;
37. maakonnas ajutiselt (suvekuudel) viibivate isikute jäätmekäitlus ei ole korraldatud (nt ettemaksuga kilekott);
38. elanike ebaühtlane keskkonnateadlikkuse tase ning ebaregulaarne informeeritus KOV ja riiklikul tasandil jäätmevaldkonnas toimuvast (ebaühtlased juhised, jäätmete äraandmise võimalused, liigiti kogumise põhitõed jmt);

39. korteriühistute ja ettevõtjate vähene kaasamine efektiivsema jäätmete sortimise eesmärgil (sügavkogumismahutid, köögijäätmed);
40. prügi jätkuv ladestamine loodusesse hoolimata korraldatud olmejäätmeveost.

(SEGA)OLMEJÄÄTMED

41. Korraldatud jäätmeveo hangete keerukus – omavalitsused peavad tegelema jäätmehoolduse korraldamise asemel keeruka hanke ettevalmistamisega;
42. korraldatud olmejäätmete veo arengu peatumine – hankel pakutavad hinnad on üldjuhul väga madalad, mis ei motiveeri hanget võitnud ettevõtet lepinguperioodi jooksul täiendavaid investeeringuid tegema;
43. segaolmejäätmete taaskasutuse sihtmäära täitmise vajadus (riigi poolt, mida saavad KOV-id toetada, korraldades oma territooriumil jäätmete kogumist. Jäätmete liigiti kogumise korraldamine võimaldab jäätmeid hiljem võimalikult efektiivselt suunata nt korduskasutusse või taaskasutusse.

PAKENDIJÄÄTMED

44. Efektiivse pakendiringluse mudeli rakendamise vajaduse senine mitte täielik teadvustamine (käitlus - pakendiorganisatsioonidel, pakendi kogumine majapidamistel ja KÜ-l)
45. pakendikonteineritesse muude olmejäätmete viskamine ja vastupidi – olmejäätmete hulka satuvad muuhulgas pakendid, paber ja kartong ning ohtlikud jäätmed;
46. pakendikonteinerite ületäitumine ja vähene arv – pakendikonteinerid puuduvad paljude kaupluste või teenindusasutuste juurest;
47. maaomandi küsimused – omavalitsus ei saa kohustada korteriühistut või muud ettevõtet kogumispunkti oma maale rajama;
48. kortermajadel pakendikonteinerite omamise kohustus – suureneks liigiti kogumine ning väheneks või lõppeks pakendite viskamine paberi ja kartongi või segaolmejäätmete kogumiseks mõeldud konteineritesse;

49. puudulik info Otepää vallas kortermajade ning avalike konteinerite kohtkogumise kohta;
50. Otepää vallas pole avalikes kohtades asuvate pakendijäätmete kogumispunktide minimaalne arv eeldatavasti tagatud;
51. pakendikonteinerite ühise ja ajakohase teaberuumi puudumine maakondlikul tasandil (kaardirakendus jne);
52. pakendijäätmete taaskasutuse ja ringlusesse võtmise sihtmäära täitmise vajadus.

PABERI- JA KARTONGIJÄÄTMED

53. Puhta ja kuiva vanapaberi ja kartongi kogumise tõhustamine;
54. konteinerite puudumine või nende vähesus (s.h avalike hoonete konteinerite vähesus Otepää vallas);
55. regulaarse (nt kord kvartalis) andmevahetuse vajadus korraldatud jäätmeveo kogutud jäätmekoguste osas;
56. paberi- ja kartongjäätmete taaskasutuse sihtmäära täitmise vajadus.

BIOLAGUNEVAID JÄÄTMED

57. Puudulikud finantseerimise võimalused omavalitsuse tasandil biojäätmete taaskasutuse korraldamiseks;
58. vähesed võimalused biolagunevaid jäätmeid kohapeal kompostida – köögi- ja sööklajajäätmeid veetakse lõppkäitluskohta koos segaolmejäätmetega (kui ei ole eraldi kogutud) või suunatakse nt Aardlapalu ja Torma prügilatesse (vastavalt ettevalmistatud käitluskohtadesse);
59. aia- ja haljastusjäätmed ladestatakse sobimatutesse kohtadesse;
60. maakondlikul tasemel ei ole käsitletud toidujäätmete liigiti kogumise ning kompostimise temaatikat;
61. regulaarse (nt kord kvartalis) andmevahetuse vajadus korraldatud jäätmeveo kogutud jäätmekoguste osas;
62. vajadus kodumajapidamistes ja ettevõtetes/asutustes jäätmeid liigiti koguda ning sobivaid jäätmeliike taaskasutada;
63. vajadus süsteemsema lähenemise ja eesmärgipärasema tegevuse järele (mh otsida koostöövõimalusi kolmandate osapooltega);

- 64. kompostmaterjali seismine platsidel, kuna edasine kasutamine ei ole läbi mõeldud;
- 65. kompostimisplatsi võrgustiku väljaarendamise vajadus eramupiirkondade ja ettevõtluse kaasamisega;
- 66. vajadus luua võimalused koguda biolagunevate jäätmete hulgas ka muid orgaanilisi tooteid (veetöötlussetted);
- 67. biolagunevate jäätmete taaskasutuse ja liigiti kogumise sihtmäära täitmise vajadus.

OHTLIKUD JÄÄTMED

- 68. Väiksemad ettevõtted, kes pakuvad remondi jmt teenuseid, annavad ohtlikke jäätmeid üle eraisikuna (st kaudselt tasuvad kõik omavalitsuse elanikud);
- 69. muude ohtlike jäätmete (peale eterniidi) kogumisringide korraldamine;
- 70. elanike ebapiisav teadlikkus ohtlike jäätmete keskkonda ja prügilasse sattumisega kaasnevatest riskidest;
- 71. ohtlike jäätmete üleandmiskohtade ebapiisavus (partnerite ebapiisav kaasatus võrgustikku).

EHITUS- JA LAMMUTUSJÄÄTMED

- 72. Ühtlasema kontrollsüsteemi puudumine ehitus- ja lammutusjäätmete tekke üle (mh asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid);
- 73. operatiivsete võimaluste puudumine ehitus- ja lammutusjäätmete purustamiseks;
- 74. Tõrva vallas puudub ehitusjäätmete ladestus- ja käitluskohd;
- 75. vajadus süsteemsema lähenemise ja eesmärgipärasema tegevuse järele (mh otsida koostöövõimalusi kolmandate osapooltega);
- 76. osadel ladestuskohtadel on täitmata aruandluskohustus ning seega puudub teave vastava ala kasutusintensiivsuse osas (Hundinurga, Otepää);
- 77. diferentseerimata vastuvõetavate jäätmete hinnad omavalitsuste tasandil (sortimata jäätmed võiksid olla/peaksid olema oluliselt kallima hinnaga).

PUIDUJÄÄTMED

- 78. Kõikides omavalitsustes on välja arendamata tõhus kontrollmehhanism puidujäätmete sattumise üle nt

ehitus- ja lammutusjäätmete ning segaolmejäätmete hulka;

- 79. puidujäätmete taaskasutuse sihtmäära täitmise vajadus.

METALLIJÄÄTMED

- 80. Metallijäätmete taaskasutuse ja liigiti kogumise sihtmäära täitmise vajadus.

PROBLEEMTOODETE JÄÄTMED

- 81. Elektri- ja elektroonikajäätmete puhul passiivne info jagamine jäätmete üleandmise võimaluste kohta (info omavalitsuste ja jäätmejaama operaatori kodulehel, harva ka muudes kanalites).
- 82. Rehvijäätmete üleandmise võimaluste info jagamise praktika erineb omavalitsuste lõikes ja teavitus ei ole regulaarne;

SUURJÄÄTMED

- 83. Operatiivsete võimaluste puudumine suurjäätmete (k.a mööbli) purustamiseks;
- 84. võimaluste puudumine transpordi tellimiseks jäätmejaamadest (ebamugav üleandmine);
- 85. ebaefektiivne mööbli taaskasutuse süsteem;
- 86. suurjäätmete tasuline vastuvõtmine on elanikele suur kulu;
- 87. suurejäätmete taaskasutuse ja liigiti kogumise sihtmäära täitmise vajadus.

TEKSTIILIJÄÄTMED

- 88. Maakondlikul tasemel on tekstiilijäätmetega tegelemine jäetud tahaplaanile;
- 89. tekstiilijäätmete taaskasutuse ja liigiti kogumise sihtmäära täitmise vajadus.

5. ETTEPANEKUD

Käesolevasse peatükki on koondatud parandusettepanekud ja soovitusel Valga maakonna jäätmekorralduse tõhustamiseks.

5.1 ETTEPANEKUD JÄÄTMEKAVA MUUTMISEKS

Ettepanekud baseeruvad kehtiva jäätmekava õigusliku analüüsi tulemustel.

- Võimalusel vältida jäätmeseaduse ja teiste seaduste paragrahvide kordamist jäätmekavas ja asendada need mõistete ja tegevuste ülevaatliku skeemiga valla kodulehel, mida on võimalik sellisena jooksvalt muuta ning hoida seega igal hetkel ajakohasena. Praeguse jäätmekava ülesehituse juurde jäädes tuleb viia mõisted ja jäätmehooldus vastavusse kehtiva õigusega (nt lisandunud on tagasitäite ja jäätmete sortimise mõisted, täiendatud on jäätmete ettevalmistamise ja korduskasutusse võtmise regulatsiooni jms);
- **jäätmekavas välja tuua ka jäätmemajanduse kohalikud probleemid, välja töötada nende ohjamiseks meetmed või meetmete väljatöötamise kavatsus;**
- lülitada jäätmekava iga-aastase KOV arengukava tegevuste ülevaatamise protsessi;
- **analüüsida JäätS § 31 lg 3 nimetatud jäätmeliikide (paber, papp, metall, plast, tekstiil ja klaas) ja sortimismääruse eelnõu § 2 lg-s 3 toodud liigiti kogumise kohustusega hõlmatud jäätmeliikide (nagu: paber ja kartong (20 01 01), plastid (20 01 39), metallid (20 01 40), klaas (20 01 02), biolagunevad aia- ja haljastujäätmed (20 02 01), biolagunevad köögi- ja sööklajäätmed (20 01 08), bioloogiliselt mittelagunevad aia- ja haljastujäätmed (20 02 02, 20 02 03), pakendid (15 01), sealhulgas paber- ja kartongpakendid (15 01 01), plastpakendid (15 01 02), puitpakendid (15 01 03), metallpakendid (15 01 04), komposiitpakendid (15 01 05), klaaspakendid (15 01 07) ja tekstiilpakendid (15 01 09), puit (20 01 38), tekstiil (20 01 10, 20 01 11), suurjäätmed (20 03 07), probleemtoodete jäätmed (20 01 21*, 20 01 23*, 20 01 34, 20 01 35*, 20 01 36), ravimijäätmed (20 01 32, 20 01 31*, 20 01 95*, 20 01 96*, 20 01 97*, 20 01 98*), käesolevas lõikes nimetamata ohtlikud jäätmed (jäätmenimistu alajaotises 20 01 tärniga „*” tähistatud jäätmed) ning olmes tekkinud ohtlikke aineid sisaldavad või nendega saastunud pakendid jäätmekoodiga 15 01 10*) liigiti kogumise võimalusi, vajadust ja mõttekust ning lähtudes sellest teha vajadusel jäätmekavas ettepanekud jäätmeliikide koos kogumise kohta. Nimetatud ettepanekud on aluseks jäätmehoolduseeskirjas erandite kohaldamiseks;**
- täiendada jäätmekava tekstiilijäätmete käitlemise tegevusplaaniga ning viia vajalikud täiendused ka tegevuskavasse; vajadusel muuta sellest lähtudes tekstiilijäätmete käitlemise osa JHE's.

5.2 ETTEPANEKUD JÄÄTMEHOOLDUSEESKIRJADE MUUTMISEKS

Järgnevalt on toodud **ettepanekud Valga valla JHE's esinevate puuduste kõrvaldamiseks ning jäätmehoolduskava täiendamiseks** 15.05.2021. jõustunud JääTS redaktsiooniga vastavusse viimiseks. Ettepanekud on üles ehitatud JHE-st johtuvalt.

- JHE preambulis (eeskirja sissejuhatavas osas) märkida volitusnormina KOKS § 6 lg 1;
- viidata JHE üldsätetes JääTS kehtivusele, mitte ainult mõistete osas (sarnaselt JHE § 2 lg-le 2);
- kaaluda, kas lisada JHE § 6 lg 1 loetellu ka ravimijäätmed, mis on sortimismääruse eelnõu kohaselt liigiti kogutavate jäätmete nimekirja kuuluv jäätmeliik;
- JHE § 6 lg 12 täiendada bioloogiliselt mittelagunevate aia- ja haljastusjäätmete defineeringut 20 02 03 jäätmeliigi osas, kuivõrd nimetatud jäätmeliik on ära toodud § 6 lg 1 p-s 7. 20 02 03 koodiga tähistatakse teisi (kõik, mis ei ole pinnas ja kivid) mittelagunevaid aia- ja haljastusjäätmeid, nt kalmistiküünlad, istikute mitte(bio)lagunev pakend jms. Seega 20 02 02 ja 20 02 03 jäätmeid koos koguda ei vasta liigiti kogumise eesmärgile. Sellest tulenevalt kaaluda 20 02 03 koodiga jäätmete liigiti kogumisest loobumist jäätmekava ülevaatamise protsessi käigus ja kaaluda võimalust koguda 20 02 03 koodiga jäätmed segaolmejäätmetega koosseisus, vt! ka § 6 lg 14 p 1 ja § 14;
- kehtiv JHE § 8 lg 2 sätestab erandi biolagunevate köögi- ja sööklajajäätmete osas kortermajadele. 15.05.2021 jõustunud JääTS redaktsiooni kohaselt tuleb erandite kohaldamise võimalus eelnevalt läbi analüüsida jäätmekavas, praegu kehtiva JääTS redaktsiooni kohaselt saab liigiti kogumise kohustusest erandeid teha üksnes JääTS § 31 lg-s 6 sätestatud juhul. JHE tuleb viia vastavusse seaduse nõuetega 31.12.2023;
- JHE § 11 lg 2 viitab ohtlike jäätmete litsentsile kui ohtlike jäätmete üleandmise aluseks olevale dokumendile, nimetatud dokument ei ole alates 01.01.2020 enam käibel;
- JHE § 38 lg 1 sõnastusest võib jääda mulje, et eeskiri seab eelduse, et väljatav pinnas on automaatselt jääde. Ehitustööde käigus väljatav pinnas on eelkõige kaevis, mille kasutamise regulatsioon allub maapõuaseadusele (MPS § 96 jj). Pinnas kvalifitseerub jäätmeks, kui ta vastab saastunud pinnase definitsioonile JHE § 41 lg 2 või ta jääb pikemaks ajaks kasutuseta. JHE § 38 võiks täiendada lõikega, mis defineerib pinnase muutmise jäätmeks. Regulatsiooni kehtestamisel arvestada Keskkonnaministri 21.04.2004. a määrusega nr 21 „Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete, mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloa omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded“;
- korrigeerida JHE § 38 lg 6 lauseehitust kus öeldakse, et ehitusjäätmeid ei tohi anda vedamiseks, kõrvaldamiseks ega taaskasutamiseks üle isikule, kellel puudub vastav jäätmeluba või registreering. Kuivõrd registreeringu saab taotleda üksnes tavajäätmete veoks (jäätmeliike enam registreeringule ei kanta) ning summeeritud aastases koguses, siis kohustus omada registreeringut ehitusjäätmete veoks ei ole enam sellises sõnastuses korrektne. JääTS § 98⁷ lg 2 p 3 kohaselt tuleb registreerida ettevõtte, kes veab jäätmeid oma majandus- või kutsetegevuses, JääTS § 14 lg 3 kohaselt ei loeta vedajat jäätmevaldajaks, kui tema ülesandeks on ainult jäätmesaadetise toimetamine üleandja poolt määratud sihtpunkti, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Üldiselt on tõlgendatud nende kahe paragrahvi koosmõju selliselt, et jäätmeid võib vedada ilma registreeringut omamata, kui see toimub väljaspool kutse- ja majandustegevust. Piirang, mille kohaselt naabrimees ei tohi jäätmejaama minnes peale võtta

kolme vana akent teiselt kinnistult, ilma et ta taotleks vastavaks tegevuseks Keskkonnaametist registreeringu, on ebaproportsionaalne ning mittevajalik. Kuivõrd seadust saab selles kontekstis tõlgendada mitmeti, siis ebaproportsionaalsete kohustuste vältimiseks võiks vedamise osa JHE lg-st 6 välja jätta ja konstateerida, et lg 5 – ehitus- ja lammutusjäätmel on lubatud tekkekohas taaskasutada Keskkonnaameti loal – on piisav;

- JHE § 38 lg 6 viia vastavusse JääTS kehtiva regulatsiooniga – alates 01.01.2020 väljastatakse ohtlike jäätmel vedajatele üksnes registreeringuid, enne 2020. a 1. jaanuari kehtinud jäätmelood jäävad kehtima kuni loas toodud kehtivusaja lõpuni;
- täiendada JHE § 40 lg 4 kogumiskohtade regulatsiooni – nt: anda üle taaskasutusväärtusega ehitusjäätmel vastavat luba omavale ettevõttele, kes on spetsialiseerunud ehitusjäätmel ringlussevõtule ning viidata ettevõtete loetelule nt KOV kodulehel;
- JHE § 40 lg-s 5 nimetatud kasvupinnas kvalifitseerub kaeviseks maapõue seaduse mõttes ning sellise kasvupinnase väljapool kinnistut kasutamine tuleb registreerida ka Keskkonnaametis;
- JHE § 41 lg 6, eemaldada tekstist ohtlike jäätmel käitluslitsentsi osa;
- 15.05.2021. jõustunud JääTS § 71 lg 2 p 11 toob uue JHE punktina välja ka kohustuse määrata jäätmeliigiti, mis tähtjaks tuleb iga jäätmeliigi puhul saavutada nende liigiti kogumine. Kuivõrd kehtiva JHE sõnastuse kohaselt on juba Valga valla elanikel kohustus sortimismäärusega ettenähtud jäätmel liigiti sortida, tuleb eeskirja üle vaadates märkida liigiti kogumise kohustuse jõustumine ravimite liigiti kogumisel ning biolagunevate jäätmel regulatsiooniga ettenähtud erandid üle vaadata. Tuleb meeles pidada, et erandite tegemine liigiti kogumise kohustusest teatud jäätmeliikide puhul, saab kehtestada üksnes jäätmekavas toodud analüüsi alusel;
- pakendiseaduse (edaspidi PakS) § 15 lg 2 ning JääTS § 31 lg 5 kohustuse täitmisel otsustada eriliiki pakendite koostäitluse võimalus (mis peab põhinema JääTS § 31 lg 4 analüüsil).

Edasi on loetletud **ettepanekud Otepää valla JHE's esinevate puuduste kõrvaldamiseks ning jäätmehoolduskava täiendamiseks** 15.05.2021. jõustunud JääTS redaktsiooniga vastavusse viimiseks. Ettepanekud on üles ehitatud JHE-st johtuvalt.

- Viia JHE vastavusse kehtivate normireeglitega: paragrahvid jagunevad viidatavateks lõigeteks ja punktideks;
- JHE regulatsioonis asendada "linna/valla" sõnaga "Otepää";
- JHE § 2 lisada liigiti kogumise kohustusega jäätmel hulka klaasi- ja tekstiiljäätmel ning nimekirjas olevad "ohtlikud jäätmel" täiendada sõnadepaariga "kodumajapidamises tekkinud" ohtlikud jäätmel;
- kaaluda JHE § 2 toodud jäätmelootelu täiendamist sortimismääruse eelnõus toodud jäätmeliikidega nagu bioloogiliselt mittelagunevad aia ja haljastusjäätmel (20 02 02 ja 20 02 03) ja ravimijäätmel (20 01 32, 20 01 31, jt). **Tuleb meeles pidada, et erandite tegemine liigiti kogumise kohustusest teatud jäätmeliikide puhul peab põhinema jäätmekava analüüsil;**
- JHE §-s 2 puit ja plast viia eraldi punkti alla ja soovitavalt põlevjäätmel staatusest välja;
- jäätmel liigiti kogumist reguleerivad JHE-s kaks paragrahvi: § 2 ja 7, mille regulatsioonid ei kattu. Võimalusel kaotada ära kordvregulatsioon või viia liigiti kogumise kohustust reguleerivad paragrahvid teineteisega vastavusse;
- vaadata üle JHE § 3 p-s 2 jäätmelvedu puudutav regulatsioon: JääTS § 98⁷ lg 2 p 3 kohaselt tuleb registreerida ettevõte, kes veab jäätmel oma majandus- või kutsetegevuses, JääTS § 14

Ig 3 kohaselt ei loeta vedajat jäätmevaldajaks, kui tema ülesandeks on ainult jäätmesaadetise toimetamine üleandja poolt määratud sihtpunkti, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Üldiselt on tõlgendatud nende kahe paragrahvi koosmõju selliselt, et jäätmeid võib vedada ilma registreeringut omamata, kui see toimub väljaspool kutse- ja majandustegevust. Piirang, mille kohaselt naabrimees ei tohi jäätmejaama minnes peale võtta kolme vana akent teiselt kinnistult, ilma et ta taotleks vastavaks tegevuseks registreeringut Keskkonnaametist, on ebaproportsionaalne ning mittevajalik meede. Kuna seadust saab selles kontekstis tõlgendada mitmeti, siis ebaproportsionaalsete kohustuste vältimiseks piirduda siinkohal viitega JäätS'ile;

- kehtiv JHE § 8 sätestab erandid biolagunevate köögi- ja sööklajajäätmete ning paberi ja kartongi osas. 15.05.2021 jõustunud JäätS redaktsiooni kohaselt tuleb erandite kohaldamise võimalus eelnevalt läbi analüüsida jäätmekava kontekstis, kehtiva JäätS redaktsiooni kohaselt saab liigiti kogumise kohustusest erandeid teha üksnes JäätS § 31 lg-s 6 sätestatud juhul. Viia regulatsioon vastavusse kehtiva õigusega hiljemalt 31.12.2023;
- JHE §-s 11 ja 14 viidatud ohtlike jäätmete käitluslitsents kaotas kehtivuse 01.01.2020.a jõustunud JäätS redaktsiooniga, viia JHE regulatsioon vastavusse kehtiva seadusega;
- JHE § 13 sõnastusest kohaselt on väljaveetav pinnas automaatselt jääde. Ehitustööde käigus väljatav pinnas on eelkõige kaevis, mille kasutamise regulatsioon allub maapõuseadusele (vt MPS § 96 jj). Pinnas kvalifitseerub jäätmeks, kui ta on saastunud või jääb pikemaks ajaks kasutusesta. Regulatsiooni kehtestamisel arvestada Keskkonnaministri 21.04.2004. a määrusega nr 21 „Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete, mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloa omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded1“;
- täiendada § 13 liigiti kogutavate ehitusjäätmete loetelu klaasijäätmetega (JäätS § 71 lg 2 p 5);
- kõrvaldada JHE §-s 13 esinev ebatäpsus, mille alusel on bituumenit sisaldav asfalt automaatselt ohtlik jääde. Bituumenit sisaldavat asfaldi tuleb käsitleda ohtliku jäätmena kui selles sisalduvad keemilised ühendid ületavad Keskkonnaministri 28.06.2019. a määruse nr 26 “Ohtlike ainete sisalduse piirväärtused pinnases” lisas toodud piirväärtuseid;
- määrata JHE-s, millistele tingimustele peavad vastama jäätmekäitlejad, kellele võib ehitusjäätmeid üle anda ning viidata valla kodulehel ehitusjäätmeid käitlevate ettevõtete nimekirjale (JäätS § 71 lg 2 p 7);
- täiendavalt reguleerida JHE-s korduskasutuse osa ja viidata valla kodulehele, kus tuua välja korduskasutusega tegelevad ettevõtted (JäätS § 71 lg 2 p);
- määrata JHE-s jäätmete liigiti kogumise arendamise nõuded liigiti kogumise kohustusega jäätmeliikide puhul, mille liigiti kogumine ei toimi, koos tähtaegadega eesmärgi saavutamiseks (JäätS § 71 lg 2 p 11).

Viimasena on loetletud ettepanekud Tõrva valla JHE's esinevate puuduste kõrvaldamiseks ning jäätmehoolduskava täiendamiseks 15.05.2021. jõustunud JäätS redaktsiooniga vastavusse viimiseks. Ettepanekud on üles ehitatud JHE-st johtuvalt.

- JHE preambulis märkida volitusnormina KOKS § 6 lg 1;
- viidata JHE üldsätetes JäätS kehtivusele, mitte ainult mõistete osas (sarnaselt JHE § 2 lg-le 2);

- kaaluda, kas lisada JHE § 6 lg 1 loetellu ka ravimijäätmed, mis on sortimismääruse eelnõu¹³ kohaselt liigiti kogutavate jäätmete nimekirja kuuluv jäätmeliik;
- kehtiv JHE § 11 lg 2 sätestab erandi biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete osas kortermajadele. 15.05.2021 jõustunud JääTS redaktsiooni kohaselt tuleb erandite kohaldamise võimalus eelnevalt läbi analüüsida jäätmekavas, praegu kehtiva JääTS redaktsiooni kohaselt saab liigiti kogumise kohustusest erandeid teha üksnes JääTS § 31 lg-s 6 sätestatud juhul. JHE tuleb viia vastavusse seaduse nõuetega 31.12.2023;
- viia suurjäätmete käitlemise kord vastavusse kehtiva õigusega (JääTS § 71 lg 2 p 13);
- JHE § 17 lg 1 pinnasedefinitsioon eeldab pinnase kuulumist jäätmete hulka, kui pinnas veetakse kinnistult välja. Ehitustööde käigus väljatav pinnas on eelkõige kaevis, mille kasutamise regulatsioon allub maapõueseadusele (vt MPS § 96 jj). Pinnas kvalifitseerub jäätmeks peamiselt, kui ta on saastunud või jääb pikemaks ajaks kasutuseta. Regulatsiooni kehtestamisel arvestada Keskkonnaministri 21.04.2004. a määrusega nr 21 „Teatud liiki ja teatud koguses tavajäätmete, mille vastava käitlemise korral pole jäätmeloo omamine kohustuslik, taaskasutamise või tekkekohas kõrvaldamise nõuded1“;
- kõrvaldada JHE §-s 17 lg 8 esinev esinev ebatäpsus, mille alusel on bituumenit sisaldav asfalt automaatselt ohtlik jääde. Bituumenit sisaldavat asfalti tuleb käsitleda ohtliku jäätmena kui selles sisalduvad keemilised ühendid ületavad Keskkonnaministri 28.06.2019. a määruse nr 26 “Ohtlike ainete sisalduse piirväärtused pinnases” lisas toodud piirväärtuseid;
- määrata JHE-s, millistele tingimustele peavad vastama jäätmekäitlejad, kellele võib ehitusjäätmeid üle anda ning viidata valla kodulehel ehitusjäätmeid käitlevate ettevõtete nimekirjale (JääTS § 71 lg 2 p 7);
- täiendavalt reguleerida JHE-s korduskasutuse osa ja viidata valla kodulehele, kus tuua välja korduskasutusega tegelevad ettevõtted (JääTS § 71 lg 2 p);
- määrata JHE-s jäätmete liigiti kogumise arendamise nõuded liigiti kogumise kohustusega jäätmeliikide puhul, mille liigiti kogumine ei toimi, koos tähtaegadega eesmärgi saavutamiseks (JääTS § 71 lg 2 p 11).

¹³ [Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused – EIS \(valitsus.ee\)](#)
Keskkonnaministri määruse eelnõu nr 21-0583/01, avalikustatud EIS 04.05.2021 (07.09.2021);

5.3 KOV JÄÄTMEKÄITLUSE TÕHUSTAMISE ÜLESANDED JA SUUNISED

Peatükis võetakse kokku auditi raames kogutud andmete põhjal määratletud peamiste ülesannete kirjeldused. *Joonis 1* iseloomustab jäätmekäitlusega ja sellega seonduvate tegevuste jaotumist, mida tulevikus jälgida või millest lähtuda. Olulisemateks teemavaldkondadeks on (vt ka *Tabel 1*):

- A. Uuskasutus;
- B. Jäätmehooldus;
- C. Korraldatud jäätmevedu;
- D. Süsteem ja infrastruktuur;
- E. Jäätmejaamad;
- F. Teavitus;
- G. Järelevalve.

Tabelis 1 esitatud uuringute, analüüside või hinnangute ajakohasus ja/või nende prioriteetsus tuleb aja möödudes üle vaadata. Mh võib juurde tekkida ka lisauuringute vajadusi, mida auditi koostamise hetkel ette ei osatud prognoosida või oluliseks pidada. *Tabelis 1* on esitatud ka ülesannete prioriteetsusinfo, mis on tuletatud KOV ja auditi tervikrühma esialgsetest sisenditest (osade ülesannete osas) ning Alkranel OÜ meeskonna täiendavatest analüüsides. Peatüki koostamisel kogutud lisandteave, on esitatud auditi lisades:

- Lisa „Pakendikonteinerite hulga määratlemise juhise ja avaliku kogumisvõrgustiku (sh pakendid) hetkeseis“.
- Lisa „Potentsiaalne koostöövõrk ning probleemtoodete ja ravimite kogumise korralduse soodustavad tingimused“.

Peatüki kokkupanekul on muuhulgas lähtutud Keskkonnaministri määruse „Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“ eelnõu seletuskirjast¹⁴ (04.05.21, refereeringute alus). Alljärgnevalt pakutakse sellest lühikest koondülevaadet (asjakohaste teemapunktide osas) ja selle põhiseid järeldusi või suuniseid (auditi fookusest tulenevalt).

KOV üksuse ülesanne on tagada, et nende haldusterritooriumil on jäätmetekitajatel kohustus jäätmeid liigiti koguda ning neil on võimalus jäätmeid liigiti ära anda. KOV üksusele ei ole kohustust korraldada jäätmete sortimist. Seega KOV esmane kohustus on korraldada jäätmetekitaja poolt liigiti kogutud olmejäätmete tekkekohal kokkukorjamine, mitte juba segunenud jäätmete sortimist jäätmekäitlusettevõttes. Liigiti kogutud olmejäätmete kokkukorjamise korraldamisega tagatakse jäätmematerjali parem kvaliteet ning suuremad taaskasutusvõimalused ja omakorda ka jäätmete taaskasutamine võimalikult suures ulatuses. Saavutamaks JäätS § 136³ lg 1 ja 2 nimetatud olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvude täitmise, tuleb enim tähelepanu pöörata, segaolmejäätmete mahu kohandamisele (sobiva kogumissüsteemi korraldamisega). Viimast saab teha viisil, kus segaolmejäätmete hulka satub järjest vähem nt:

- tekstiili;
- paberit ja kartongi;
- metalli ja plasti ning puitu;
- klaasi;
- pakendijäätmeid;
- biolagunevaid jäätmeid;
- ohtlikke jäätmeid, probleemtoodete jäätmeid ning ravimeid.

¹⁴Eelnõude infosüsteemi riigisisene Keskkonnaministeeriumi dokument nr 21-0583/01.
<https://eelnoud.valitsus.ee/main#sX8imzig>

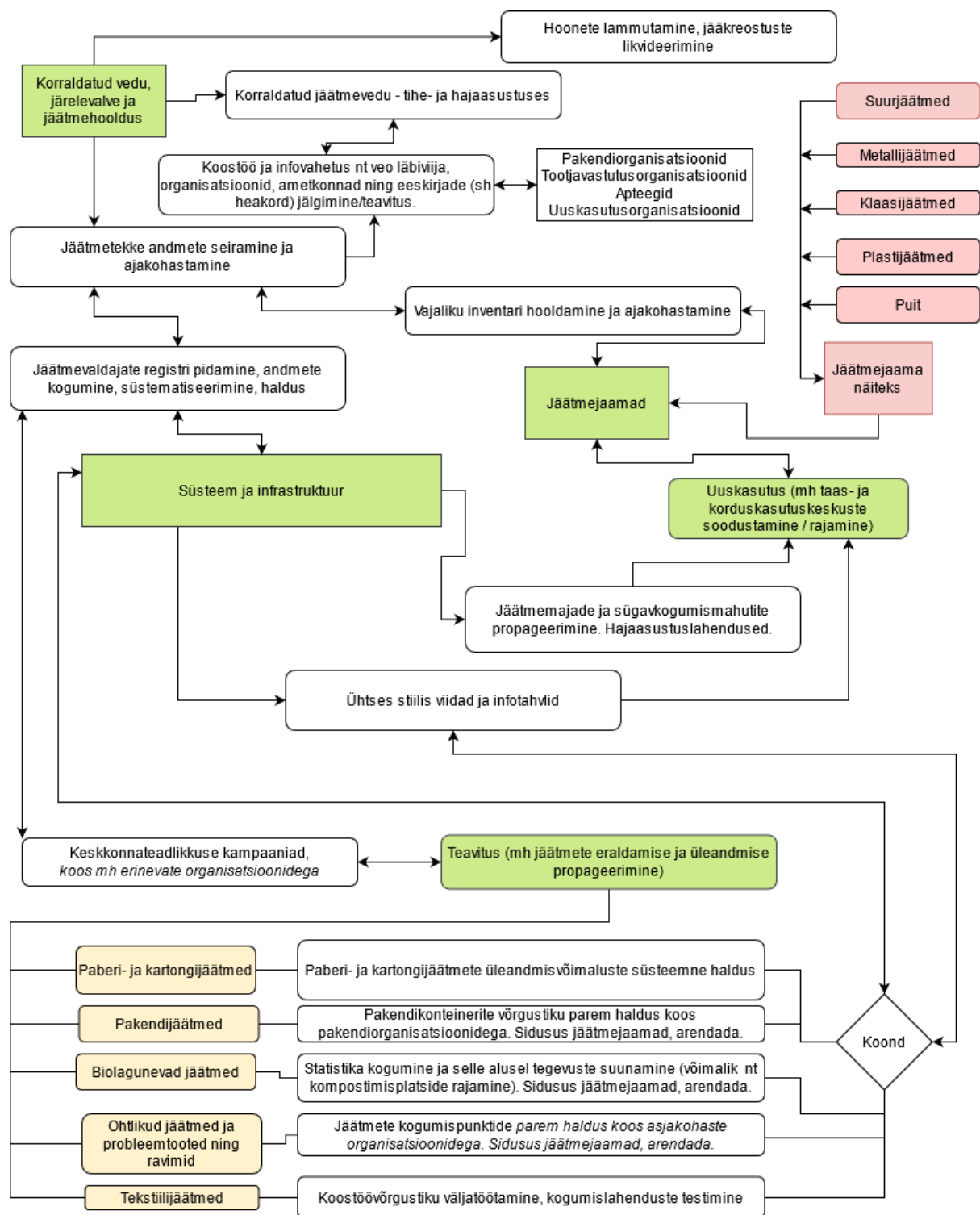
Jäätmetekitaja poolt tekkekohal liigiti kogutud olmejäätmete kogumist korraldab kohalik omavalitsuse üksus kooskõlas JäätS §-s 31 ja PakS § 15 lg 1 sätestatuga (koostöös pakendi- ehk taaskasutusorganisatsioonidega PakS § 10¹ mõistes), tootjate ühendustega JäätS § 23 lg 3 mõistes, tervishoiu- või ravimite müügiga tegelevate asutustega ning teiste jäätmekäitlejatega, kes koguvad eelkõige eelnevalt loetletud jäätmeid.

KOV üksusel on võimalik jäätmekäitluse korraldamise suunamiseks teha ka uuringuid. Korraldatud jäätmeveo riigihankes osalevad jäätmekäitlusettevõtted saavad uuringu tulemusi ka nt jäätmeveo hinna kujundamisel arvesse võtta. Kui KOV üksus eraldi uuringut ei korralda, saab aluseks võtta üleriigilise värskeima segaolmejäätmete sortimisuuringu, mille leiab tavapärasel KEM veebilehelt. Lisaks uuringutele saab jäätmekäitlusega seotud organisatsioonidelt välja küsida KOV territooriumil teostatud tegevustega seonduvat statistikat.

Organisatsioonidelt laekuv statistika (vt *Tabel 1*, jaotised C.5. ning G.5 ja G.6) on vajadusel täiendatav või võrreldav (nt pisteliselt ning sagedusega kord aastas) riikliku statistikaga¹⁵. Vastavasse võrdlusesse riiklike sihtväärtuste kaasamine (jälginine, pikaajaliste trendide fikseerimine) aitab kogumistaristu hoobasid ehk tingimusi sisustada või täpsustada. Riiklike sihtväärtustega suhestumise analüüsimine ja esile toomine võimaldab vajadusel ka sisendandmeid teavitustegevusele (sh selle suunamine ja partneritega suhtlemine). Riiklike sihtväärtuste eesmärgid on tihti seatud ajaliselt perioodi (nt 2025. a eesmärgiks eraldi sortida (korduskasutuse võimaldamiseks 55% olmejäätmetest), mida igapäevaselt keeruline hoomata ja seega on soovitatav kommunikeerida avalikkusele (KOV elanikud) nõ iga-aastaseid vahe-eesmärke ehk siis igal aastal liigutakse pikaajalisele eesmärgile lähemale nt teatava ja omavalitsusüksusele jõukohase % vahemiku võrra. Mõõdetavamad ja hoomatavamad vahe eesmärgid võivad oluliselt toetada lõppeesmärki või siis selle hoidmist nõutud tasemel vms tegevust.

Segaolmejäätmete (prügi) on liigiti kogumata olmejäätmete, mille koguseid tuleb vähendada. Täiendavalt juhime tähelepanu, et liigiti kogumist suunavate sihtväärtuste järgimisel on KOV tasandil kõige kiiremat indikatsiooni (tõhususe osas) pakkuv näitaja ilmselt olmejäätmete kogumassi (arvutuslik teke, arvestades nt kohaliku omavalitse elanikkonda) võrdlus avaliku võrgustikuga kogutud olmejäätmete ning tekkinud segaolmejäätmete massist hiljem (peale jäätmevaldaja juurest kokku kogumist) välja sorditud jäätmetega. Vastav tulemus näitab, palju kogutakse avaliku võrgustiku ja segaolmejäätmete käitlemisel kokku eraldi olmejäätmeid ja palju jääb segaolmeks ning kas võib eeldada vastavuse võimaldamist (nt korduskasutuseks ette valmistamise eeldus) JäätS 136³ lg 2 sätestatule.

¹⁵ <https://jats.keskkonnainfo.ee/main.php?public=1>

Joonis 1 „Valga maakonna jäätmekäitluse arendamisega seotud peamiste tegevuste jaotused ja üksteisega suhestumised“. Skeemi värvide definitsioonid: roheline – jäätmekäitluse teemavaldkonnad (vt ka tabel 1); valge – protsessiskeemi erinevad vaheosad ja/või nende selgitused; punane – jäätmed, mis on rohkem seotud jäätmejaamadega; kollane – jäätmed, millede koondamist saab edendada mh avalike kogumisvõrgustike abil.

Tabel 1 „Ülesanded kohaliku omavalitsuse jäätmehooldusele teemavaldkondade - uuskasutus, jäätmehooldus, korraldatud jäätmevedu, süsteem ja infrastruktuur, jäätmejaamad, teavitus, järelevalve – kaup“. Prioriteetsus määratud (auditi seisuga) kolmes astmes – **lähituleviku prioriteetsus (rasvases sinises kirjas)**, **prioriteetne (rasvases kirjas)** ja vähem prioriteetsem. Lähituleviku prioriteetsus defineeriti 09.09.21. a auditi koostamise tööseminaril (KOV-idega).

Teema	Ülesanded ja/või suunised	Lisateave (vajadusel täiendab eelnevat välja)
A. Uuskasutus	A.1. Teha koostööd kolmandate osapooltega üleandmispunktide (tekstiilile, raamatutele, keraamikale jmt), taaskasutus- ja/või paranduspunktide loomiseks (sh jäätmejaamade aladele või lähistele), kuhu elanikud saavad nt kasutuskõlblikke asju ära anda tasuta ning seejuures ka taaskasutuspunktist uue asja leidmise puhul selle endaga kaasa võtta. A.2. Rakendada uuskasutusse toodavate ja sealt ära viidavate esemete arvepidamist (aruandluse (KOV-ile) esitamise kohustuse kaalumise), mille abil on võimalik hinnata ka materjali vooge, mida ei registreerita jäätmetena. Vajadusel kaaluda esemetele nõ panditatu, mis makstakse isikule tagasi, kui ese leiab uue omaniku ja ei maksta, kui ese suunatakse jäätmele ehk uut omanikku ei teki. A.3. Soodustada ettevõtete loomist nt ettevõtlustoetusi andes, abistamist tegutsemiskohtades ja tööjõu vahendamisel, korraldada regulaarseid kohtumisi ettevõtjatega, samuti ka nende tunnustamist ja kaasamist otsustusprotsessidesse.	A.1. – Hinnata erinevate tekstiilikaupade potentsiaalseid koguseid. Samuti uurida võimaliku koostöövõrgustiku loomist ettevõtetega, kes oleksid valmis maakonnas kogumisvõrgustiku tagama (mh läbi hangete). A.2. Panditatu alla võiksid minna eelkõige suuremõõtmelised esemed või esemed, millede jäätmele lugemise korral, nende edasine käsitlus on ressursimahukas (eelkõige finantsiliselt).
B. Jäätmehooldus	B.1. Kaaluda omavalitsuste volituse roteerumise eesmärgipärasust ning selle erinevaid rakendamiskihte või –võimalusi (sh katusorganisatsiooni loomine/rakendamine). Eesmärgipärasuse puudumisel tõhustada omavalitsuste vahelist koostööd jäätmevaldkondliku töö (mh järelevalve) lihtsustamiseks (sh kasutatavate andmevormide ja regulatsioonide ühtlustamine, mh heakord) ning parema ülevaate saamiseks maakonnas toimuvast (vt ptk 6“ Jäätmemajanduse toimemudelid“). B.2. Luua jäätmespetsialisti töökoht omavalitsustes või omavalitsuste üleselt, vähendamaks seeläbi ka nt keskkonnaspetsialisti töökoormust ning suurendamaks fookust jäätmekäitluse (käsitlev tabel) teemadele.	B.1. – Analüüsida, kas volituse roteerumine oleks korraldatav ning kuidas oleks seda mõistlik teha. Hinnata taolise tegevuse positiivseid ning negatiivseid külgi ning mis perspektiivis need avalduda võivad. B.2. – Hinnata omavalitsus(t)e eelarvelisi võimalusi ning tegevuse majanduslikku otstarbekust ning reaalseid võimalusi. Samuti määrata jäätmespetsialisti töökoormus ning -ülesanded.

Teema	Ülesanded ja/või suunised	Lisateave (vajadusel täiendab eelnevat välja)
	B.3. Pidada ülevaadet kohalike omavalitsuste jäätmekäitluse korralduse parimatest praktikatest, samuti kaardistada iga-aastaselt kohaliku omavalitsuse tööd (teavitus) abistavad/lihtsustavad organisatsioonid (mh probleemtoodete katusorganisatsioonid), mh koostööpartnerite leidmiseks. Seejuures korraldada (kolm omavalitsust koos) ühiste teemade arutelusid ka teiste ametkondadega (Keskkonnaamet, SA KIK, jäätmeveo ettevõtted jne). B.4. Uue jäätmekava koostamisel keskenduda kohaliku omavalitsuse ülesannetele, korraldada kogumisvõrgustikku (sh korraldatud jäätmevedu, jäätmejaamad) - paber ja kartong, plastid, metallid, klaas, biolagunevad jäätmed, puit, suurjäätmed ja ohtlikud jäätmed. Koostöös pakendiorganisatsioonide, tootjavastutusorganisatsioonide, uuskasutusorganisatsioonide ja apteekidega on fookuses veel pakendid, probleemtooted, tekstiil ja ravimid. B.5. Tõhustada suvekuudel ja ajutiselt omavalitsustes viibivate isikute jäätmekäitlust (nt ettemaksuga kilekoti teenus). Analüüsida antud tegevuse eesmärgipärasust ja rakendusstiili või -võimalusi (sh maksustamise kontekstis). B.6. Lisaks eterniidijäätmete kogumisringidele viia läbi ka muude ohtlike jäätmete kogumisringe vähemalt omavalitsuse tasandil. B.7. Korraldada suurjäätmete kogumisringe vähemalt omavalitsuse tasandil. B.8. Korraldada haljastusjäätmete kogumisringe sügis- ja kevadhooajadel (nt lehekoti meetodil, kasutusel nt Tallinnas) vähemalt omavalitsuse tasandil. B.9. Jätkata kasutusea hoonete lammutusprojektidega ning jääkreostusobjektide likvideerimisega, koostöös KIK SA-ga.	Omavalitsustest, millede tegevusi käsitleti auditi käigus parimate praktikate osana, on nt Hiiumaal jäätmespetsialist. B.3. - Efektiivselt korraldatav süsteem on mh eelduseks teiste organisatsioonide poolsele riiklike sihtarvude täitmisele. Vastav andmestik võimaldab reguleerida ka nt jäätmeliikide hinnastamist, soodustades vajadusel täiendavalt liigiti kogumist. B.4. – Viia läbi mh finantsanalüüs, saamaks aimu, kas pakendiorganisatsioonidele taaskasutustõendite müümine võiks omavalitsusele olla majanduslikult kasulik ning seega ka otstarbekas. B.5. – Hinnata, milline võib olla lahenduste maksumus ning tasuvusaeg. Nt Hiiumaal on koostöö COOP poeketiga, kust isik saab osta endale jäätmekoti saarel viibimise ajaks ning hiljem selle ettenähtud kohta jäätmetega viia. B.6. – B.8. – Viia elanike seas läbi küsitlus parimate lahenduste leidmiseks, pakkudes omapoolseid lahendusi ning lastes ka kogukondadel oma mõtteid avaldada.

Teema	Ülesanded ja/või suunised	Lisateave (vajadusel täiendab eelnevat välja)
		B.9. – Dokumenteerida tekkinud jäätmeliigid ning nende edasine käitlus, samuti säilitada andmed edasiseks andmetöötuseks.
C. Korraldatud jäätmevedu	C.1. Täpsustada/täiendada korraldatud jäätmeveost vabastuste määramise süsteemi ning selle tingimusi enne uute hangete korraldamist (vähemalt Otepää vallas), kaaluda mh suvilate erisust (kasutamine vaid x kuudel). C.2. Hinnata liigiti kogumata jäätmete üleandmise hindade tõstmise eesmärgipärasust. Seejuures kaaluda ka segaolmejäätmete veo sageduse vähendamist ning liigiti kogutud jäätmete äraveo sageduse tõstmist. C.3. Muuta eelkõige tiheasustusalades kortermajadele pakendikonteinerite olemasolu kohustuslikuks või pakkuda pakendikotiteenust ning luua kokkuleppeid halduse/veo osas ka pakendiorganisatsioonidega. C.4. Korraldatud jäätmeveo baasparameetrid määrata ühiselt ehk maakondlikul tasandil, samas arvestades ka tihe- ja hajaasustuse eripärasid ja veo (tasustatud) paindlikkuse võimaldamist. Veo parameetritega töötamisel teha koostööd KEM'iga, küsides vastava ajahetke parima teadaoleva praktika osas juhiseid/uuringuid. C.5. Senisest enam juurutada andmevahetust (nt kord kvartalis) mh korraldatud jäätmeveo läbiviijaga, et saada aktuaalseid andmeid kogutud jäätmekoguste osas (võimalusel ka piirkonniti, mh tihe- ja hajaasustus). Vastava info alusel on võimalik paremini suunata nii korraldatud veoga seonduvaid parameetreid (sh tulevased hanked, eeskirjad) kui ka muu kogumisvõrgustiku (avalik (mh jäätmejaamad)) arendust.	C.1. – Teha koostööd ka teiste omavalitsustega (nt Saku ja Saaremaa) parimate praktikate leidmiseks ning ka kohtulahendite uurimiseks. Hinnata ka suvilate eristamist nt, kas korraldatud jäätmeveost vabastamine teatud kuudeks võib probleemi lahendada või hoopiski süvendada. C.2. – Alustada ühe või paari jäätmeliigiga piloteerides, saamaks selgust nt hinnastamise / äraveo motiveerimiskomponentidest. Kaaluda ka jäätmete sortimisuuringu läbiviimist (omavalitsuse lõikes), saamaks täpsemat ülevaadet olemasolevast olukorrast. Uuringu aluseks nt SEI Tallinna töö¹⁶. C.4. – Analüüsida erisusi tihe- ja hajaasustusega aladel. Hinnata veoga hõlmatud jäätmeliikide valiku laiendamise otstarbekust (nt suurjäätmed) ning ka veo sageduse variatsioone. Samuti hinnata, kas kogukondlike jäätmepunktide loomine võiks korraldatud jäätmevedu hõlbustada. C.5. - Kogumise korraldamise efektiivsuse kontrolliks kaaluda regulaarsete (kvartaalne või poolaastas) statistiliste andmete kogumist otse allikatest

¹⁶ <https://cdn.sei.org/wp-content/uploads/2020/10/sortimisuuringu-lopparuanne.pdf>

Teema	Ülesanded ja/või suunised	Lisateave (vajadusel täiendab eelnevat välja)
		(alustuseks vähemalt korraldatud jäätmeveo läbiviija, jäätmejaamade haldajad ja pakendite taaskasutusorganisatsioonid), seades neile aruandluse edastamise kohustuse (KOV'idesse), vastavalt nende organisatsioonide poolt kogutavate jäätmeliikide lõikes (KOV'is).
D. Süsteem ja infrastruktuur	D.1. Kasutada senisest enam ühismahuteid, jäätmekuure- või maju eelkõige väiksemates piirkondades (kogukondlikud jäätmemajad nii korraldatud jäätmeveo kui ka avalike kogumispunktide mõistes). Kaaluda ka nt toetusmeetmeid elanikele (taristu rajamiseks, kompostrid jms). D.2. Kogumisvõrgustiku maakasutuse planeerimisel arvestada ka jäätmetaristu seniste ja perspektiivsete vajadustega (sh avaliku kogumisvõrgustiku kontekstis). Eelistada maaüksusi, kus on ka igapäevane maakasutus (omaniku poolne), mis suurendab eeldusi ka probleemide tekkel info kiiremaks liikumiseks. D.3. Organiseerida kõrghooaegadeks (nt suvi) lisandusi avalikele jäätmekonteineritele. Alternatiividena kaaluda tihedamat veosagedust või jäätmekonteinerite arvu tagamise nõuet aasta lõikes, kus nt turismi kõrgajal on konteinereid rohkem ja madalperioodil selle võrra vähem. D.4. Vahetada olemasolevad avalikud pakendi- ning paberi- ja papikonteinerid sügavkogumis- ehk süvamahutite vastu. D.5. Konteinerite ja kogumisvahendite ühtne viitamine/teabe edastamine maakondlikul tasandil. Vt ka lahendust¹⁷, mis võiks eeldatavasti vähendada ka keelebarjääre ja soodustada paremat heakorda. Transiitalades kasutada võimalusel ka mitmekeelseid teavituslahendusi. D.6. Kaaluda pikemas perspektiivis tugivõrgustiku (avalikud konteinerid) halduse komponendi kajastamist korraldatud jäätmeveo koondtasudes.	D.2. – Analüüsida võimalikke tegevusi/hüvitisi, mis võiks maaomanikke motiveerida saamaks jäätmetaristule maad. D.4. – Määratleda prioriteetsemad kohad, kus toimuks süvamahutite kasutusele võtt. D.7.–D.8. – Viia läbi uuring biojäätmete kogumise- ja/või käitluslahenduse väljatöötamiseks. Võrrelda erinevaid praktikaid ning hinnata nende eesmärgipärasust maakonnas. Määrata uuringu ühe osana või jätkuna ka kompostimisplatside rajamise eesmärgipärasus ning optimaalsemad asukohad. Samuti hinnata kompostmaterjali kasutamise erinevaid võimalusi. Vt ka Keila linnale biojäätmete käitluslahenduse väljatöötamise uuringut¹⁸.

¹⁷ <https://liigitikogumine.ee/>

¹⁸ https://www.keila.ee/documents/179240/407702/Keila+I%C3%B5ppraport_koondatud.pdf/4513d989-df6c-42a3-83c9-1b3cc9a539d3

Teema	Ülesanded ja/või suunised	Lisateave (vajadusel täiendab eelnevat välja)
	D.7. Hinnata, kas maakonnaülese konteinerkompostri (maakondlikul tasemel toidujäätmete liigiti kogumisel ja kompostimisel) hankimine on jätkuvalt asjakohane ja milline on sobiv asupaik ja tegevuse korralduslik pool. D.8. Kompostimisplatside (nt reoveepuhastite, jäätmejaamade, põllumajandusettevõtete ja kalmistute vahetu lähedus) rajamisel näha ette mh võimalikud arengud valmis kompostmaterjali kasutamiseks, et materjal ei jääks platsidele seisma. Samuti kaaluda Valga valla kalmistute jäätmemajade praktika laiendamist nii vastavas vallas kui ka kahes teises omavalitsuses. D.9. Hinnata omavalitsustes ehitus- ja lammutusjäätmete ladestus- ja käitluskohtade tegevuse/asetuste eesmärgipärasust ning tagada senisest süsteemsem lähenemine. Eesmärgipärasuse korral täita pidevalt ka aruandluskohustus, et saada aimu alade kasutusintensiivsuse kohta ning seeläbi ka hinnata täiendavate alade (perspektiivset) vajadust.	
E. Jäätme-jaamad	E.1. Ühildada maakonnaüleselt või KOV tasemel korraldatud jäätmeveo hange koos jäätmejaamade hankega. Ennetada olukordi, kus jäätmejaama töö peatub, tulenevalt hangete menetluse protsessist. E.2. Jäätmejaamade võrgustiku ja selle toimumudeli ühine arendamine. Ühise suuna puhul leppida kokku ka kompenseerimise viisid (jäätmete vastuvõtmine 3 vallast) ja ühised hinnad. Jaamade halduse hankimisel kaaluda erinevaid haldusvõimalusi ja –skeeme, tagamaks optimaalne ja paindlik opereerimine. E.3. Võrgustiku laiendamine väiksemate tugijäätmejaamade näol (vald – üks jaam ja teine tugijaam ehk võimalikult mitmekesiste võimalustega jäätmemaja). Põhijaama ja tugijaama haldus võiks olla korraldatud ühiselt. E.4. Pakkuda tasulisi teenuseid (vastavalt jaama võimekusele) ettevõtetele (minimeerimaks jäätmete loodusesse sattumise riski) ja tagada senisest süsteemsem lähenemine (mh otsida koostöövõimalusi kolmandate osapooltega) pakutavatele teenustele. Tegevuste elluviimise tulemuslikkuse seire/kokkuvõtted, minimaalselt kord poolaastas. E.5. Maakonna tasandil ja ühtselt reguleerida riigipühade aegseid lahtiolekuaegade tingimusi.	E.2. ja E.9. – kaaluda ühe võimalusena ka jäätmejaama halduri teenuse sisseostmist ning jäätmejaamade töötajad võtta KOV palgale. Antud lahendus pakub personaalsemat lahendust ning aitab omakorda kaasa ka teadlikkuse tõstmisele. E.3. – Tugijaamade osas kaaluda liikuvusanalüüsi, kombineeritult asustustihedusega. Hinnata mehitatud/mehitamata jäätmejaamade või jäätmemajade toimimist ning määrata võimalikud kogutavad jäätmeliigid. E.4 – jäätmejaamade tänased kitsaskohad kaardistada ja teostada jaamade ajakohastamise realistlik tegevusplaan, mida vaadatakse üle minimaalselt kaks

Teema	Ülesanded ja/või suunised	Lisateave (vajadusel täiendab eelnevat välja)
	E.6. Võimalusel soodustada ka veovahendite kasutamist/rentimist ehk nt järelkäru kasutamise võimaldamine (sh suurjäätmete tarbeks). E.7. Kaaluda ehitus- ja lammutusjäätmete vastuvõtuhinna täiendavat diferentseerimist, soodustamaks enam jäätmete (nt puit) sortimist. E.8. Ühtlustada rehviäätmete üleandmise võimalused maakonna tasandil (koostöös tootjavastutusorganisatsioonidega), sh erijuhtude esinemisel vajalike andmeblankettide kohapealse täitmise võimaluse loomist (elektroonselt). E.9. Tagada jaama haldamisel ning personali värbamisel meeskonna koolitamine, et jaamas oleks tagatud jäätmete pidev ja süsteemsem sortimine. Samuti lihtsustab antud tegevus nii töötajate endi kui ka klientide tööd.	korda aastas. Teema seondub kaudselt ka ülesandega E.3.
F. Teavitus	F.1. Juurutada maakonnaüleselt ühist teaberuumi või koostööd kolmandate osapooltega, et uuskasutusvõimalused ning avalike jäätmete üleandmise asukohad oleksid asjakohased ning kiirelt leitavad ka interneti vahendusel. Koostöö juurutamisel püüda ära kasutada juba toimivaid infosüsteeme, et vähendada valdade töötajate liigset töökoormust. Nt SA Things¹⁹ on sõlminud koostöölepingu 7 organisatsiooniga (punktide info ajakohasena hoidmiseks), võimaldades info sisestamise dubleerimisvajaduse vähendamist. F.2. Jätkata teabe edastamist (sh sotsiaalmeedia) ning tagada minimaalselt kord poolaasta jooksul jäätmeinfo esile tõstmine valdade kodulehtedel ning kord aastas jäätmemajanduse info avaldamine piirkonna lehes (nt Lõuna-Eesti Postimees). Täiendavalt kaaluda jäätmemajanduse valdkonna esile tõstmist (võimalusel koos statistilise koondteabega) valdade kodulehtede avavaates. F.3. Ühtlustada omavalitsuste elanikele antavaid juhiseid. Eeskuju ja praktilise kogemuse tarbeks edendada KOV'ide jäätmekäitlustristut (sh sildistamine²⁰, jäätmemajad jmt). Jäätmete liigiti kogumist praktiseerida ka kõikides kohaliku omavalitsuse hoonetes ning nendega külgnevatel aladel,	F1 ja F6 - Kaaluda jäätmeteemalise erilehe (paber ja/või digi) loomist, kaasates sh tootjavastutusorganisatsioone jms organisatsioone reklaame ja asjakohast teavet avaldama (toetudes ka auditi lisas, ptk 7.5 esitatud riiklikele nõuetele, info jagamise kohustus nt tootjavastutusorganisatsioonidel). Reklaamide hinnakiri aitaks teoreetiliselt katta ka teabe jagamise kulusid. F.2. ja F.4. – Korraldada omavalitsustes ning ka maakonnaüleseid keskkonnavalaseid teavitusüritusi, mis oleksid otseselt või kaudselt seotud ka jäätmevaldkonnaga. Teema seondub kaudselt ka ülesandega F.5.

¹⁹ <https://kuhuviia.ee/>

²⁰ <https://liigitikogumine.ee/>

Teema	Ülesanded ja/või suunised	Lisateave (vajadusel täiendab eelnevat välja)
	andmaks eeskuju ka kogu valla elanikele. Teha kokkuvõtteid probleemidest ja õnnestumistest ja neid vahendada elanikele. F.4. Kohaliku omavalitsuste üritustele kaasata nt keskkonnasõbralikke lahendusi pakkuvaid organisatsioone²¹ ning läbi kaasamise ka elanikke informeerida. F.5. Tellida kolme omavalitsuse peale ühised meediakajastuste alusmaterjalid meedia ja kommunikatsiooniettevõtelt või välja töötada omavalitsuste kommunikatsiooniteenistuse ametnike koostöös ühine alusmaterjal. Võimaldatakse kohaliku omavalitsuse töötajatel infot, mis inimesi kõnetab, jagada, mitte ise nõ turundussõnumeid välja töötada. Infomaterjalide kavandamisel arvestada sesoonsust, st jäätmeliikide tekke varieeruvust. F.6. Probleemtoodete kogumisel/teavituste organiseerimisel otsida senisest enam koostöövõimalusi tootjavastutusorganisatsioonidega. Kaaluda ravimijäätmete üleandmise propageerimist (kõigis omavalitsustes). Edendada koostööd kolmandate isikutega (sh kuhuvia.ee, apteegid).	
G. Järelevalve	G.1. Tõhustada jäätmealast järelevalvet, seejuures väärtetöömehetluse töö hõlbustamiseks tagada vajalik inventar (tahvelarvuti jmt) ja selle kasutusvõimalused (mh väljaõpe). G.2. Kord kvartalis kontrollida teavet kõikide avalike pakendikonteinerite asukohtade kohta omavalitsuste lõikes ning seejuures tagada vastavalt PakS § 17¹ kohaselt ka kogumispunktide minimaalne arv (kasutama vastavat infot läbirääkimistel pakendiorganisatsioonidega). G.3. Jälgida avalike jäätmekonteinerite seisundit ning jäätmejaamade töö kvaliteeti. Kaaluda ka (roteeruvate) kaamerate kasutuselevõttu (avalikud konteinerid). Jäätmejaamades pidada arvestust tekkivate jäätmekoguste kohta minimaalselt kord poolaastas. G.4. Minimaalselt kord aastas koostada ülevaade vähemalt kohaliku omavalitsuse korraldatud jäätmeveoga ning pakendijäätmete ja tekstiilijäätmete võrgustikuga kokku kogutud jäätmetest. Nii tagatakse senisest süsteemsema lähenemise juurutamine ning omataks täpsemat	G.4. – G.5. Jäätmete kokkukorjamise tõhususe ilmetamiseks ja/või järelevalvefunktsioonide parendamiseks võivad omavalitsused teostada ka olmejäätmete ja segaolmejäätmete uuringuid. Sealhulgas turismiosakaalu määratlemiseks jms. Taustaks - SEI Tallinn viis 2019/2020. a läbi üldistava uuringu²², mille eesmärgiks oli segaolmejäätmete koostise analüüsimine. Mh võeti kümneid jäätmeproove uuringupiirkondades tekkinud segaolmejäätmetest. Proovidest eristati 11 põhi- ja 30 alajäätmeliiki. Sarnane uuring annaks täpsema ülevaate olemasolevast olukorrast ning seejuures on võimalik keskenduda just jäätmeliikidele, millega omavalitsustes probleeme võib esineda. Uuringut kombineerida vajadusel liikuvusuuringutega (nt

²¹ <https://www.panditops.ee/>

²² <https://cdn.sei.org/wp-content/uploads/2020/10/sortimisuuuringu-lopparuanne.pdf>

Teema	Ülesanded ja/või suunised	Lisateave (vajadusel täiendab eelnevat välja)
	ülevaadet jäätmevaldkonna arengu- ning kitsaskohtadest. Pidevülevaate koondamine aitab ka paremini fookuseerida huvi- ja koostöögrupe/asutusi, kelledega kohtumisi kavandada (jäätmevaldkonna juhtimiseks/suunamiseks). Võrrelda tulemusi ka riiklike aruannetega, kui neid koostatakse (KEM, Keskkonnaamet, Riigikontroll vms). G.5. Jäätmevaldajate registrit rakendada, analüüsima jäätmeteket valdades, saamaks täpsemaid andmeid jäätmekoguste kohta. Jäätmevaldajate registri täiendamiseks on soovitatav kasutada olemasolevat hooneregistrit/kinnisturegistrit, kombineerides andmeid rahvastikuregistri andmetega ning vallavalitsuste ja jäätmekäitlejate valduses oleva informatsiooniga. Lisaks – vajadusel parendada korraldatud veost vabastatud isikute poolset andmesisendit ja selle järelevalvet jäätmevaldajate registrisse ja/või statistilist arvestust/hinnangut.	Valga 2017. a liikuvusuuring, Statistikaameti 2020. a liikumisanalüüs²³. Tulemusi saab kohalik omavalitsus kasutada ka jäätmevaldajate registris, fikseerides jäätmete (erinevad liigid) tekkekogused inimese kohta. Kõrvutades vastavat infot hiljem kokku kogutud jäätmevoogude infoga, saab kohalik omavalitsus saadud teavet mh kasutada nii senise taristu ja korralduse edasises planeerimises, järelevalve töö korraldamises (suunamises) kui ka riigi üldiste nõuete täitmise hindamises (sh eelarvelised küsimused). Samuti saab kohalik omavalitsus suunata ressursse näiteks valdkondadesse, kus siis kogumismäärad on madalad.

²³ <https://liikumisanalyys.stat.ee/>

6. JÄÄTMEMAJANDUSE TOIMEMODELID

Antud peatükis on kirjeldatud Valgamaa kontekstis aktuaalseid toimetumodeleid. Analüüsitud on omavalitsusepõhist toimetumodelit, maakonnaülest valdkonna juhtimist ning ulatusliku delegerimisega koostöömudelit. Analüüsi ning ühisarutelude tulemusena on valminud ettepanekud Valgamaa omavalitsuste puhul optimaalse ringmajanduse toimetumodeli osas.

RIIKLIK TUGI

Omavalitsuste seisukohast on oluline, et riik loob soodsad tingimused ringmajanduse põhimõtete rakendamiseks toetava **õigusliku maastiku, piisava finantseerimise ja tugimeetmete ning ühtse ning katkematu infoväljaga**. Ringmajanduse põhimõtete juurutamist peab teadlikkuse tõstmise ja oma eeskujuga vedama eest riik (sh. initsiatiiv peab tulema KeM'lt ja MKM'lt), koolitades välja ka KOVid, kes omakorda ringmajanduse põhimõtteid regioonides rakendavad. Vähemoluline ei ole ka see, et riik on omavalitsustele **koostööpartnerina kättesaadav, arvestav ja suunav osapool**. Teisisõnu, keerulistes küsimustes peab omavalitsusel olema võimalik ja lihtne pöörduda valitsemisala poole suuniste saamiseks. **Riiklik tugi on iga allpool kirjeldatud toimetumodelite baaskomponent.**

KOHALIKE OMAVALITSUSTE TOIMEMODEL tähendab, et ülesandeid viivad ellu kohalikud omavalitsused vastavalt riiklikult pandud kohustustele. Tänane **Valgamaa toimetumodel on omavalitsuste põhine** ehk iga KOV juhib iseseisvalt jäätmemajandust (s.h korraldab jäätmejaama opereerimist, otsib lahendusi jäätmete kogumiseks ja sortimiseks ühe omavalitsuse piires, kehtestab oma territooriumil jäätmehoolduseeskirju ja korraldab ühe omavalitsuse hankeid (v.a maakondlik korraldatud jäätmeveo hange). **Arengu planeerimisel juhindutakse omavalitsuse arengukavast**, mis tervikuna juhindub maakondlikest arengudokumentidest. Valduslikud investeeringud on eelkõige planeeritud omavalitsuse tasemel ning omavalitsuste ülesed kokkulepped fikseeritakse maakondlikes arengudokumentides. Selline lähenemine **võimaldab suuremat paindlikkust otsuste tegemisel**, kuid tingib ka märkimisväärsed erinevusi valdkonna korraldamise praktikas ühes piirkonnas ja finantseerimist ühe omavalitsuse eelarvest. Kuna kõikide valdkonna teemade planeerimine, elluviimine ning järelevalve on samuti ühe omavalitsuse ametnike pädevuses, on küsimuseks ka **haldusvõimekus kõikide teemade piisavaks katmiseks**. Jäätmevaldkonnaga seotud ülesannete täitmine kas jaguneb teiste valdkondade spetsialistide vahel või on suures osas jäätme- või keskkonnaspetsialisti pädevuses, KOV koostöö toimub vabatahtlikel alustel. Seetõttu võib öelda, et Valgamaa näitel jäävad valdkonna arendamine, andmeanalüüs, piirkonnas ühise koostööpartnerite võrgustiku loomine ja elanikkonna ning ettevõtete järjepidev teavitustöö pigem tahaplaanile.

PLUSSID:

- paindlikkus otsuste tegemisel;
- efektiivne lühiajaline planeerimine;
- jäätmejaama opereerimine KOV palgal personaliga toob positiivse aspektina võimalust nõustada personaalselt elanikke, tõstes seeläbi nende teadlikkust jäätmete sortimise nõuetest;
- hea ülevaade jäätmevaldkonna vajadustest omavalitsuse piires.

MIINUSED:

- piiratud ressursid suurinvesteeringute ja taristu arendamisel;

- ebamugav liikuvale kodanikule (sh erinevused regulatsioonides, erinevad hinnad ja jäätmete vastuvõtmise kord jäätmejaamades, erinevad andmevormid, korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmeliikide erinemine, jäätmeveost vabastuse erinevad tingimused);
- hea ülevaate puudumine jäätmemajanduse hetkeseisust maakonna tasemel;
- erinevused kommunikatsioonis ja teavitamispraktikas (juhendid, teavituskampaaniad, jäätmekäitlustaristu sildid; ja viidad);
- Juhuslik ja ebapiisav KOV'ide koostöö.

MAAKONNA TOIMEMODEL tähendab suurema arvu **ülesannete ühist lahendamist mitme omavalitsuse koostöös**. Selline lähenemine võimaldab võtta ette suuremahulisemaid ettevõtmisi ning hoida kokku ressursi, aga eeldab ka vastava **katuseorganisatsiooni võimendamist (nt VAA), uue organi loomist või muud koostöö korraldamise formaati**.

Maakonna tasemel on mõistlik:

- valmistada ette üleminekut ringmajanduse mudelile;
- lahendada avalikus linnaruumis tekkivate jäätmete kogumist;
- lahendada jäätmete kogumist turismi kõrghooajal;
- valmistada ette **ühises hankes korraldatud jäätmeveo baasparameetreid;**
- **teostada järelevalvet korraldatud jäätmeveo lepingu täitmise üle;**
- korraldada muid ühishankeid;
- luua **jäätmejaamade ja tugijaamade ühtlast võrgustikku** (kogu maakonna vajadusi kattev põhi- ja tugijaamade süsteem, jaamade haldus, üle maakonna samade jäätmete vastuvõtuhinnad, tingimused ja lahtiolekuajad, omavalituste elanikel võimalus anda jäätmed üle maakonna piires);
- luua harmoniseeritud õiguslik raamistik (ühised jäätmehoolduseeskirjad ja muud regulatsioonid, andmevormid jne);
- hallata jäätmekäitlusandmeid ja hinnata maakondlike arengudokumentide elluviimise tulemusi.

Vajaduste kokkuleppimine maakondlikul tasemel suurendab ka omavalitsuste jäätmekäitlustaristu võimekust. Maakondlikul tasemel planeerimiseks sobib instrumendina **maakonnaülene jäätmekava** (nt toetuste ja investeringute ühine kavandamine ja taotlemine) ja lühema perioodiga detailsema ülesannete kirjeldusega **töökavad omavalitsuste tasandil**. Kuna hetkel dubleerib omavalitsuste arengukava suuresti maakondlikku jäätmakava, tuleb maakondliku toimemudeli puhul luua **selge arengudokumentide hierarhia ja vastutuse jaotus maakonna ja omavalitsuste tasandil**. Samuti on otstarbekas kehtestada **ühised või enamikes punktides ühtlustatud jäätmehoolduseeskirjad**. Antud mudeli puhul koordineeritakse maakonna jäätmeküsimusi jäätmespetsialisti ametikoha kaudu. Kuna valdade spetsialistide koolitusvajadused on sarnased, tuleb ka **pädevuse tagamine** lahendada maakonnaüleselt. See kindlustab ühtlase teadmiste taseme ja seab ühised ootused spetsialistide pädevusele. Koolitusvajaduste väljaselgitamine ja tagamine võib olla delegeeritud maakondlikule katuseorganisatsioonile. **Teatud jäätmete kogumist ja ringlusesse saatmist on samuti mõistlik lahendada maakondlikult** (nt biojäätmete konteinerkomposter ja/või kompostimisplatsid, rehvi-jäätmete üleandmise võimalused). **Probleemsete jäätmete ja suurjäätmete kogumisringide korraldamine** võiks toimuda samuti ühiselt üle maakonna. Maakondliku toimimismudeli puhul on eelisteks **ühtne teaberuum ja parimate praktikate kasutuselevõtt** omavalitsuste poolt, **koordineeritud koostöö valdkonna organisatsioonidega**. Viimane tähendab koostöövõrgustiku maakonnaülest haldamist ja maakonnaüleselt toimivate kokkulepete sõlmimist partnerite potentsiaali kasutamist terves piirkonnas jne. Kokkuvõtvalt kaasneb maakonnaülese mudeli rakendamisega juhtimise ning tugiteenuste, jäätmekäitlustaristu ühise korraldamisega seotud kulude osakaalu vähenemine ning jääb rohkem vahendeid valdkonna arendamiseks. Selle mudeli kasusaajad on ka omavalitsuste elanikud, kelle jaoks on jäätmemajanduse korraldus ühtne ja selge terves maakonnas.

PLUSSID:

- suurem võimekus jäätmemajanduse korraldamiseks;
- ressursside parem kasutus; ühtlustatud regulatsioonid;
- parem ülevaade maakonnas toimuvast;
- võimalus planeerida ühtlane jäätmejaamade võrgustik ja jäätmetaristu;
- ühtne viidasüsteem kogumisvõrgustiku võimalustele;
- ühine teaberuum ja ühised meediakajastused;
- võimalus keskenduda keerulistele teemadele, palgates maakonnaüleselt valdkonna spetsialiste (hanked, turundus);
- avaliku ruumi ja turistide jäätmete efektiivne korraldamine;
- juhtimise ja teenuste kulude osakaal väheneb ja sisutööks jääb rohkem vahendeid.

MIINUSED:

- omavalitsuste väiksem autonoomsus ja paindlikkus otsuste vastuvõtmisel;
- võimalikud ülesannete dubleerimised maakondlikul ja omavalitsuse tasandil;
- eraldi töökohtade loomise vajadus maakondliku taseme katuseorganisatsioonis.

KOMBINEERITUD TOIMEMODEL tähendab valdkonna juhtimist omavalitsuste vahelise kokkuleppe alusel. KOV teenust või ülesannet võib delegeerida eraldi moodustatud koostöö institutsioonile (nt VAA), KOV üksusele (nt järelevalveteenistus), mitme omavalitsuse ühisametnikule (nt Valgamaa jäätmespetsialist, hankespetsialist), ühisasutusele (Valgamaa jäätmejaamad), eraõiguslikule või juriidilisele isikule. Samas ei ole antud mudeli puhul kohustuslikuks harmoniseeritud õigusmaastik. **Põhiliseks instrumendiks on koostöökokkulepped.**

Kombineeritud toimetumudeli kohaselt korraldatakse tegevusi kolmel tasandil: maakondlikul, KOV koostöös ja kohaliku omavalitsuse tasandil.

Maakondlikule tasandile on antud toimetumudeli puhul mõistlik suunata järgmised tegevused:

- rohepöörde ettevalmistamine;
- korraldatud jäätmeveo hange ja selle järelevalve;
- jäätmejaamade pidaja ühine hange;
- muud valdkondlikud ühishanked;
- maakonnaülesed uuringud, analüüsid ja maakonnaülesete andmete haldamine;
- teatud jäätmete (suurjäätmed, eterniit) kogumisringid ja probleemjäätmete kogumine;
- ühiskoolituste korraldamine;
- maakonnaülese teavituse korraldamine.

KOV koostöös korraldatavad tegevused:

- jäätmejaamade piirkondliku võrgustiku arendamine (mehitamine, vahejaamad, kogukondlikud jaamad kehva ligipääsetavusega kohtades);
- jäätmekäitlustaristu küsimused (mahutid, sildistamine, avalik taristu jne)
- pakendikoti teenus piirkonnas lühiajaliselt viibiva inimese jäätmete kokkukogumise lahendusena;
- korraldatud jäätmeveo vabastuste süsteem (ühtlustatud piirkonna lõikes);
- taaskasutusvõrgustik (kokkulepped partneritega, konteinerid);

Ühe KOV tasandil lahendatavad ülesanded:

- valla töökavad ja planeeringud;
- spetsialistide töökorraldus ja vastutus (s.h töövahendid);
- tavajäätmete kogumine, jäätmete tekkekohast äraviimine, punased lehekotid;
- kohalik teavitus;
- kohalikud korrad;
- sortimisuuringute tulemuste ümberarvutamine oma valla näitele.

Auditi tulemuste ning valideerimisseminaride põhjal on projekteerimise hinnangul **mõistlik jätkata täiustatud omavalitsuste jäätmekorralduse mudeliga.**

VALGAMAA JÄÄTMEKORRALDUSE TULEVIKU TOIMEMODEL

1.	Strateegiline planeerimine maakondlikul (või sõltuvalt mõjust regiooni) tasemel: eesmärkide püstitamine ning suurinvesteeringute kavandamine, ülemineku ettevalmistamine ringmajandusele, arengudokumentide elluviimise mõju hindamine ja täiendamine, elanikkonna, piirkonna ettevõtjate ja huvigruppide kaasamine jäätmemajanduse otsustusprotsessidesse
2.	Ühine õigusmaastik: ühine maakonna jäätmekava, ühised või ühtlustatud jäätmehoolduseeskirjad, heakorra regulatsioonid ning andmevormid, ühine vabastuste süsteem
3.	Ühised maakonnaülesed hanked: korraldatud jäätmeveo hange, ühine või ühtlustatud jäätmejaamade ja teiste jäätmekäitlustaristu komponentide hange, järelevalve lepingute täitmise üle
4.	Jäätmejaamade maakondlik võrgustik: s.h põhijaamad ning vahejaamad, jäätmete vastuvõtmine kolmest omavalitsusest ühise hinnakirja ja ühtlustatud tingimuste alusel
5.	Jäätmekäitlustaristu ühine korraldamine: maakonna tasemel või KOV koostöös avaliku kogumisvõrgustiku ja kompostimisväljakute ühine väljaarendamine, sama kujundusega sildistamine ja viited.
6.	Kogukondlike jäätmepunktide arendamine: KOV tasandil jäätmemajade rajamine hajaasustusega piirkonnas
7.	Mitmetasandiline jäätmekorraldus: maakondlik tasemel jäätmespetsialisti ametikoht, üksus või katuseorganisatsioon valdkonna ülesannete (hanked, võrgustikud, arendamine, andmeanalüüs, mastaapsed uuringud, teatud jäätmete kogumisringid, teavitus ja koolitus jne) efektiivsemaks haldamiseks. KOV tasandi spetsialistide pädevuses kohaliku tähtsusega jäätmekorraldus (korrad, tööplaanid, uuringud, jäätmete kokkukogumine tekkekohalt jne)
8.	Järelevalve kohustused: jagamine omavalitsuste vahel ja/või maakonna tasemel järelevalve ametikoha või teenistuse loomine
9.	Jäätmevaldkonna spetsialistide pädevuse ühine arendamine maakondlikul tasemel.
10.	Jäätmetatistika analüüs: andmete kogumise ja töötlemise senisest süstemaatilise ja eesmärgistatult korraldamine. Regulaarsed omavalitsuse ja maakonna taseme ülevaated. Tulemuste kasutamine sisendina valdkonna arendamisel.

11. Jäätmete liigiti kogumise korraldamine: maakonnaülene korraldatud jäätmevedu ja teatud jäätmeliikidele kogumise korraldamine (suurjäätmed, haljastusjäätmed, tekstiilijäätmed, rehvid, eterniit, muud ohtlikud jäätmed)
KOV tasandil sisendi kogumine avaliku jäätmekäitlustaristu planeerimiseks, sihtmäärade täitmise jälgimine jne
12. Ühine maakondlik teaberuum: jäätmekäitlusega seotud kaardirakendused, ühtlustatud juhised elanikele ja ettevõtjatele, jäätmete sortimise vajalikkuse ja keskkonnateadlikkuse taseme tõstmisele suunatud üritused
13. Valgamaa KOV koostöö tõhustamine: kogemuste vahetus, uute lahenduste piloteerimine, väljakutsete lahendamine jne, maakondlikud teavitused ja üritused
14. Maakonnaülene koostöö kolmandate osapooltega: KEM, teised omavalitsused, valdkonna arengut suunavad organisatsioonid, taaskasutuspunktid, tootjavastutusorganisatsioonid jne.

7. LISAD

7.1 LISA “ARENGUVAJADUSTE JA TRENDIDE ALUSDOKUMENDID”

ARENGUDOKUMENDID:

- Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030
- Riigi jäätmekava 2014-2020 (pikendatud kuni 2022 lõpuni)
- Riigi jäätmekava 2014-2020 täitmise aruanne
- Toidujäätmete tekke vältimise kava (liidetakse jäätmekavaga 2023+)
- „Riigi jäätmekava 2022–2028“ koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise käskkiri
- Valgamaa arengustrateegia 2035+
- Valga valla arengukava 2021-2035 (s.h eelarvestrateegia)
- Otepää valla arenguvision kuni 2040
- Otepää valla arengukava 2019 - 2028
- Tõrva valla arengukava 2020-2025
- Tõrva valla eelarvestrateegia 2020-2024
- Valga maakonnaplaneering 2030+

UURINGUD:

- Segaoimejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise ja koguste uuring (2020)
- Ehitus- ja lammutusjäätmete käitlusnõuete mõju analüüs (2015)
- Ringmajanduse strateegia koostamise metoodika väljatöötamine (2019)
- Eesti tarbimisjärgsed rõiva- ja tekstiilivood (2020)
- Toidujäätmete ja toidukao teke Eesti kodumajapidamistes ja toitlustusasutustes (2015)
- Olmejäätmed. Küsitlus 15a. ja vanema elanikkonna seas (2015)
- Jäätmete ringlussevõtuks ettevalmistamise ja ringlussevõtu parimate praktikate kaardistus (2017)
- Kompostimise turu-uuring märts (2015)
- Kompostimise turu-uuring august (2015)
- Olmejäätmete käitlusalternatiivide keskkonnamõju olulusringipõhine uuring (2012)

7.2 LISA „VALGAMAA JÄÄTMEKAVA 2017-2025 JA TEGEVUSKAVA TÄITMISE ANDMED”

Kehtiv jäätmekava sisaldab tegevuskava perioodiks 2017-2025. Vastava tegevusplaani järgselt teostati käesolevas töös osas analüüs jäätmekavas fikseeritud ülesannete täitmise osas. Ülesannete täitmise andmed pärinevad auditi raames läbi viidud (aprill-mai, 2021) omavalitsuste ametnike küsitlusest (seisukohti on toimetatud OÜ Alkraneli poolt). Kogu andmestik pärineb kas Valgamaa jäätmekavast, omavalitsuste küsimustiku tagasisidest või riiklikust jäätmetestatistikast (v.a. Valga vald, mille 2019. a andmed pärinevad jäätmevedajalt).

Jäätmeliikide taaskasutusse- ja ringlussevõtu sihtmäärad on toodud lähtuvalt jäätmeseadusest (Jääts), pakendiseadusest (PakS) ning Valgamaa kehtivast jäätmekavast. Riigi ja omavalitsuse tasandil seatud jäätmete liigiti kogumise sihtmäärade täitmise osakaalud on arvutatud lähtuvalt Keskkonnaameti (2016) juhendmaterjalist KOV jäätmekava koostamiseks. Olmejäätmete liigiti kogumise osakaalu leidmiseks arvutati kogu olmejäätmete (koodiga 15 ja 20), misjärel leiti liigiti kogutud olmejäätmete kogused (koodiga 15 ja 20, v.a 20 03 01 segaolmejäätmed) ning siis arvutati olmejäätmete liigiti kogumise osakaal. Kõikide järgnevate jäätmeliikide liigiti kogumise sihtmäärade osakaalud on leitud liigiti kogutud olmejäätmetest lähtuvalt, v.a ehitus- ja lammutusjäätmed. Sihtmäärade täitmise hindamiseks leiti liigiti kogutud olmejäätmete kogused (v.a 20 03 01 segaolmejäätmed), eraldi liigiti kogutud vaadeldava jäätmeliigi kogused ning seejärel leiti kui suure osakaalu moodustavad vaadeldava jäätmeliigi kogused liigiti kogutud olmejäätmetest. Sarnaselt käituti ka ehitus- ja lammutusjäätmetega, kus esmalt määrati üldised ehitus- ja lammutusjäätmete tekke kogused, leiti liigiti kogutud ehitus- ja lammutusjäätmete kogused (v.a 17 09 04 ehitus- ja lammutussegapraht) ning seejärel leiti ühe osakaal teisest.

Järgnevalt antakse ülevaade peamistest kitsaskohtadest jäätmejaamade, jäätmekäitluse raames ning ka erinevate jäätmeliikide lõikes. Lähtuvalt jäätmekava eesmärkidest on allpool toodud enim silma paistnud jäätmeliikide kohane teave.

JÄÄTMEJAAMAD

- maakonnas ei ole kasutusel head majandamismudelit;
- kolm kesket jäätmejaama moodustavad liiga hõreda võrgustiku – jäätmete üleandmine on seetõttu ebamugav ja seda pigem lükatakse edasi või välditakse;
- puudub vahejaamade toetav võrgustik;
- puuduvad võimalused jäätmete üleandmiseks jäätmejaamade töövälisel ajal;
- partnerite võrgustik ei ole välja arendatud (nt taaskasutuskeskused, ohtlike jäätmete üleandmiskohad, ettevõtjate vähene kaasatus);
- kesketate jäätmejaamade pidurdunud areng (inventar ja võimalused (taaskasutuspunkt, kus saab tulevikus leida vähekasutatud asju, veovahendi tellimise võimalus jne));
- tasuliste jäätmeliikide vastuvõtukohtade ebapiisavus ettevõtjatele ja vähene teavitus kogumiskohtadest, ebamugav arveldamine jne;
- jäätmekäitlustaristu ebaühtlane sildistamine (erineb omavalitsuste lõikes, erinevad organisatsioonid kasutavad eri värvi ja liiki konteinereid);
- kontrolli puudumine ohtlike jäätmete või probleemtoodete eraldi kogumise täitmise üle;
- jäätmejaamade turvalisus – pimedal ajal võib esineda jäätmejaamade rüüstamisi, piirdeaia lõhkumisi, jäätmete aia taha jätmist jms.

JÄÄTMEKÄITLUS

- ebapiisav riigi tugi omavalitsustele pakendikäitluse korraldamiseks (nii finantseerimises kui nõustamises);
- jäätmekäitluse ebapiisav prioriteetsus omavalitsuste korraldatavate teemade hulgas;
- ebaselgus rollide jaotuses (riik, omavalitus, kodanik), ülesannetes ja vastutuses;
- puudub ülevaade jäätmekava täitmise kohta, jäätmekava ei ole kujunenud eeldatud töövahendiks ja sellega seonduvat baasteavet ei ajakohastata piisavalt tihedalt;
- puudub koostöö alus ühtsete jäätmehoolduseeskirjade väljatöötamisel;
- ebapiisav koostöö omavalitsuste spetsialistide tasemel;
- omavalitsuste spetsialistide ebapiisav pädevus jäätmevaldkonna õiguslikes küsimustes orienteerumiseks;
- korraldatud jäätmeveo ja jäätmejaamade töö korraldus võiks olla sünkroniseeritum;
- korraldatud jäätmeveo lahendamine ühe omavalitsuse piires. Üle maakonna on soodsam ja optimaalsem lahendada nõ tavaolmest (suurjäätmete ja eterniidi ringid) erinevate jäätmete koondamist;
- korraldatud jäätmeveo vabastuste menetlemine on ebaproportsionaalne halduskoormus;
- jäätmevaldajate registri ja selle kasutamise erinev tase – vedaja ja omavalitsuste vahel toimub andmevahetus omavalitsuste lõikes väga erineva sagedusega;
- puudub ülevaade jäätmetekitajatest ning riiklik jäätmetestatistika ei ole piisavalt adekvaatne;
- puudujäägid järelevalve korraldamises (inimressurss, inventar);
- puudulik jäätmearuandlus põhjustatuna jäätmekoodide erinevast tõlgendamisest;
- ebaühtlane jäätmemajanduse viidasüsteem maakondlikul tasandil;
- elanike ebaühtlane keskkonnateadlikkus ning informeeritus jäätmevaldkonnas toimuvast (sortimine, jäätmete äraandmise võimalused jne);
- maakonnas ajutiselt (suvekuudel) viibivate isikute jäätmekäitlus ei ole korraldatud (nt ettemaksuga kilekott);
- vajadus elanikkonna regulaarse aktiivse teavitustegevuse järele (töö- ja elukohad erinevates omavalitsustes ning teave ei jõua alati sihtpunktini, ebaühtlased juhised eri omavalitsustes);
- korteriühistute ja ettevõtjate vähene kaasamine efektiivsema jäätmete sortimise eesmärgil (sügavkogumismahutid, köögijäätmed);
- prügi jätkuv ladestamine loodusesse hoolimata korraldatud olmejäätmeveost.

(SEGA)OLMEJÄÄTMED

- korraldatud jäätmeveo hangete keerukus – omavalitsused peavad tegelema jäätmehoolduse korraldamise asemel keeruka hanke ettevalmistamisega;
- korraldatud olmejäätmete veo arengu peatumine – hankel pakutavad hinnad on üldjuhul väga madalad, mis ei motiveeri hanget võitnud ettevõtet lepinguperioodi jooksul täiendavaid investeeringuid tegema;
- korraldatud jäätmeveo raames vabastuse saamise tingimuste erinemine omavalitsuste lõikes- korraldatud jäätmevedu on omavalitsuste jäätmehoolduseeskirjades erinevalt reguleeritud. Näitkes Otepää eeskiri ei käsitle vabastuse saamise tingimusi. Valga vallal on vabastus reguleeritud põhjalikult, Tõrva eeskiri on seaduse regulatsioonist „leebem“ variant;
- segaolmejäätmete taaskasutuse sihtmäära täitmise vajadus (riigi poolt, mida saavad KOV-id toetada, korraldades oma territooriumil jäätmete kogumist. Jäätmete liigiti kogumise korraldamine võimaldab jäätmeid hiljem võimalikult efektiivselt suunata nt korduskasutusse või taaskasutusse.

Valgamaa jäätmekava 2017-2025 ning jäätmeseaduse (JäätS) poolt seatud olmejäätmete kordus- või taaskasutusse võtmise sihtmäärad ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal omavalitsuste lõikes. Üldine sihtmäärade täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

KOV + JäätS	JäätS	2018			2019		
		Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
2020 – taaskasutada 50%	2025 – 55% 2030 – 60% 2035 – 65%	38,3%	47,5%	41,2%	42,8%	49,4%	48,2%

* **punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

Eelnevalt esitatud tabel ja sarnased järgnevad tabelid võimaldavad saada üldist ülevaadet jäätmete kokku kogumise korralduse efektiivsusest. Muuhulgas näitab tabelites esitatav info, mis valdkonna jäätmeliikide eraldi liigiti kogumise korraldamisele peab KOV tähelepanu pöörama. Jäätmete liigiti kogumise korraldamine võimaldab jäätmeid hiljem võimalikult efektiivselt suunata nt korduskasutusse või taaskasutusse, mille korraldamise osas aga ei ole KOV-idel kohustust. Ka ei näita need arväärtused otseseid ja riigi mõistes terviklike kohustuste täitmise võimalusi või nende puudumist.

PAKENDIJÄÄTMED

- efektiivse pakendiringluse mudeli rakendamise vajaduse senine mitte täielik teadvustamine (käitlus - pakendiorganisatsioonidel, pakendi kogumine - majapidamistel ja KÜ-l);
- pakendikonteineritesse muude olmejäätmete viskamine ja vastupidi – olmejäätmete hulka satuvad muuhulgas pakendid, paber ja kartong ning ohtlikud jäätmed;
- pakendikonteinerite ületäitumine ja vähene arv – pakendikonteinerid puuduvad paljude kaupluste või teenindusasutuste juurest;
- maaomandi küsimused – omavalitsus ei saa kohustada korteriühistut või muud ettevõtet kogumispunkti oma maale rajama;
- kortermajadel pakendikonteinerite omamise kohustus – suureneks liigiti kogumine ning väheneks või lõppeks pakendite viskamine paberi ja kartongi või segaolmejäätmete kogumiseks mõeldud konteineritesse;
- puudulik info Otepää vallas kortermajade ning avalike konteinerite kohtkogumise kohta;
- Otepää vallas pole avalikes kohtades asuvate pakendijäätmete kogumispunktide minimaalne eeldatavasti arv tagatud;
- pakendikonteinerite ühise ja ajakohase teaberuumi puudumine maakondlikul tasandil (kaardirakendus jne);
- pakendijäätmete taaskasutuse ja ringlusesse võtmise sihtmäärade täitmise vajadus.

Pakendiseaduse (PakS) ning jäätmeseaduse (JäätS) poolt seatud pakendijäätmete taaskasutusse- ja ringlussevõtu sihtmäärad ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal KOV-ide lõikes. Üldine sihtmäärade täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

<u>Paks/JäätS</u>	2018			2019		
	Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
2009 – taaskasutada 60%, ringlussevõtt 55% - 80% / 2020 – olmejäätmete hulgast 50%	34,81%	50,59%	40,67%	40,23%	51,29%	47,22%

***punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

PABERI- JA KARTONGIJÄÄTMED

- puhta ja kuiva vanapaberi ja kartongi kogumise tõhustamine;
- konteinerite puudumine või nende vähesus (s.h avalike hoonete konteinerite vähesus Otepää vallas);
- regulaarse (nt kord kvartalis) andmevahetuse vajadus korraldatud jäätmeveo kogutud jäätmekoguste osas;
- paberi- ja kartongijäätmete taaskasutuse sihtmäära täitmise vajadus.

Valgamaa jäätmekava 2017-2025 ja jäätmeseaduse (JäätS) poolt seatud paberi- ja kartongijäätmetele taaskasutussevõtu määrad ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal KOV-ide lõikes. Üldine sihtmäärade täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

KOV	<u>JäätS</u>	2018			2019		
		Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
2020, taas-kasutada 80%	2020, taas-kasutada 50%	32,82%	19,86%	45,25%	36,66%	25,2%	50,39%

***punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

BIOLAGUNEVAD JÄÄTMED

- puudulikud finantseerimise võimalused omavalitsuse tasandil biojäätmete taaskasutuse korraldamiseks;
- vähesed võimalused biolagunevaid jäätmeid kohapeal kompostida – köögi- ja sööklajajäätmeid veetakse lõppkäitluskohta koos segaolmejäätmetega (kui ei ole eraldi kogutud) või suunatakse nt Aardlapalu ja Torma prügilatesse (vastavalt ettevalmistatud käitluskohtadesse);
- aia- ja haljastusjäätmed ladestatakse sobimatutesse kohtadesse;
- maakondlikul tasemel ei ole käsitletud toidujäätmete liigiti kogumise ning kompostimise temaatikat;
- regulaarse (nt kord kvartalis) andmevahetuse vajadus korraldatud jäätmeveo kogutud jäätmekoguste osas;
- vajadus kodumajapidamistes ja ettevõtetes/asutustes jäätmeid kohtsortida ning sobivaid jäätmeliike taaskasutada;
- vajadus süsteemsema lähenemise ja eesmärgipärasema tegevuse järele (mh otsida koostöövõimalusi kolmandate osapooltega);
- kompostmaterjali seismine platsidel, kuna edasine kasutamine ei ole läbi mõeldud;
- kompostimisplatsi võrgustiku väljaarendamise vajadus eramupiirkondade ja ettevõtluse kaasamisega;
- vajadus luua võimalused koguda biolagunevate jäätmete hulgas ka muid orgaanilisi tooteid (veetötlussetted);
- biolagunevate jäätmete taaskasutuse ja liigiti kogumise sihtmäära täitmise vajadus.

Biologunevatele jäätmetele seatud taaskasutussevõtu määrad ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal KOV-ide lõikes. Üldine sihtmäär täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

Jäätmeliik	JäätS	KOV	2018			2019		
			Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
Köögi- ja söökla-jäätmed	2020 – olme-jäätmetes	85% taaskasutada	0,81%	0,79%	3,74%	4,16%	5,33%	15,73%
Aia- ja haljastus-jäätmed	50%	-	3,57%	7,9%	41,41%	5,33%	4,36%	55,63%

* **punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

OHTLIKUD JÄÄTMED

- väiksemad ettevõtted, kes pakuvad remondi jmt teenuseid, annavad ohtlikke jäätmeid üle eraisikuna (st kaudselt tasuvad kõik omavalitsuse elanikud);
- muude ohtlike jäätmete (peale eterniidi) kogumisringide korraldamine;
- elanike ebapiisav teadlikkus ohtlike jäätmete keskkonda ja prügilasse sattumisega kaasnevatest riskidest;
- ohtlike jäätmete üleandmiskohtade ebapiisavus (partnerite ebapiisav kaasatus võrgustikku).

Ohtlike jäätmete liigiti kogumise osakaal riikliku jäätmetatistika alusel. Ohtlikele jäätmetele pole riiklikult ega maakondlikult seatud sihtmäärasid, kuid üldine liigiti kogumise osakaalu arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

OMAAVALITSUS	2018	2019
Otepää vald	25,39%	22,73%
Tõrva vald	23,83%	18,95%
Valga vald	13,91%	4,91%

EHITUS- JA LAMMUTUSJÄÄTMED

- ühtlasema kontrollsüsteemi puudumine ehitus- ja lammutusjäätmete tekke üle (mh asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid);
- operatiivsete võimaluste puudumine ehitus- ja lammutusjäätmete purustamiseks;
- Tõrva vallas puudub ehitusjäätmete ladestus- ja käitluskoht;
- vajadus süsteemsema lähenemise ja eesmärgipärasema tegevuse järele (mh otsida koostöövõimalusi kolmandate osapooltega);
- osadel ladestuskohtadel on täitmata aruandluskohustus ning seega puudub teave vastava ala kasutusintensiivsuse osas (Hundinurga, Otepää);
- diferentseerimata vastuvõetavate jäätmete hinnad omavalitsuste tasandil (sortimata jäätmed oluliselt kallima hinnaga).

Jäätmeseaduse (JäätS) poolt ehitus- ja lammutusjätmetele seatud taaskasutussevõtu määr ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal KOV-ide lõikes. Üldine sihtmäär täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

KOV + JäätS	2018			2019		
	Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
2020 – taaskasutada 70%	69,84%	92,89%	89,17%	88,11%	80,41%	97,77%

* **punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

PUIDUJÄÄTMED

- kõikides omavalitsustes on välja arendamata tõhus kontrollmehhanism puidujäätmete sattumise üle nt ehitus- ja lammutusjätmete ning segaolmejäätmete hulka;
- puidujäätmete taaskasutuse sihtmäär täitmise vajadus.

Valgamaa jäätmekava 2017-2025 ja jäätmeseaduse (JäätS) poolt puidujäätmetele seatud taaskasutussevõtu määrad ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal KOV-ide lõikes. Üldine sihtmäär täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

KOV	JäätS	2018			2019		
		Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
2020 – taaskasutada 95%	2020 – olme-jäätmetest 50%	0,37%	0,25%	1,53%	0,34%	0,3%	0,05%

* **punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

METALLIJÄÄTMED

- metallijäätmete taaskasutuse ja liigiti kogumise sihtmäär täitmise vajadus.

Jäätmeseaduse (JäätS) poolt metallijäätmetele seatud taaskasutussevõtu määr ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal KOV-ide lõikes. Üldine sihtmäär täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

JäätS	2018			2019		
	Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
2020 – olmejäätmetest 50%	3,42%	26,53%	1,39%	8,33%	24,38%	1,58%

* **punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

PROBLEEMTOODETE JÄÄTMED

Valgamaa kontekstis on olulisemateks probleemtoodete jäätmeteks elektri- ja elektroonikajäätmed ning rehvi-jäätmed, millede peamised kitsaskohad on järgmised:

- passiivne info jagamine jäätmete üleandmise võimaluste kohta (info omavalitsuste ja jäätmejaama operaatori kodulehel, harva ka muudes kanalites);
- info jagamise praktika erineb omavalitsuste lõikes ja teavitus ei ole regulaarne;
- puudub tootjavastutusorganisatsioonide omavaheline jaotus vanarehvide kogumisel.

Riikliku jäätmetestatistika alusel elektri- ja elektroonikajäätmete liigiti kogumise osakaalud KOV-ide lõikes. Elektri- ja elektroonikajäätmetele pole riiklikult ega maakondlikult seatud sihtmäärasid, kuid liigiti kogumise osakaalu arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

OMAAVALITSUS	2018	2019
Otepää vald	60,49%	81,49%
Tõrva vald	84,58%	84,75%
Valga vald	52,92%	40,03%

Rehvi jäätmete teke (tonnides) Valgamaa omavalitsuste kaupa aastate 2018-2019 lõikes.

Omavalitsus	2018	2019
Otepää vald	12,44	54,2
Tõrva vald	6,28	52,17
Valga vald	224,587	374,481

SUURJÄÄTMED

- operatiivsete võimaluste puudumine suurjäätmete (k.a mööbli) purustamiseks;
- võimaluste puudumine transpordi tellimiseks jäätmejaamadest (ebamugav üleandmine);
- ebaefektiivne mööbli taaskasutuse süsteem;
- suurjäätmete tasuline vastuvõtmine on elanikele suur kulu;
- suurjäätmete taaskasutuse ja liigiti kogumise sihtmäära täitmise vajadus.

Jäätmeseaduse (JäätS) poolt suurjäätmetele seatud taaskasutussevõtu määr ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal KOV-ide lõikes. Üldine sihtmäär täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

JäätS	2018			2019		
	Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
2020 – olmejäätmetest 50%	5,05%	9,37%	12,98%	4,51%	11,28%	9,62%

* **punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

TEKSTIILIJÄÄTMED

- maakondlikul tasemel on tekstiilijäätmetega tegelemine jäetud tahaplaanile;
- tekstiilijäätmete taaskasutuse ja liigiti kogumise sihtmäära täitmise vajadus.

Jäätmeseaduse (Jääts) poolt tekstiilijäätmetele seatud raaskasutussevõtu määr ning jäätmeliigi liigiti kogumise osakaal KOV-ide lõikes. Üldine sihtmäära täitmise arvutuskäik on selgitatud käesoleva lisa sissejuhatavas osas.

Jääts	2018			2019		
	Otepää	Tõrva	Valga	Otepää	Tõrva	Valga
2020 – taaskasutada 70%	12,99	0,6%	30,11%	23,08	0,78%	32,36%

***punane** – sihtmäär täitmata; **oranž** – sihtmäär peaaegu täidetud (kuni 10% vahe); **roheline** – sihtmäär täidetud

7.3 LISA „ÕIGUSLIKU ANALÜÜSI ALUS“

Käesolevas dokumendis esitatud õiguslik analüüs põhineb järgmistel 25.06.2021.a seisuga kehtivatel õigusaktidel ja dokumentidel:

- Valga valla jäätmehoolduseeskiri, Valga Vallavolikogu 31.05.2019 määrus nr 85, rakendatakse osaliselt alates 01.01.2020;
- Otepää valla jäätmehoolduseeskiri, Otepää Vallavolikogu 22.03.2012 määrus nr 2;
- Otepää valla korraldatud jäätmeveo rakendamise kord, Otepää Vallavolikogu 24.05.2012 määrus nr 2;
- Tõrva valla jäätmehoolduseeskiri, Tõrva Vallavolikogu määrus nr 31, vastu võetud 18.09.2018;
- Jäätmeseadus 21.04.2021.a redaktsioon (kehtiv alates 15.05.2021, osaliselt 01.01.2022);
- Pakendiseadus 21.04.2021.a redaktsioon (kehtiv alates 15.05.2021);
- Olmejäätmete sortimise kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused, Keskkonnaministri 16.01.2007 määrus nr 4;
- KEM eelnõu „Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“ nr 21-0583/01, avalikustatud EIS 04.05.2021²⁴;
- Valgamaa omavalitsuste ühine jäätmekava aastateks 2017-2025, vastu võetud kõigi osavaldade poolt 2017.a seisuga volikogude määruste tasandil, vt Riigiteataja.

Riigikogu võttis 21.04.2021 vastu JäätS (kehtiv alates 05.05.2021, osaliselt 01.01.2022) ja PakS (kehtiv alates 05.05.2021) redaktsioonid, millega muutus oluliselt kohalike omavalitsuste jäätmehooldusalaste kohustuste sõnastus. Muudatused on seotud riikliku kohustusega tagada olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvud teatud tähtaegadeks. Riiklikus eelnõude infosüsteemis on üleval ka KEM eelnõu „Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“, millega soovitakse oluliselt laiendada ka liigiti kogutavate olmejäätmete nimekirja võrreldes seaduses sätestatuga.

Oluline on KOV tasandil eristada kohalikku kogukonda puudutavaid ülesandeid KOV'le riigi poolt pandud ülesannetest. Vastavalt ülesande iseloomule tuleb ülesanne sisustada kas kohalikul omavalitsusel endal või tuleb anda konkreetseid suunised ülesande täitmiseks riiklikul tasandil. Sellest võib järeldada, et kui jäätmekava ja jäätmehoolduseeskirjas sätestatu rahuldab KOV'ide vajadusi ja puuduvad täpsustavad riiklikud suunised, saab lugeda eelnimetatud dokumendid seadusele vastavateks. Analüüsi aluseks on võetud kohaliku tasandi vajadus, kuivõrd otsesed riiklikud suunised riiklike vajaduste täitmiseks siinkirjutaja teada hetkel puuduvad.

Kuigi üldiselt saab lugeda **olmejäätmete liigiti sortimise korraldus minimaalsel tasemel KOV õigusaktides tagatuks, tuleb suuremal või vähemal määral muuta kõiki kolme analüüsitud jäätmehoolduseeskirja ja jäätmekava.**²⁵ Allolevatest Tabelites 2 ja 3 on välja toodud kommentaarid iga JäätS tuleneva tingimuse kohta, jäätmehoolduseeskirjade tasandil valdade lõikes.

²⁴ [Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused – EIS \(valitsus.ee\)](https://valitsus.ee) Keskkonnaministri määruse eelnõu nr 21-0583/01, avalikustatud EIS 04.05.2021 (07.09.2021);

²⁵ Kuna määrusega ei saa muuta/laiendada seaduse sõnastust (materiaalset õigust), siis sellised seadust ületavad määrused on seaduse sõnastust ületavas osas vaidlustatavad.

Tabel 2. „Valgamaa omavalitsuste ühise jäätmekava aastateks 2017-2025 vastavus kehtivatele nõuetele“

Jrk . nr	JäätS § 42 lg-st 2 ja PakS § 15 lg-st 2 tulenevad nõuded jäätmekavale vastavalt 15.05.2021 kehtima hakanud redaktsioonile	„Valgamaa omavalitsuste ühine jäätmekava aastateks 2017–2025“ esinevad puudused või tähelepanu vajavad aspektid
1.	Bio- ja haljastusjäätmete liigiti kogumise <u>kohustus</u> tekkekohalt, kui neid ei ole võimalik ringlusesse võtta (kohapeal kompostida).	JäätS § 31 lg 4 sätestab kõigile majapidamistele/asutustele üldise kohustuse biojäätmete kogumiseks. JäätS § 31 lg-le 6 näeb ette võimaluse kehtestada erandeid. Erandid peavad tuginema jäätmekava koostamise raames läbiviidavatele analüüsidele ja analüüside põhjal tehtud järeldustele. ²⁶
2.	Tekstiiljäätmete kogumise korraldamine	Jäätmekava p. 22 puudub tegevuskava tekstiiljäätmete käitlemiseks
3.	KOV'del on kohustus luua võimalused KÕIGI järgmiste <u>jäätmete liigiti üleandmiseks</u> : 1) paber ja kartong (20 01 01); 2) plastid (20 01 39); 3) metallid (20 01 40); 4) klaas (20 01 02); 5) biolagunevad aia- ja haljastusjäätmek (20 02 01) ²⁷ ; 6) biolagunevad köögi- ja sööklajajäätmek (20 01 08); 7) bioloogiliselt mittelagunevad aia- ja haljastusjäätmek (20 02 02, 20 02 03); 8) pakendid (15 01), sealhulgas paber- ja kartongpakendid (15 01 01), plastpakendid (15 01 02), puitpakendid (15 01 03), metallpakendid (15 01 04), komposiitpakendid (15 01 05), klaaspakendid (15 01 07) ja tekstiilpakendid (15 01 09); 9) puit (20 01 38); 10) tekstiil (20 01 10, 20 01 11); 11) suurjäätmek (20 03 07); 12) probleemtoodete jäätmek (20 01 21*, 20 01 23*, 20 01 34, 20 01 35*, 20 01 36); 13) ravimijäätmek (20 01 32, 20 01 31*, 20 01 95*, 20 01 96*, 20 01 97*, 20 01 98*); 14) käesolevas lõikes nimetamata ohtlikud jäätmek (jäätmeknimistu alajaotises 20 01 tärniga „*“ tähistatud jäätmek) ning olmes tekkinud ohtlikke aineid sisaldavad või nendega saastunud pakendid jäätmekoodiga 15 01 10*.	Kui KOV soovivad teha erandeid liigiti kogutavate jäätmek kogumise osas (teatud jäätmeliikide koos kogumise mõttekus, finantsvõimekus, keskkonnasääst), siis erandid peavad tuginema jäätmekava koostamise raames läbiviidavatele analüüsidele ja nende põhjal tehtavatele järeldustele!

²⁶ Kehtiv Valga valla jäätmehoolduseeskiri küll kehtestab üldise kohustuse biojäätmek liigiti kogumiseks, kuid kitsendab samas kohustust korterelamute puhul korterite arvust lähtudes või nädalas tekkivate biojäätmek kogusega. Selleks, et Valga valla jäätmehoolduseeskiri vastaks ka peale 31.12.2023. aastat seaduse nõuetele, peab seadusega sätestatud kohustustes erinev regulatsioon tulenema jäätmekava koostamise raames läbi viidud analüüsi tulemustest. Tõrva valla ja Otepää valla jäätmehoolduseeskirjad küll reguleerivad liigiti kogutud biojäätmek käitlemist, kuid ei sätesta liigiti kogumise nõuet *per se*.

²⁷ **Boldis** on toodud jäätmeliigid, mille liigiti kogumise korraldamise kohustus on lisatud Keskkonnaministri määruse eelnõuga nr 21-0583/01 ning mis on vastuolus JäätS hetkel kehtiva versiooniga.

4.	Prügistamise vältimise ja vähendamise meetmed	Kuigi jäätmekavas kirjeldatu ja jäätmekava rakendamiseks ettenähtud tegevuskava hõlmabki sisuliselt endas meetmed prügistamise vältimiseks ja vähendamiseks, võib Keskkonnaamet eeldada, lähtudes seaduse sõnastusest, et prügistamise vältimise ja vähendamise meetmed mõeldakse eraldi läbi ja tuuakse eraldi ka punktina jäätmekavas välja.
5.	Üle vaadata ja vastavusse viia seaduse refereeringud jäätmekavas kehtiva seaduse sõnastusega, võimalusel refereeringutest loobuda.	Kuna seaduse sõnastus võib muutuda ajas, siis tuleb igakordselt peale refereeritud seadusetekesti muutumist, muutused sisse viia ka jäätmekavasse.

Tabel 3. „Valgamaa valdade jäätmehoolduseeskirjade vastavus kehtivatele nõuetele“

Jääts § 71 lg-st 2 tulenevad nõuded jäätmehoolduseeskirjadele	Valga valla jäätmehoolduseeskiri 31.05.2019 nr 85	Otepää valla jäätmehoolduseeskiri 22.03.2012 nr 2	Tõrva valla jäätmehoolduseeskiri 18.09.2018 nr 31
Jäätmekäitluse ja jäätmete hoidmise korralduse ning sellega seotud tehnilised nõuded nagu: kogumismahutite tüüp, materjal, suurus, mahutite alus ja paiknemine, ühiste kogumismahutite kasutamine	vastab	vastab	vastab
Olmejäätmete liigiti kogumise kord	vastab	vajab täiendamist klaasi ja tekstiilijäätmete osas	vastab
Jäätmetest inimeste tervisele ja keskkonnale tuleneda võiva ohu vältimise, või kui see ei ole võimalik, siis vähendamise meetmed, sealhulgas olmejäätmete regulaarne äravedu tiheasustusalalt vähemalt üks kord nelja nädala jooksul ja hajaasustusalalt vähemalt üks kord 12 nädala jooksul. Tiheasustusalalt, kus biojäätmete kompostimine	vastab	tinglikult vastab (reguleerib Otepää valla korraldatud jäätmeveo rakendamise kord)	vastab

JäätS § 71 lg-st 2 tulenevad nõuded jäätmehoolduseeskirjadele	Valga valla jäätmehoolduseeskiri 31.05.2019 nr 85	Otepää valla jäätmehoolduseeskiri 22.03.2012 nr 2	Tõrva valla jäätmehoolduseeskiri 18.09.2018 nr 31
on jäätmetekke kohas tagatud, võib olmejäätmeid regulaarselt ära vedada üks kord 12 nädala jooksul			
biojäätmete kompostimise nõuded kompostimise tagamiseks käesoleva paragrahvi lõike 2 punkti 2 kohaselt	vastab kuni 31.12.23,	vastab kuni 31.12.23	vastab kuni 31.12.23
kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil jäätmeveo piirkondade loetelu, kus liitumine korraldatud jäätmeveoga on kohustuslik	vastab	vastab	vastab
korraldatud jäätmeveoga hõlmamata jäätmete käitlemise nõuded	vastab	üldiselt vastab, puudub viide kohustusele anda jäätmed üle ainult nende vastuvõtmiseks õigust omavatele isikutele	vastab
elanikelt kodumajapidamises tekkivate ohtlike jäätmete kogumise ja ohtlike jäätmete käitlemiseks keskkonnakaitseluba omavale ettevõtjale üleandmise kord	üldiselt vastab, jäätmekäitlejatel puudub OJKL kohustus	üldiselt vastab, jäätmekäitlejatel puudub OJKL kohustus	üldiselt vastab, jäätmekäitlejatel puudub OJKL kohustus
kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil tervishoiu- ja veterinaarteenuse osutaja jäätmete käitlemise kord ²⁸	Puudub kfalivikatsioon, et avaldada arvamust. Viide valdkonnas kehtivatele normidele tagab vastavuse.	Puudub kfalivikatsioon, et avaldada arvamust. Viide valdkonnas kehtivatele normidele tagab vastavuse.	Puudub kfalivikatsioon, et avaldada arvamust. Viide valdkonnas kehtivatele normidele tagab vastavuse.

²⁸ Tervishoiu- ja veterinaarteenuste osutamisel tekkivate jäätmete käitlemise osas seisukohta ei saa võtta, kuna ei ole vastava valdkonna ekspert

Jääts § 71 lg-st 2 tulenevad nõuded jäätmehoolduseeskirjadele	Valga valla jäätmehoolduseeskiri 31.05.2019 nr 85	Otepää valla jäätmehoolduseeskiri 22.03.2012 nr 2	Tõrva valla jäätmehoolduseeskiri 18.09.2018 nr 31
ehitus- ja lammutusjäätmete, sealhulgas tekkekohal liigiti kogutud <u>puidu, betooni, telliste, plaatide, keraamika, kivide, metalli, klaasi, plasti ja kipsi kogumiskohad ning käitlemise nõuded</u>	vastab kuni 31.12.23 uue redaktsiooni kohaselt tuleb määratleda ka kogumiskohad	vastab kuni 31.12.23 uue redaktsiooni kohaselt tuleb määratleda ka kogumiskohad	vastab kuni 31.12.23 uue redaktsiooni kohaselt tuleb määratleda ka kogumiskohad
jäätmete kogumiskoha või -kohad, kuhu tuleb korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmed nende edasivedamiseks ²⁹ toimetada, sealhulgas annab teavet korduskasutuseks ettevalmistamise kohtadest	regulatsioon puudub korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete edasivedamise osas; korduskasutuse osas vastab	regulatsioon puudub	regulatsioon puudub
järelevalve korraldatud jäätmekäitluse üle kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil	vastab	üldiselt vastab, viimane lõik ei tohiks olla suletud loetelu - võiks olla: lähtutakse kehtivast õigusest.	vastab
kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil asuvate jäätmekäitluskohtade, välja arvatud prügila järelhoolduse nõuded	vastab	vastab	vastab
jäätmete liigiti kogumise arendamise nõuded koos liigiti kogumise tähtaegadega jäätmeliikide kaupa ja käesoleva seaduse § 31 lõike 6 alusel ettenähtud erandid	ei vasta, puuduvad tähtajad	ei vasta, puuduvad tähtajad, lisada loetellu tekstiilijäätmed	ei vasta, puuduvad tähtajad
jäätmete kogumise korraldus hajaasustusalal	vastab	vastab	vastab
suurjäätmete kogumiskohad, mis asuvad jäätmevaldajast	vajab täpsustamist, millistel alustel toimuvad	Vastab	ei vasta

²⁹ Edasitoimetamise kohad on korraldatud jäätmeveo hankega mõistlikum lahendada.

JäätS § 71 lg-st 2 tulenevad nõuded jäätmehoolduseeskirjadele	Valga valla jäätmehoolduseeskiri 31.05.2019 nr 85	Otepää valla jäätmehoolduseeskiri 22.03.2012 nr 2	Tõrva valla jäätmehoolduseeskiri 18.09.2018 nr 31
maksimaalselt 15 kilomeetri kaugusel	jäätmeringid: ajavahemik, piirkonnad, veo tellimise võimalused jne	(ei toimi)	Suurjäätmete üleandmiskohaks Helme ühisjäätmejaam.
KOV organ määrab kindlaks oma haldusterritooriumil pakendi ja pakendijäätmete kogumisviisid ning sätestab need jäätmehoolduseeskirjas	vastab	üldiselt vastab regulatsioon vajab täpsustamist	vastab

Lisaregulatsiooni kehtestamist vajavad eelduslikult tekstiili ja biojäätmete käitlemise nõuded. Ehitus- ja lammutusjäätmete puhul tuleb lisaks liigiti kogumise kohustusele jäätmehoolduseeskirjas määrata ka ehitus- ja lammutusjäätmete kogumiskohad ning käitlusnõuded.

7.4 LISA „PAKENDIKONTEINERITE HULGA MÄÄRATLEMISE JUHIS JA AVALIKU KOGUMISVÕRGU (S.H PAKENDID) HETKESEIS”

Dokument on jaotatud kaheks põhiosaks:

- I. Pakendijäätmete kogumisvõrgustiku loomise ja haldamise üldine juhisp.
- II. Avaliku kogumisvõrgustiku (sh pakendid) tänase olustiku üldkirjeldus (alusallikas mh SA Things³⁰ süsteemi andmestik).

Esimeses osas antakse pakendijäätmete kogumisvõrgustiku loomise ja haldamise üldine ülevaade, lähtuvalt PakS ning seejuures keskendudes Valgamaa tingimustele. Teises osas antakse kirjeldus avaliku kogumisvõrgustiku (sh pakendid) tänase seisuga osas. Hinnangute andmisel ei ole teostatud detailanalüüsi, mida kirjeldab dokumendi esimene osa.

7.4.1 PAKENDIJÄÄTMETE KOGUMISVÕRGUSTIKU LOOMISE JA HALDAMISE ÜLDINE JUHIS

PakS § 17¹ lg 1 kohaselt peab taaskasutusorganisatsioon tagama, et kogumiskohtade tihedus iga organisatsiooni kohta oleks järgmine:

- kui tiheasustusega alal on asustustihedus rohkem kui 1000 elanikku/km², peab kogumiskoht asuma jäätmevaldajast 500 meetri raadiuses;
- kui tiheasustusega alal on asustustihedus rohkem kui 500 elanikku/km², peab kogumiskoht asuma jäätmevaldajast 1000 meetri raadiuses;
- kui asustustihedus on alla 500 elaniku/km², peab kogumiskoht paiknema arvestusega üks kogumiskoht 500 elaniku kohta.

Pakendiseadus (PakS) § 17¹. Nõuded pakendijäätmete kogumiskohtadele.

Lg 1 - Tagatisrahata pakendi jäätmete kogumisel peab taaskasutusorganisatsioon tagama, et kogumiskohtade tihedus iga taaskasutusorganisatsiooni kohta oleks järgmine:

- 1) kui tiheasustusega alal on asustustihedus rohkem kui 1000 elanikku ühel ruutkilomeetril – vähemalt üks kogumiskoht jäätmevaldajast 500 meetri raadiuses;
- 2) kui tiheasustusega alal on asustustihedus rohkem kui 500 elanikku ühel ruutkilomeetril – vähemalt üks kogumiskoht jäätmevaldajast 1000 meetri raadiuses;
- 3) kui asustustihedus on alla 500 elaniku ühel ruutkilomeetril – kohaliku omavalitsuse territooriumil paiknevates asulates, arvestusega üks kogumiskoht 500 elaniku kohta.

Lg 1¹ - Käesoleva paragrahvi lg 1 loetletud tingimuste täitmise hindamisel arvestatakse ainult neid tagatisrahata pakendi jäätmete kogumiskohti, mis on suunatud ja kättesaadavad avalikkusele pakendi jäätmete üleandmiseks.

Lg 1² - Käesoleva paragrahvi lg 1 nimetatud tiheasustusega alad on määratud planeerimisseaduse alusel.

Lg 3 - Käesoleva paragrahvi lg 1 loetletud tingimuste täitmiseks võivad taaskasutusorganisatsioonid omavahel või käesoleva seaduse § 16 lõikes 3 nimetatud pakendiettevõtjaga sõlmida kokkuleppeid, kusjuures igas kogumiskohas peab olema tagatud kõigi pakendimaterjali liikide kogumine.

Lg 4 - Käesoleva paragrahvi lg 1 nimetatud kogumiskohtade asukoht, kogumiskonteinerite miinimumarv ja miinimummaht iga kogumiskoha kohta ning nende tühjendamissagedus lepatakse kokku taaskasutusorganisatsiooni ja kohaliku omavalitsuse organi vahel. Kohaliku omavalitsuse organiga kokkuleppel võib pakendijäätmete kogumist korraldada ka nende tekkekohal kogumisenä. Sel juhul võib kohaliku omavalitsuse organi nõusolekul vähendada pakendijäätmete kogumiskohtade tihedust ning kogumiseks ettenähtud konteinerite arvu ja mahtu.

³⁰ <https://kuhuviia.ee/>

Koostöö edendamine taaskasutusorganisatsioonidega (pakendid) – koostöö aluseks on alusandmestik ja/või suutlikkus kontrollida pakendite taaskasutamisega tegelevate organisatsioonide infot/pakutud teavet.

Selleks esimese faasina peab kohalik omavalitsus või mitu omavalitsust koostöös paika panema (kasutades selleks olemasolevaid andmeid):

- Alad, kus asustustihedus on vahemikes „> 1000 elanikku 1 km²“, „> 500 - ≤ 1000 elanikku 1 km²“ ja „≤ 500 elanikku 1 km²“. Alade fikseerimiseks saab mh andmeid Statistikaametist.
- Alad, mis on valdade üldplaneeringutes määratud tiheasustusega aladena.

Valgamaa näite alusel ei ole tõenäoline asustustihedusega „> 1000 elanikku 1 km²“ alade esinemine. Väljaarvatud juhul kui kasutatakse Statistikaameti kaardirakenduse teemakaardi moodulist valikut – „Rahvastik“ -> „Rahvastikunäitajad ja koosseis“ -> „Hinnanguline rahvastik päevase asukoha järgi“. Mõiste päevarahvastik tähistab inimeste arvu, kes viibivad antud piirkonnas päevasel ajal, eelkõige seoses töö ja õppimisega. Töötud, kodutud, kodused pensionärid ja lapsed, kes ei õpi, on arvestatud elukoha asukohta. Turiste, ostlejaid ja inimesi, kes liiguvad keskustesse erinevate teenuste tarbimiseks, ei ole päevarahvastikus arvestatud.

Eelneva alusel tuleb välja selgitada piirkonnad, mis:

- jäävad tiheasustusalade sisse ning on asustustihedusega „> 500 - ≤ 1000 elanikku 1 km²“.
 - jäävad tiheasustusaladest välja, kuid on asustustihedusega „> 500 - ≤ 1000 elanikku 1 km²“.
- Märkus - PakS § 17¹ otseselt reguleerimata juhul, mis võib siiski esineda.*
- jäävad asustustihedusega „≤ 500 elanikku 1 km²“.

Tiheasustusalades olevad piirkonnad „> 500 - ≤ 1000 elanikku 1 km²“ – peale ala piiritlemist läbi viia kaardianalüüs (nt kasutades Maa-ameti põhikaarti), mille abil selgitatakse välja esialgne pakendikonteinerite minimaalne arv ühe taaskasutusorganisatsiooni kohta. Konteinerite piisavuse kontrollil tuleb arvestada, et vastava ala sees oleks tagatud igal juhul tingimus „**kogumiskoht jäätmevaldajast 1000 meetri raadiuses**“. Saadud tulemus korrutada riigis tegutsevate taaskasutusorganisatsioonide arvuga. Taaskasutusorganisatsioonid võivad omavaliste kokkulepete alusel, millest teavitatakse ka kohaliku omavalitsust, vastava summaarse koguse tagamise kohustuse ka omavahel jaotada ehk konteinerite hulk ei pea olema tagatud proportsionaalselt. Esialgne minimaalne pakendikonteinerite arv ja sellest tulenev summaarne pakendikonteinerite hulk – peale esialgse minimaalse arvu määratlemist viia läbi **kontrolliv kaardianalüüs**, selgitamaks välja konteinerite arv, lähtuvalt reaalsest võimalikest konteinerite asupaikadest. Kui vastav arvväärus on suurem kui esialgne analüüs näitas, siis rakendada viimati saadud tulemust.

Tiheasustusalades mitte olevad piirkonnad „> 500 - ≤ 1000 elanikku 1 km²“ – PakS § 17¹ otseselt reguleerimata juhul, kuid kuna täidetud on vähemalt asustustiheduse parameeter, mida ei ole ka teisiti ja eraldi reguleeritud, siis rakendada eelnevalt esitatud lähenemist.

Piirkonnad „≤ 500 elanikku 1 km²“ – peale ala piiritlemist määratleda ära elanike arv, mille kaudu leitakse konteinerite hulk (üks kogumiskoht 500 elaniku kohta). Leitav minimaalne arv – jaotada kaardianalüüsi abil ära arvestades kohaliku omavalitsuse erinevate asustustasandite keskuseid (nt piirkondlik, kohalik ja lähikeskus) ning juhindudes nt Statistikaameti kaardirakenduse teemakaardi moodulist – „Rahvastik“ -> „Rahvastikunäitajad ja koosseis“ -> „Hinnanguline rahvastik päevase asukoha järgi“ (eelistades siis piirkondi, mille kasutatavus on suurem). Kui leitav konteinerite hulk on ühe pakendiorganisatsiooni kohta nt 4,2, siis ümardada järgneva täisarvuni ehk 5. Kui organisatsioone on 3, siis summaarne arv 15.

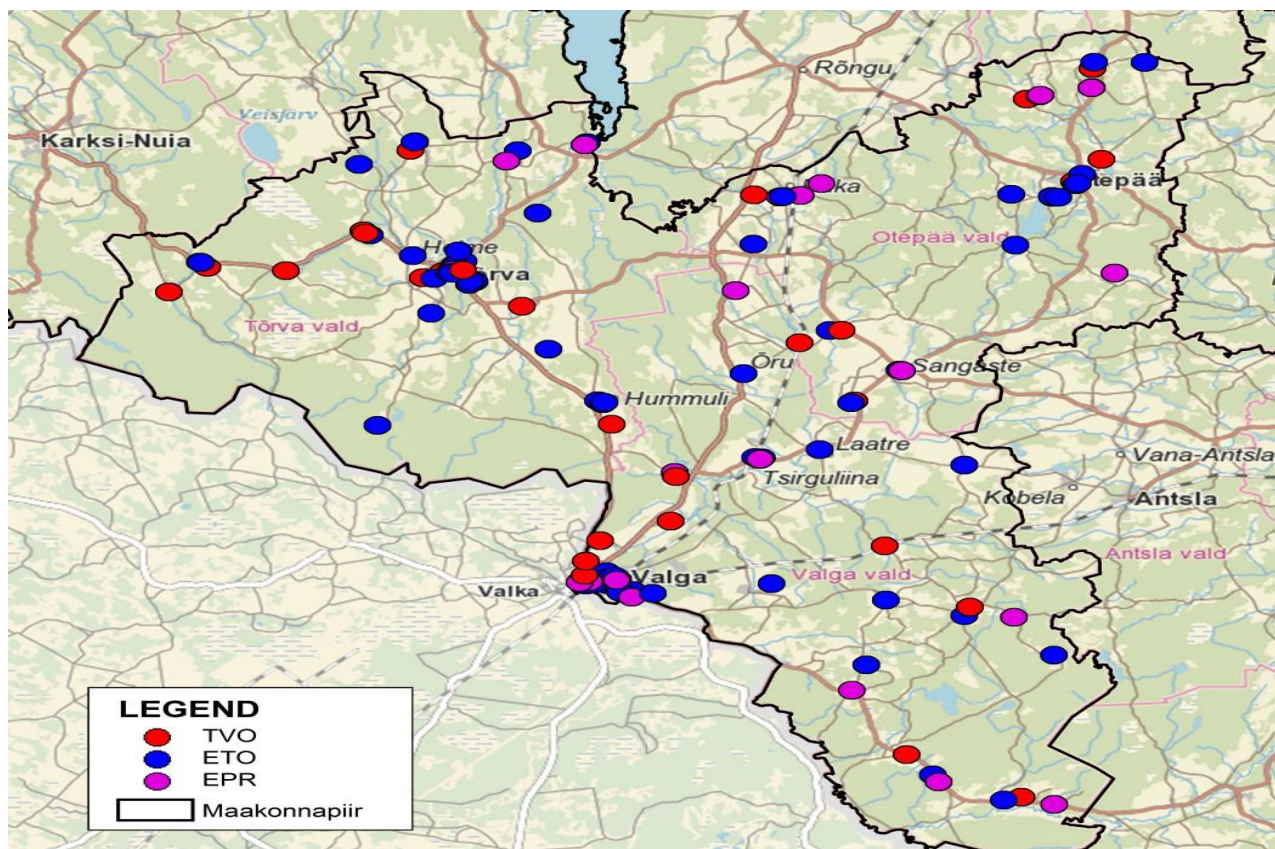
Mahutite suuruse jms määratlemiseks saab kasutada mh piirkonna asustustiheduse andmeid, riiklikut statistikat pakendijäätmete tekke osas ning varem pakendite äraveol kogutud teavet (kui vastav

äravedu on toimunud). Eraldiseisvalt võib kaaluda piirkonniti analüüse või täiendavaid uuringuid sesoonsete varieeruvuste osas (sh turism), mida nii konteinerite suuruse, arvu ja/või tühjendamissageduse määratlemisel arvestada. Vedu reguleeriv kord - taaskasutusorganisatsioon tagab pakendikonteinerite tühjendamise selliselt, et oleks välditud ületäitumine või ümbruse reostumine. Sesoonselt tuleb reguleerida mahutite tühjendamise sagedust selliselt, et oleks välditud nende ületäitumine ja ümbruse reostumine. Tühjendussageduste määratlemiseks kasutada mh varasemate perioodide raames kogutud teavet (sh suurürituste vm toimumised). Erijuhtumite tarbeks on soovituslik edaspidi analüüsida ja võimalusel sätestada jäätmehoolduseeskirja taaskasutusorganisatsiooni pakendijäätmete konteineri ületäitumise fikseerimise ja teavitamise ning reageerimisaja kord, enne kui rakendub PakS § 17¹ lg 4¹.

Süsteemi kontroll, sh konteinerite arvu piisavus – käesolevas töös soovitatakse pidevalt ehk iga kuu lõikes jälgida, kas konteinerite üldarv on tagatud ning konteinerite teave avalikkusele leitav. Minimaalselt kord aastas kontrollida üle ka asustustiheduse ja tiheasustusaladega ning maakasutusega seonduv, veendumaks, et varasemalt määratud konteinerite minimaalne üldarv on endiselt kohane ega vaja muudatusi (sh elanike liikumisharjumused või maakasutus ei ole muutunud, tingides muudatusi ka konteinerite üldarvus). Kui on vaja välja selgitada taaskasutusorganisatsioonide turuosad, siis seda on võimalik teha riiklikusse pakendiregistrisse esitatud turule lastud pakendite koguse põhjal. Märkus: JäätS § 31 lg 5 kohaselt võib KOV korraldada pakendijäätmete liigiti kogumise tekkekohalt kokkuleppel taaskasutusorganisatsiooniga, kellele tagatakse sellisel juhul osalemine pakendijäätmete taaskasutamise korraldamisel proportsionaalselt tema turuosaga. Pakendijäätmete tekkekohalt kogumine võib toimuda eri liiki pakendimaterjali koos kogumisena.

7.4.2 AVALIKU KOGUMISVÕRGUSTIKU (S.H PAKENDID) TÄNASE OLUSTIKU ÜLDKIRJELDUS (ALUSALLIKAS MH KUHUUIA.EE SÜSTEEMI ANDMESTIK)

Pakendid - Valgamaal on esindatud kolme taaskasutusorganisatsiooni avalikud pakendikonteinerid – MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon (ETO), OÜ Eesti Pakendiringlus (EPR) ning OÜ Tootjavastutusorganisatsioon (TVO). SA Things³¹ andmetel on Tõrva valda paigutatud 67 pakendikonteinerit, millest 29 asuvad Tõrva linnas. Otepää valda on paigutatud 49 konteinerit, millest 14 asuvad Otepää linnas. Valga valda on paigutatud 88 konteinerit, millest 46 asuvad Valga linnas (vt ka Joonis 2).

Joonis 2 Valgamaal paiknevad tootjavastutusorganisatsioonide (TVO, ETO ja EPR) avalikud pakendikonteinerid (SA Things, 2021).

Siinkohal on oluline märkida, et PakS § 17¹ lg 5 alusel peab olema igas kogumiskohas tagatud iga pakendiliigi kogumine. Järgneva hinnangu andmisel **ei ole sellele vastavust detailselt vaadeldud**. Kindla tulemuse saamiseks tuleb omavalitsusel hinnata, kas igas kogumiskohas on esindatud **kõikide pakendiliikide** kogumine või mitte. Lubatud on ka organisatsioonide vaheline koos töö, mistõttu ei pea iga organisatsioon tagama ühte kogumiskohta kõikide pakendiliikide kogumise, kuid summaarselt peab see olema tagatud.

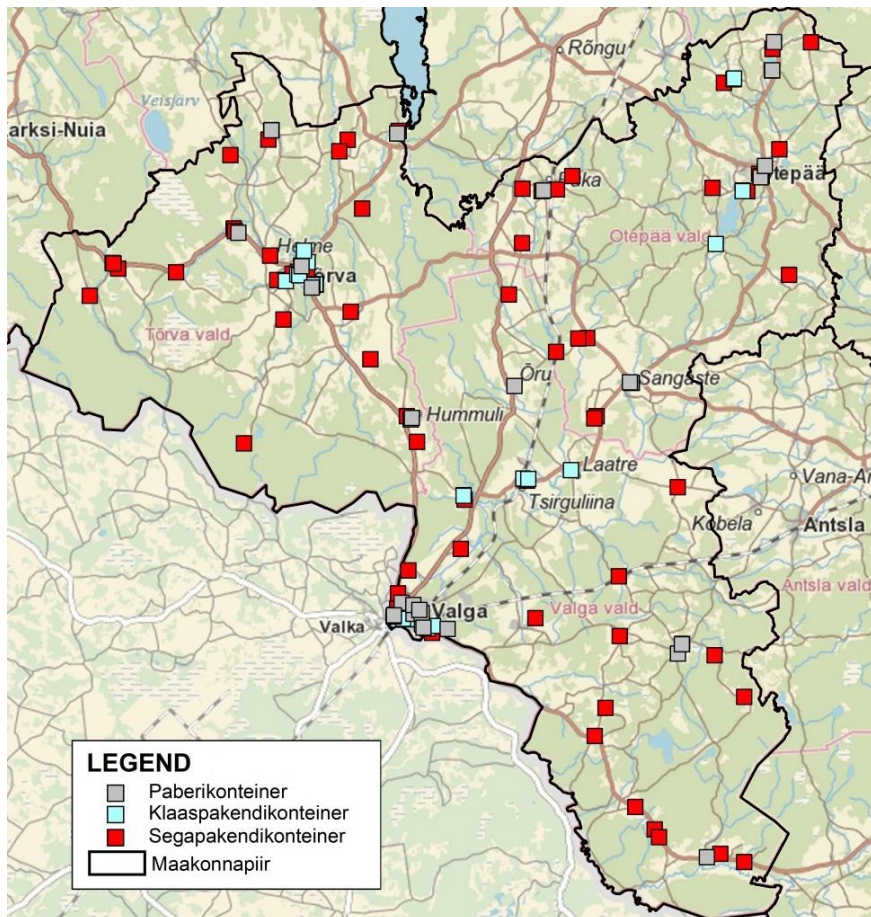
³¹ <https://kuhuviia.ee/>

Samuti on oluline märkida, et kogumisvõrgustiku minimaalse tiheduse saavutamiseks vajalik konteinerkogumite arv **on eelduslik**. Kindla tulemuse saamiseks tuleb juhendada käesoleva dokumendi esimesest ptk-st ja läbi viia detailsem analüüs (arvestades ka nt võimalikke kokkuleppeid ka pakendiorganisatsioonidega ja sellest tulenevaid võimalikke erisusi (nt Valga vald)). Riiklik regulatsioon arvestab peamiselt püsimistihedusega, mistõttu ei ole arvestatud erisustega (nt suvilad).

Valgamaa omavalitsustesse on paigutatud paberi- ja kartongijäätmete (sh paberpakendi), klaaspakendi- ning ka segapakendikonteinerid (vt ka *Joonis 3*). Vastavalt eelanalüüsile, peaks Otepää vallas olema 42 konteinerit, millest 15 peaksid asuma Otepää linnas. Tõrva vallas peaks olema 75 konteinerit, millest 18 peaksid asuma Tõrva linnas. Valga vallas peaks olema 75 konteinerit, millest 51 peaksid asuma Valga linnas (vt ka *Tabel 4*). Valga vallas on kasutusele võetud ka pakendikotisüsteem, mis omakorda annab kohalikule omavalitsusele võimaluse pakendiorganisatsioonidega avalike konteinerite osas kokku leppida teisiti, kui minimaalsed nõuded nõuaksid. Lisaks on oluline ka märkida, et Otepää asustustihedus on alla 500 elaniku/km², mistõttu kohandub seal arvestus „üks kogumiskoht 500 elaniku kohta“. Mõeldavad uued kogumispunkti asukohad (maakonna tasandi vaatest), kus saaks ära anda pakendijäätmeid: Öruste, Koikküla ja Jeti.

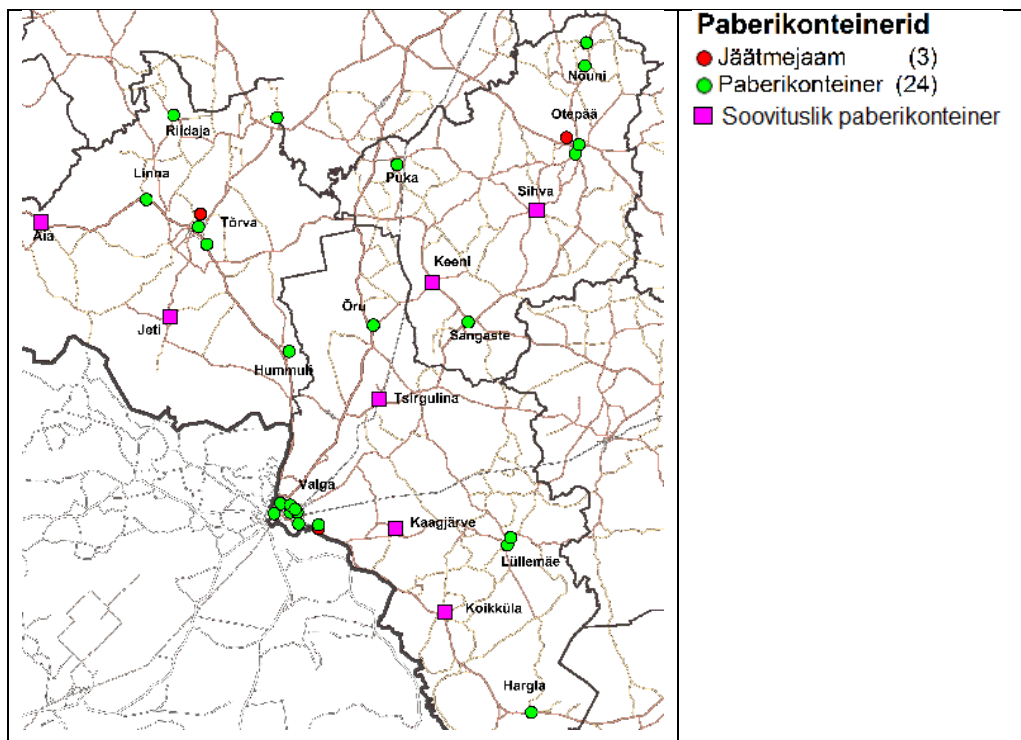
Tabel 4 „Valgamaa pakendikonteinerite kogumisvõrgustikust eelanalüüsi alusel“ (senised konteinerid – andmestik SA Things, 2021).

	Otepää vald	Tõrva vald	Valga vald
LINNAS SEES			
Olemasolevate konteinerite arv	14	29	46
Vajalik konteinerite arv	15	18	51
PUUDU-/ÜLEJÄÄK	-1	+8	-5
LINNAST VÄLJAS			
Olemasolevate konteinerite arv	35	38	42
Vajalik konteinerite arv	27	57	24
Puudu-/ülejääk	+8	-19	+18

Joonis 3 „Valga maakonnas asuvad paber-, klaas ning segapakendikonteinerid“ (SA Things, 2021).

Paber ja kartong – vastav teemavaldkond haakub mh pakendijäätmetega, kuivõrd ka tavaline kodanik ei pruugi vahet teha või tingimata eristada pakendijäätmeid ja vaid paberijäätmeid. Koostöös Alkranel OÜ suvepraktikandiga (Ramon Peedosen), on joonisel 4 näidatud paberikonteinerite võimalikud/soovituslikud asukohad konteinervõrgustiku nõuete täitmiseks (siinkohal on arvesse võetud ka pakendite võrgustikku). Täiendavaid konteinereid (paberile ja kartongile) võib soovitada nt Sihva, Tsirguliina, Jeti jne. Nagu eelnevalt mainitud, siis tegemist on eelanalüüsiga, mis vastava jäätmeliigi puhul ei arvesta ka nt valdade eelarvelisi võimalusi.

Joonis 4 „Soovituslike paberikonteinerite asukohad Valgamaal“ (SA Things, 2021; Alkranel OÜ, 2021).

Taaratagastuspunkte on Valga maakonnas kokku 35, millest 8 asuvad Otepää vallas (neist 4 Otepää linnas), 11 Tõrva vallas (neist 5 Tõrva linnas) ning 16 Valga vallas (neist 8 Valga linnas; vt ka *Joonis 5*). Pandiga joogipakendite kogumist korraldab Eesti Pandipakend (EPP), mille puhul on samuti tegemist taaskasutusorganisatsiooniga.

Tekstiilijäätmed—töö koostamise ajal (alusandmed juuni 2021), kogu maakonnas puudusid (avalikud konteinerid). Peamiseks suuniseks on Valga maakonda paigutada koostöös uuskasutusorganisatsioonidega juurde tekstiilijäätmete konteinerid (soovitatav katvus vähemalt linnad, alevid ja alevikud (arvestades ka eelarvelisi võimalusi)).

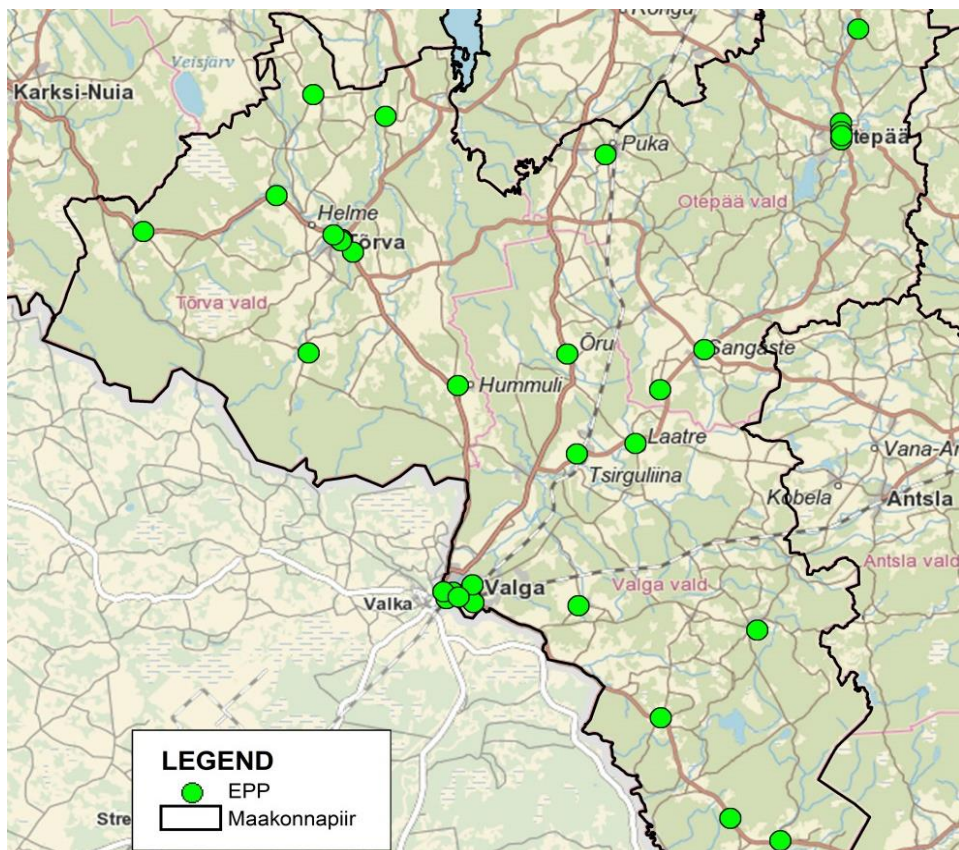
Probleemtooted—tooted, mille jäätmed põhjustavad või võivad põhjustada tervise- või keskkonnaohtu, keskkonnahäiringuid või keskkonna ülemäärast risustamist. Nende hulka kuuluvad patareid ja akud, mootorsõidukid ja nende osad, elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad, rehvid ning põllumajandusplast (JäätS § 25 lg-d 1–2).

Käesolevas dokumendis vaadeldakse neist ühte valdkonda – patareid ja akud. Vabariigi Valitsuse 07.08.2008 määruse nr 124 „Patareidest ja akudest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtsajad“³² § 5 lg 1 kohaselt on tootjad kohustatud müügikohtades neid tasuta vastu võtma.

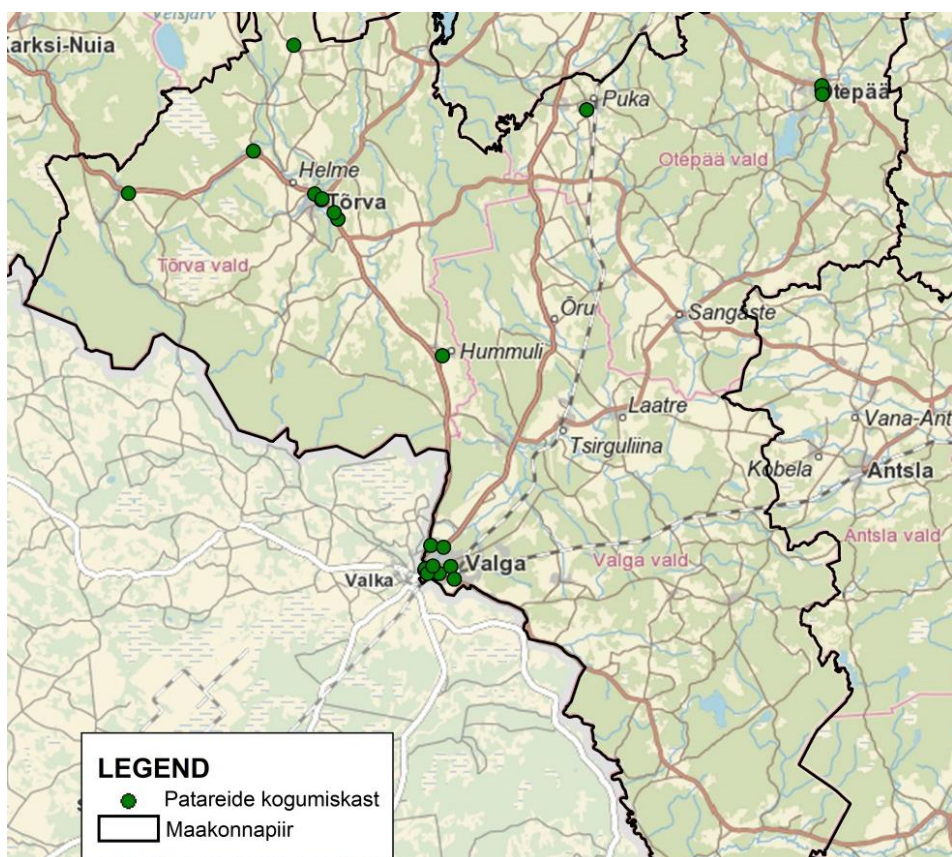
Valgamaal on kokku 24 patareide kogumiskasti, millest 5 asuvad Otepää vallas (neist 4 Otepää linnas), 9 Tõrva vallas (neist 5 Tõrva linnas) ning ülejäänud 10 asuvad Valga vallas (kõik 10 Valga linnas; vt ka *Joonis 6*). Tänase teabe valguses saab tõhustada ka järelevalvet, et edasimüügikohtades (alustuseks piirkonniti - nt Tsirguliina, Sangaste, Hargla, Lüllemäe, Siivva jne) oleksid kogumisvõimalused olemas. Järelevalve efektiivseks suunamiseks saab kasutada ka nt jäätmete ja asjade kogumispunktide kaardirakendust³³.

³² <https://www.riigiteataja.ee/akt/115102013005?leiaKehtiv>

³³ <https://kuhuviia.ee/>

Joonis 5 „Valga maakonnas asuvad taaratagastuspunktid“ (SA Things, 2021).

Joonis 6 „Patareide kogumiskastid Valga maakonnas“ (SA Things, 2021).

7.5 LISA „POTENTSIAALNE KOOSTÖÖVÕRK NING PROBLEEMTOODETE JA RAVIMITE KOGUMISE KORRALDUST SOODUSTAVAD TINGIMUSED“

Dokumentatsioon jaotub kaheks:

- jäätmemajanduse korraldamist abistava koostöövõrgustiku info (sh Tabel 5 ja Joonis 7). Tabelis esitatud koostööorganisatsioonide ehk -partnerite nimekiri ei ole lõplik ning on ajas muutuv.
- probleemtooted ja ravimid – kogumise korraldamist soodustavad tingimused. Vastav osa on leitav joonisele 1 järegevast osast.

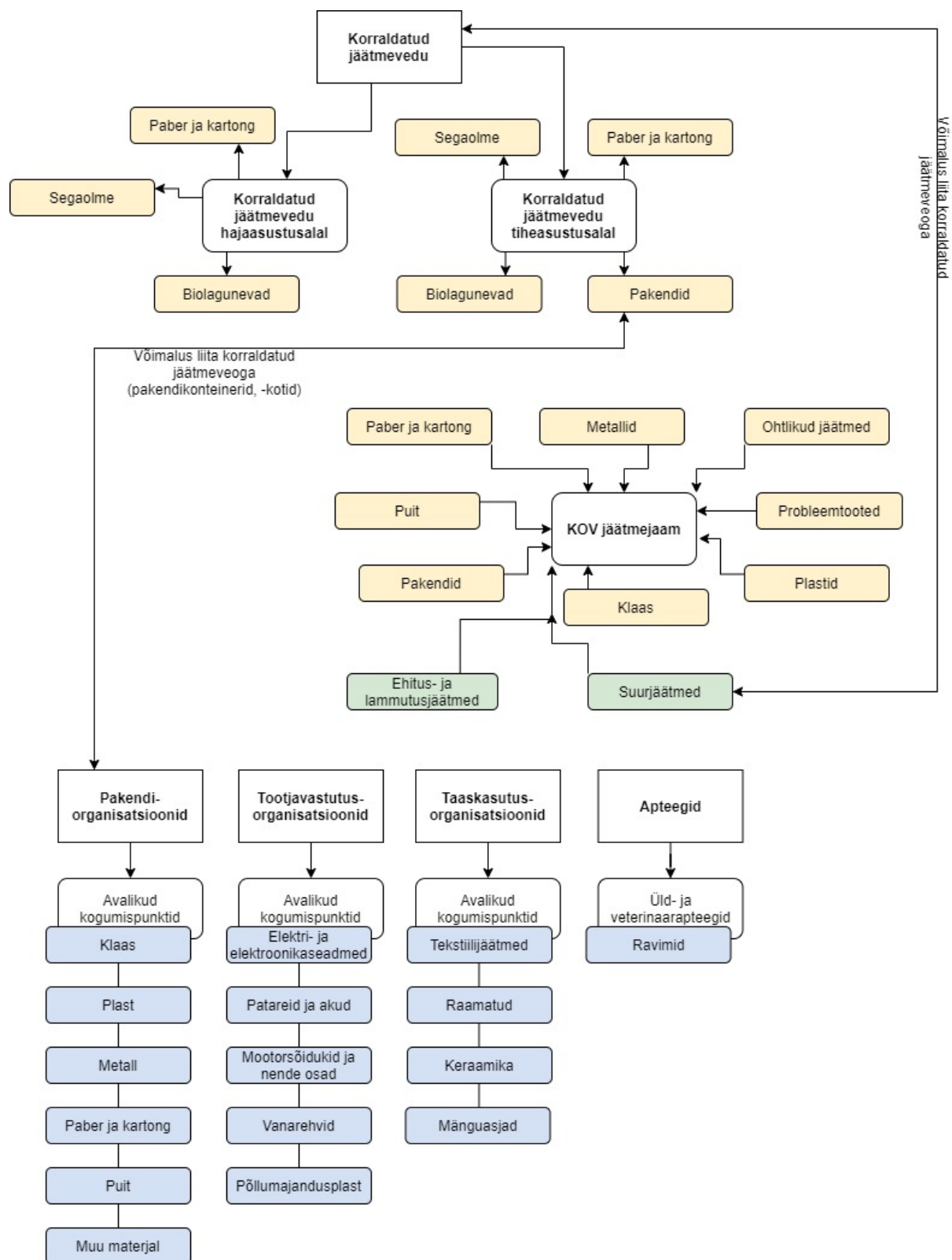
Tabel 5 „Omaavalitsuste potentsiaalsete koostööpartnerite alusnimekiri (seisuga sept 2021), korraldamaks efektiivsemalt jäätmekäitlust“.

Valdkond	Koostööpartner	Koduleht	Organisatsiooni peamine fookus (lühidalt)
Teavitus	SA Things	https://kuhuvii.ee/ ja https://liigitikogumine.ee/	Kuhuvii.ee - jäätmete ja asjade kogumispunktide asupaikade kaardirakendus. Liigitikogumine.ee - liigiti kogumise piltsüsteemi piktogrammide kogum.
	SA Tartu Keskkonnahariduse Keskus	https://www.tartuloodusmaja.ee/keskkonna sõbralikud-avalikud-üritused/	Keskkonnasõbralike avalike ürituste korraldamise juhendmaterjalid ja võimalused, sh konsultatsioon.
	Materjalivoog OÜ	https://materjalivoog.ee/	Ettevõtete vaheline koostööplatvorm, võimaldades tootjatel materjalijääke vääridada või tootmise sisendeid leida.
	Ettevõtluse Arendamise SA	https://www.eas.ee/teenus/innovatsiooni-edendavate-hangete-toetamine/	Innovatsiooni toetamine, arendamiseks avaliku sektori valmisolekut ja võimekust hankida innovaatilisi lahendusi.
	Taaskasutuskoda MTÜ	http://www.taaskasutuskoda.ee	Kasutuskõlblike esemete kogumine, korrastamine ja uuesti kasutusse andmine. Info edastamine / vahendamine.
Paber ja kartong	Räpina Paberivabrik AS	https://www.rappin.ee/	Vanapaberi suunamine uuele eluringile pakkenurkade näol.
	Werrowool OÜ	https://werrowool.eu/et	Tselluvilla tootmine ning selleks ajalehepaberi kokkuost.
	OÜ Verben	https://vanapaber.ee/	Sorteeritud vanapaberi äravedu tellija asukohast.
Metall	Marico Metall OÜ	https://maricom.ee/	Vanametalli kokkuost ja käitlemine.
	CRONIMET Nordic OÜ	https://cronimet.ee/	Vanametalli kogumine, töötlemine ning taaskäitlemiseks edasimüümine.

Valdkond	Koostööpartner	Koduleht	Organisatsiooni peamine fookus (lühidalt)
	AS Kuusakoski	https://www.kuusakoski.com/et/estonia/	Vanametalli, romusõidukite ja rehvide, ohtlike jäätmete (akude) ning elektri- ja elektroonikajäätmete vastuvõtt.
Klaas, sh pakend	Eesti Taaskasutusorganisatsioon (ETO)	https://www.eto.ee/	Avalik pakendikonteinerite võrgustik, pakendijäätmete kogumine ning nt taaskasutusse suunamine.
	Tootjavastutusorganisatsioon OÜ (TVO)	https://www.tvo.ee/	Avalik pakendikonteinerite võrgustik, pakendijäätmete kogumine ning nt taaskasutusse suunamine.
	Eesti Pakendiringlus OÜ	https://pakendiringlus.ee/	Avalik pakendikonteinerite võrgustik, pakendijäätmete kogumine ning nt taaskasutusse suunamine.
	O-I Estonia AS	https://www.o-i.com/	Klaaspakendite tootmine ümbertöödeldud klaasist.
Biolagunev materjal	AS Epler & Lorenz	http://www.epler-lorenz.ee	Mh kompostimine, saadust võimalik taaskasutada
	Väätsa Prügila AS	http://www.prygila.ee/	Mh biolagunevate jäätmete kompostimine.
Pakend, sh pandipakend	Eesti Taaskasutusorganisatsioon (ETO)	https://www.eto.ee/	Avalik pakendikonteinerite võrgustik, pakendijäätmete kogumine ning nt taaskasutusse suunamine.
	Tootjavastutusorganisatsioon OÜ (TVO)	https://www.tvo.ee/et	Avalik pakendikonteinerite võrgustik, pakendijäätmete kogumine ning nt taaskasutusse suunamine.
	Eesti Pakendiringlus OÜ	https://pakendiringlus.ee/	Avalik pakendikonteinerite võrgustik, pakendijäätmete kogumine ning nt taaskasutusse suunamine.
	OÜ Eesti Pandipakend	https://www.panditops.ee/	Ürituse korraldajatele ja toitlustajatele korduskasutatavate pandiga joogitopside ja nõude rentimise teenuse pakkumine.
Plastid, sh ringluse edendamine	Weerec OÜ	https://weerec.ee/	Plastijäätmete ümbertöötlemine graanuliteks.
	Neular OÜ	https://www.neular.ee/	Segaplastpakendite ümbertöötlemine (plast profiilideks).
	TRV Plast OÜ	https://trvplast.ee/index.html	Plastijäätmete ümbertöötlemine graanuliteks.
	Bringpack OÜ	https://bringpack.ee/et	Korduskasutatavate toidupakendite ringlussüsteem.
	Ökopere OÜ	https://ringkarp.ee/	Korduskasutatavate toidupakendite ringlussüsteem.
Ehitus- ja lammutus	OÜ Mantrum	http://www.mantrum.ee/	Kivimaterjalide sortimine, purustamine jms.

Valdkond	Koostööpartner	Koduleht	Organisatsiooni peamine fookus (lühidalt)
	Killumeister OÜ	http://www.killumeister.ee/	Raudbetooni- ja asfaltbetoonijäätmete purustamine.
	OÜ Karimek	https://www.karimek.ee/	Sh ehitus-, tellise-, betoonijäätmete, utiliseerimine.
Ohtlikud jäätmed / ravimid	AS Epler & Lorenz	http://www.epler-lorenz.ee	Mh ohtlike jäätmete põletamine.
	BAO ohtlikud jäätmed OÜ	https://bao.ee/	Ohtlike jäätmete kogumine, vedu ja käitlemine.
	Apotheka	https://www.apotheka.ee/	Kõlbmatute ravimite vastuvõtt ja hävitamisele suunamine.
	Südameapteek	https://www.sudameapteek.ee/	
	Euroapteek	https://www.euroapteek.ee/	
Puit	Puidukäitlus OÜ	https://puidukaitlus.ee/	Vastuvõtmine, sorteerimine ja taaskasutusse suunamine.
	Selmet Invest OÜ	https://www.selmet.ee/	Vastuvõtt, ümbertöötlus ja taaskasutamine.
	Katlamajad	-	Puidujäätmete põletamine soojusenergia saamise eesmärgil.
Tekstiil (osalt ka muud, nt raamatud)	Wendre AS	https://wendre.com/	Tekstiilmaterjali ümbertöötlemine voodipesuks.
	MTÜ Uuskasutuskeskus	https://uuskasutus.ee/	Asjade ringlusesse saatmine ja igapäevaseks muutmine.
	Humana Sorteerimiskeskus OÜ	https://humanae.ee/	Rõivaste kogumine, sorteerimine ning jaemüük.
	EEKBL Valduste OÜ	https://sobraltsobrale.ee/	Taaskasutuskauplused, tulu suunatakse heategevuseks.
Elektri- ja elektroonikatooted	AS Kuusakoski	https://www.kuusakoski.com/et/estonia/	Mh vastavate jäätmete vastuvõtt.
	MTÜ EES-Ringlus	https://eesringlus.ee/	Tootmise ja müügiga tegelevate ettevõtjate poolse tootjavastutuse kohustuste täitmine.
	MTÜ Eesti Elektroonikaromu	https://elektroonikaromu.ee/	Seadmete kogumisevõrgu korraldamine.
	IntoRingy OU	https://ringy.shop/	Seadmete uuendamine ja ümbertöötlemine ning müük.
Rehvid	MTÜ Rehviringlus	https://www.rehviringlus.ee/	Vanarehvide kogumine ja taaskasutamise korraldamine.

Mootorsõidukid ja nende osad	AS Kuusakoski	https://www.kuusakoski.com/et/estonia/	Mh romusõidukite, rehvide, elektri- ja elektroonikajäätmete ning ohtlike jäätmete (akude) vastuvõtt.
	Autolammutuste Liit	https://elv.ee/	Liidu koordineerimine, romusõidukite keskkonnasäästliku käitlemise propageerimine.
	Autode Müügi- ja Teenindusettevõtete Eesti Liit	https://www.amtel.ee/	Statistilise informatsiooni vahetamine, autoturu ja -kultuuri arendamine.
Patareid ja akud	MTÜ EES-Ringlus	https://eesringlus.ee/	Tootmise ja müügiga tegelevate ettevõtjate poolt neil lasuvate tootjavastutuse kohustuste täitmine.
	AS Epler & Lorenz	http://www.epler-lorenz.ee	Mh ohtlike jäätmete, sh patareide ja akude, vastuvõtt.
	MTÜ Eesti Elektroonikaromu	https://elektroonikaromu.ee/	Ettevõtetega koostöös kogumiskonteinerite paigaldamine.
Põllumajandusplast	Scandagra Eesti AS	https://scandagra.ee/	Äravedu.
	OÜ Paikre	http://www.silokile.ee/	Põllumajandusplasti jäätmete kogumise ja käitlemise teenus.

Joonis 7 „KOV jäätmekäitluse korralduslik skeem – hõlmatud otsetegevused (korraldatud jäätmevedu ja jäätmejaamad) ning näidatud koostöö (pakendi-, tootjavastutus-, ja taaskasutusorganisatsioonidega ning apteekidega) võimalused (tegevuste korraldamisel)“.

Probleemtooted ja ravimid – kogumise korraldamist soodustavad tingimused. JäätS § 25 lg 1 ütleb, et probleemtoode on toode, mille jäätmed põhjustavad või võivad põhjustada tervise- või keskkonnaohtu, keskkonnanäringuid või keskkonna ülemäära risustamist ning nende hulka kuuluvad patareid ja akud, mootorsõidukid ja nende osad, elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad, rehvid ning põllumajandusplast. JäätS § 251 lg 1 alusel on tootja kohustatud tagama oma turule lastud probleemtootest tekkivate jäätmete käitlemise. Ravimiseaduse (RavS) § 35 lg 1 kohaselt on kõlbmatud ravimid kõik ravimid, mis ei vasta kvaliteedinõuetele, mille kõlblikkuse aeg on lõppenud, mille kasutamine Eestis on keelustatud või mis mõnel muul põhjusel ei leia sihipärast kasutamist ning need tuleb turult kõrvaldada. RavS § 37 lg 1 kohaselt peavad kõlbmatuid ravimeid tarbijatelt vastu võtma ja hävitamisele suunama üldapteek, veterinaarravimite osas ka veterinaarapteek.

Järgnevalt on toodud probleemtootest tekkivate ning ravimijäätmete kogumise, (tootjale) tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõudeid ja korda määravad määrused ning neist välja toodud olulisemad punktid KOV-ide jaoks.

Tabel 1 ja joonis 1 andmestikuga haakub **tootjavastutusorganisatsioonide (tulenevalt probleemtoodetest) ja ravimite temaatika**, mida siinkohal tutvustatakse detailsemalt, tulenevalt asjaolust, et riiklike nõuete teadvustamine võib aidata jällegi paremini korraldada jäätmekäitlust. **Probleemtooted (patareid ja akud, mootorsõidukid (sh osad), elektri- ja elektroonikaseadmed (sh osad), rehvid, põllumajandusplast) ja ravimid:**

- Vabariigi Valitsuse (VV) määrus nr 65 „Elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtsused“³⁴;
 - ✓ Tuleb tagada kodumajapidamiste elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumispunktid (nt jäätmejaamadesse) omavalitsuste territooriumitele (tuginetud § 4 lg-le 4).
 - ✓ Kohaliku omavalitsuse jäätmejaamalt tuleb vastu võtta kodumajapidamiste elektroonikaromusid sõltumata nende arvust (tuginetud § 5 lg-le 4).
- VV määrus nr 80 „Rehvidest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord“³⁵;
 - ✓ Tootja peab tagama vanarehvide kogumispunktid vähemalt igasse linna, alevisse ning üle 1500 elanikuga alevikku (tuginetud § 4 lg-le 3). Märkus: kogumispunkti ülesandeid täidab tavaliselt rehvivahetustöökoja.
 - ✓ Vanarehve tuleb tasuta vastu võtta rehvide kasutajalt, mootorsõidukite ja rehvide hooldustöökojalt (va romusõidukite töötlejalt) ning kohaliku omavalitsuse jäätmejaamalt piiramatult koguses (tuginetud §-le 5).
- VV määrus nr 79 „Mootorsõidukitest ja nende osadest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtsused“³⁶;
 - ✓ Üleandmise võimaldamine vähemalt maakonnas (tuginetud § 5 lg-le 2).
 - ✓ Üleandmisel peab vastu võtma kuni neli sõiduki küljes olevat rehvi ning lisaks ühe kaasas oleva tagavararehvi (tuginetud § 6 lg-le 2).
 - ✓ Sõiduki kasutatud osa saab tasuta üle anda müügikohta, kus antud varuosa müüakse (tuginetud § 6 lg-le 3).
 - ✓ Saastunud kasutatud osa saab üle anda lähimasse jäätmekäitluskohta (tuginetud § 7 lg-le 1–3). Kohaliku omavalitsuse jäätmejaamalt tuleb kasutatud osad tasuta vastu võtta (tuginetud § 6 lg-le 8).

³⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072019012>

³⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/117062014013>

³⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/115102013004>

- VV määrus nr 124 „Patareidest ja akudest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtsajad”³⁷;
 - ✓ Edasimüüja on kohustatud kantavate patareide ja akude ning mootorsõidukite patareide ja akude jäätmed müügikohas tagasi võtma tasuta, olenemata, kas kasutaja ostab uue patarei/aku või mitte (tuginetud § 5 lg-le 1).
 - ✓ Saastunud või lekkiv patarei või aku tuleb viia lähimasse jäätmekäitluskohta (tuginetud § 5 lg-le 8). Kohaliku omavalitsuse jäätmejaamalt tuleb patarei- ja akujäätmed tasuta tagasi võtta (tuginetud § 5 lg-le 2 ja 3).
 - ✓ Seade, mis sisaldab patareid või akut, tuleb koos seadmega/sõidukiga tasuta tagasi võtta (va jäätmekäitlejalt, kellelt võib nõuda kulude katmist; tuginetud § 5 lg-le 4 ja 5).
- VV määrus nr 30 „Põllumajandusplastist tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtsajad”³⁸;
 - ✓ Kogumispunkt peab olema vähemalt maakonna piires, kogumist võib korraldada ka plasti kasutaja juures (tuginetud § 3 lg-le 4).
 - ✓ Jäätmeid tuleb piiramata koguses tasuta tagasi võtta põllumajandusplasti kasutajalt ning KOV jäätmejaamalt (tuginetud määruse §-le 4). Määruse seletuskirjas on defineeritud siiski kogus, järgnevalt - tootja ei pea vastu võtma rohkem jäätmeid kui ta eelmisel kalendriaastal turule lasi. Sellisel juhul peab ta suunama kasutaja teise tootja juurde.
- Keskkonnaministri määrus nr 57 „Probleemtoote kasutajale kättesaadavaks tehtava teabe loetelu ning teabe esitamise viisid ja kord”³⁹;
 - ✓ Müügikohtades peab olema teave, kuhu on võimalik jäätmed tagastada (sh asukohad ja telefoninumbrid). Nähtaval peab olema teave, et elektroonikaromud, patarei- ja akujäätmed ning mootorsõiduki osad saab tagastada müügikohta (tuginetud § 2 lg-le 1 ja 2 ning JäätS § 26⁸ lg-le 2 ja 7).
 - ✓ Maakonna ajalehtede või välireklaami kaudu korraldada teabekampaaniaid, kus eristatav korraldaja (tootja või tootjate ühendus). Minimaalne kestus 10 järjestikust päeva ning maakonna ajalehtedes kaks nädalat (§ 8 lg-le 1, 3 ja 4).
 - ✓ Elektri- ja elektroonikaseadmete, patareide ja akude ning mootorsõidukite (sh osade) tootjad tagavad informatsiooni toodetes sisalduvate ainete ja valmististe võimalike mõjude kohta keskkonnale ning inimese tervisele. Samuti nende jäätmete (mh märgised) kogumis- ja ringlussevõtuskeemide (sh võimalused taaskasutamisse ning ringlussevõtu soodustamiseks) kohta. Keelatud on antud jäätmeid kõrvaldada sortimata olmejäätmetena (tuginetud §-le 3–5).
 - ✓ Rehvide ja põllumajandusplasti tootjad tagavad informatsiooni toodete kasutuselt kõrvaldamise/tagastamise võimaluste kohta. Mh pakutakse teavet, kuidas taaskasutamisele ja ringlussevõttule kaasa aidata (tuginetud §-le 6 ja 7).
- Sotsiaalministri määrus nr 25 „Tarbijatelt kõlbmatute ravimite üldapteegis ja veterinaarapteegis vastuvõtmise ja hävitamisele suunamise kord”⁴⁰ – kõlbmatuid ravimeid peavad tarbijatelt vastu võtma ja hävitamisele suunama üldapteek, veterinaarravimite osas ka veterinaarapteek.

³⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/115102013005>

³⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/119022013013>

³⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/125072013004>

⁴⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/854425>

7.6 LISA “JÄÄTMEMAJANDUSE PARIMA PRAKTIKA NÄITED TEISTEST OMAVALITSUSTEST”

Parimate praktikate analüüs hõlmas Saaremaa ja Saku valla keskkonnaspetsialistide intervjuueringi, lisaks koguti infot avalikult kättesaadavatest allikatest. Kokku on analüüsitud jäätmemajanduse korraldust viies omavalitsuses.

JÄÄTMEJAAMAD JA KOGUMISPUNKTIDE VÕRGUSTIK

Saaremaa vallas pakuvad jäätmejaama teenust nii omavalitsus, kui ka eraettevõtted. Omavalitsuse jaamad (kuuluvad omavalitsuse ettevõttele) on antud rendile, kliendile on hinnad seetõttu kõrged (teenustasu sees on nii vastuvõtu, kui rendikulu). Jäätmejaama territooriumile sisenemine toimub elektroonilise isikutuvastuse (ID-kaart, Smart-ID vmi) alusel. Videokaamera fikseerib sõiduki numbri ning sõiduk kaalutakse. Jäätmejaamas paiknevad konteinerid peamiste jäätmeliikide jaoks **ning jäätmejaam on külastatav ööpäevaringselt**. Kavas on suurendada mehitamata jäätmemajade arvu.

Saku vallas on samuti rajatud iseteenindav videovalvega Kiisa jäätmepunkt (territooriumile pääsemiseks tuleb helistada), kus võetakse tasuta vastu paberit ja kartongi, pakendeid, elektroonikajäätmeid, ohtlikke jäätmeid, klaasi ja plastjäätmeid. Automaatjaamad ei toimi nii nagu vaja - on sageli prügistatud, mistõttu on Kiisal enim külastataval perioodil juures koordinaator (K-P 10-18), kes aitab liigiti sortida. Vald peab **hästi toimivaks jäätmejaama opereerimise mudelit**, kus haldur on sisse ostetud aga töötajad on valla enda palgal. Tulevikulahendusena on kavas korraldada äravedu jäätmemajades ja -jaamades sama korraldaja kaudu. Saku jäätmejaama⁴¹ rajamise projekti kogumaksumus oli 294 957 eurot. Keskkonnainvesteeringute Keskus toetas projekti Euroopa Regionaalarengu Fondist 200 000 euroga.

Kanepi vallas toimib **liigiti jäätmete kogumine ainult mehitamata jäätmejaamades**. Kiipkaardiga ligipääs on lepingu sõlminud elanikule tasuta, sissekirjutuseta kinnistute omanikud peavad kaardi soetama (teenustasu 100 eur/aastas). Kogu valla kogumiskonteinerite ja jaamade võrgustiku toimimist kontrollib ning kliente nõustab üks omavalitsuse töötaja, kelle sõnul oli kõige raskem vabaneda prügistamisest (pooleaastane personaalne konsultatsioon iga rikkumise järel andis tulemuse).

Tallinna linnas Nõmme linnaosas on mitmeid aastaid läbi viidud **punaste lehekottide kampaaniat**⁴². Kampaania raames jagatakse registreerunutele 10 punast lehekotti aia- ja haljastusjäätmete kogumiseks. Lehekottide äravedu elaniku kinnistult on tasuta.

Hiiumaa vallas hakati alates 2020. aastast koguma kõiki **jäätmeid tekkekohast ehk elanike kodudest**, et muuta prügi äraandmine mugavamaks. Selleks tuleb kinnistu omanikul eraldi sõlmida prügiveoleping. Soovi korral on võimalik lepingut sõlmida ka naabruskonna peale.

Mustvee valla piirkondlik jäätmejaam Torma prügila võtab tasuta (v.a eterniit) vastu kodumajapidamistes tekkinud ohtlikke jäätmeid tavapärasest pikema lahtioleku ajaga: E-R 9.00-18.00 ja L 09.00-16.00.

Rakendatavus Valgamaal:

- *Valgamaal oleks jäätmekogumise võrgustiku arendamiseks võimalik nn **mehitamata vahejaamade rajamine suurematesse alevikesse ning kogukonna jäätmemajade rajamine hajaasustuspriirkonnas**. Sellised kogumispunktid koos mehitatud jäätmejaamadega tagaksid*

⁴¹ <https://kik.ee/et/projekt/saku-valla-jaatmejaama-rajamine>

⁴² <https://www.tallinn.ee/est/nomme/Uudis-Nommel-algas-punaste-lehekottide-kampaania-2>

ühtlase jäätmete kogumise võrgustiku, mis annaks võimaluse kodule lähemal ära anda enim tekkinud jäätmeliike (pakend, klaas, papp, biojäätmekogumiskonteinerid, riided, suurjäätmekogumiskonteinerid jms). Lihtsustades liigiti kogutud jäätmete ära andmist soodustatakse taaskasutusse suunatavate jäätmete koguste tõusu. Alternatiivina oleks liigiti kogutud jäätmete äravedu kinnistupõhiselt.

- Samuti on mõistlik **kaaluda jäätmejaama kombineeritud opereerimismudeli kasutusele võtmist**. Läbi kontrollitud igapäevatöö on tagatud paindlikkus jäätmejaama töö ümberkorraldamisel vastavalt muutunud vajadustele.
- Võrgustiku laiendamisel võiks kaaluda jäätmejaamades ja rajatavates **jäätmemajades äravedu korraldada sama vedaja kaudu**. Selle hulka võib lisada ka kampaania korras sügisese leheveo korraldamise tiheasustuses.
- Üheks võimaluseks on valdadel korraldada jäätmejaamade haldaja leidmiseks ühine hange. Suuremad kogused annavad hinnavõidu ning kvaliteetsema teenuse.

TAASKASUTUSSEKTOR

Eestis on laialdaselt kasutuses **riidekonteinerid**, kuhu elanikud saavad tuua puhtaid rõivaid, jalanõusid, mänguasju, aksessuaare jm esemeid, mida enam ei soovita kanda, kuid on siiski heas korras. Sellised konteinerid tühjendatakse, sorditakse ning saadud esemed pannakse uuesti müüki taaskasutusorganisatsiooni poolt (nt Humana, Uuskasutuskeskus). Riidekonteinerid on leitavad suuremates linnades (Tallinn, Tartu, Põlva, Paide, Türi, Järva-Jaani, Viljandi, Rakvere). Uuskasutuskeskus võtab lisaks rõivastele vastu ka mööblit ning muid majapidamises leiduvaid esemeid (lauamänge, nõusid, raamatuid jms).

Saaremaa vallas on koostöö Humanaga, üle valla paikneb 10 riidekonteinerit. Kohalik omavalitsus korraldab konteinerite tühjendamise ja vahelattu kogumise, edasi tegeleb riietega taaskasutuskeskus (sordib, peseb, müüb).

Saku vallas tehakse sarnaselt koostööd nii Humanaga kui ka Uuskasutuskeskusega (Kiisa jäätmepunktis). Ootus on jäätmejaama toodud esemete suunamine taaskasutusse koostöös partneritega (jäätmejaama operaatorid täna utiliseerivad, mitte ei vii taaskasutusse).

Sarnaselt tegutseb Saue vallas MTÜ Riidepunkt, kelle konteineritesse on võimalik ära viia riideid ning annetusi abivajajatele nii Eestisse kui Aafrikasse. Kogutud riideid ka müüakse heategevuse eesmärgil.

Taaskasutussektoris üle Eesti tegutseb ka kauplusekett Sõbralt Sõbrale, kelle omanikuks on MTÜ Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit. Kauplusel on kokku 20 taaskasutuskauplust (18 Eestis ja 2 Leedus) sh **Tõrvas** ja **Valgas**. Sarnaselt uuskasutuskeskusega, on kauplusesse võimalik tuua nii riideesemeid, mööblit kui ka muid majapidamises leitavaid esemeid, mis hinnatakse ning seejärel pannakse müüki. Uuskasutuskeskusest suunatakse laekunud tulu puudust kannatavate perede toetuseks ning vaimse tervise edendamiseks. Täna on probleemiks Baltimaadesse toodava tekstiili hulk. Kohapealse ringluse puudumisel on tekkinud mitmeid *second hand* müügipunkte, mis saavad oma kauba Soomest.

- **Rakendatavus Valgamaal:** Valgamaal on taaskasutuse tõstmiseks vajalik täpsustada uuskasutuskeskuste korraldus jäätmehoolduseeskirjas ning koostöös kolmanda sektoriga **käivitada taaskogumisvõrgustik**, sh uuskasutusjaamad (kas jäätmejaama lähedusse või keskustesse).

KORRALDATUD JÄÄTMEVEDU

Saaremaa vallas on korraldatud jäätmevedu lahendatud paindlikult. Jäätmevedaja annab teada, milline on veograafik ning kliendil on võimalik teatud liiki jäätmete (nt vanapaber) tühjendamise osas sõlmida leping ka tellimise peale. Hinna kujundamisega soodustatakse liigiti kogumist – biojäätmekogumiskonteinerid on 50%,

pakendijäätmed 25% ja vanapaber 20% segaolmejäätmete hinnast. Biojäätmete osas on eelistatud oma kinnistul kompostimine, mis alati ei õnnestu (hunnik puu all), mistõttu tegelevad aktiivselt kompostimise tutvustamisega.

Saku vallas on liigiti sortitud jäätmete äraandmine tasuta, maksta tuleb ainult segaolme eest (ning konteineri rendi eest). Sortimata jäätmeid üle anda ei tohi, seda kontrollib vedaja - esimesel korral jätab tühjendamata ning olukord fikseeritakse fotona, kliendile saadetakse sortimise juhend; teisel korral rakendatakse juba lisatasu. Kuigi selline lahendus nõuab suuremat sisendit ja kontrolli, on see tulemuslik. Jäätmeveo hind on vallas madal, ühe võimalusena võiks segaolme äravedu olla kallim, et kompenseerida liigiti kogumist. Juba viis aastat toimivad iganädalased suurjäätmete ringid, kus tellimisel on ühe korraga õigus ära anda kuni 5 m³. Uuel jäätmeveo perioodil saab iga jäätmevaldaja üle anda suurjäätmeid ka korraldatud jäätmeveo raames. Terve vald on kaetud kollase pakendikoti teenusega, st ei ole konteinerit vaja. Hetkel üks pakendikott, aga plaanis on tuua kasutusse kolme liiki jäätmekotid - klaas, paber, plast.

Rakendatavus Valgamaal:

- Valgamaal oleks rakendatav **paindlik korraldatud jäätmevedu**, kus on võimalik vastavalt tekkele üle anda liigiti kogutud jäätmeid erineva sagedusega, ka tellimise peale. Selline paindlikkus vähendab korraldatud jäätmeveost vabastust taotleivate majapidamiste arvu.
- **Suurjäätmete vedu** peaks olema täpsemalt kirjeldatud jäätmehoolduseeskirjas ning **korraldatud jäätmeveo osana** ka tegelikkuses lahendatud (leida optimaalne sagedus ning kasutada väiksemaid sõidukeid, võimalusena ka pakkuda jäätmejaamas haagist näiteks 0-rendiga).

JÄÄTMEVALDKONNA JUHTIMINE JA TÖÖKORRALDUS

Saaremaa vallas on keskkonnaosakond, kus jäätmespetsialist juhib valdkonna tööd (teisi kohustusi pole). Jäätmejaama küsimusi otsustab valla ettevõtte nõukogu ise. Spetsialist arvutas välja kohustuste täitmiseks vajalikud kogused ning nüüd jälgib korraldatud jäätmeveoga ettekirjutatud ringlusse suunamise osakaalu (nt vanapaberist 90% tuleb suunata ringlusse). Seis on hea, kogutud jäätmetest 90% läheb ringlusse. Andmeanalüüsi teostatakse kvartaalselt (JATS, jäätmejaama ja vedaja andmete alusel), tehakse üldistusi ning vastavalt sellele esitatakse ettepanekud (nt pakendite ja biojäätmete liigiti üleandmise mugavamaks tegemise osas).

Saku vallas on tööl kaks keskkonnaspetsialisti (ehitusteenistuses), kellest üks tegeleb jäätmete ja roheprojektidega. Jäätmekava on töö dokumendiks, tegevuskava jälgitakse pidevalt (kui on kavas põhjendatud, saab ka paremini rahastust EL fondidest). Samuti tehakse pidevalt andmeanalüüsi ning lisaks on tehtud sortimisuuringute ümberarvutamine Saku näitele - enda ringlussevõtu protsenti on oluline teada.

Mustvee vallas oli varasemalt katuseorganisatsioon, mille koostatud on ka aastani 2023 kehtiv Jõgeva, Peipsiääre ja Mustvee valdade ühine jäätmekava. Tegemist on praktikaga, mille puhul KOV'id delegeerisid jäätmekorralduse dokumendi koostamist piirkonna katuseorganisatsioonile. Vaatamata ühisele jäätmekavale, täna juhitakse jäätmemajandust igas vallas eraldi.

Rakendatavus Valgamaal:

- Vajalik on selgelt **jäätmespetsialisti tööülesannete ja realistliku töökoormuse määramine**, et tagada pidev andmete analüüs ning jäätmekava tegevuste elluviimine.
- **Kolme valla üleselt** on võimalik kokku leppida teatud tööloikudes (teavitus, taaskasutusvõrgustik, hanke korraldamise ettevalmistus, jäätmekava hindamine ja uuendamine jms).
- Mõistlik on **sortimisuuringute ümberarvutamine** oma valla näitele - enda ringlussevõtu protsenti on oluline teada.

KOOSTÖÖVÕRGUSTIK

Harjumaa omavalitsuse Liit (HOL) on Harju Maakonna omavalitsusüksuste poolne koostöö- ja esindusorganisatsioon, mille eesmärk on olla eestvedaja kohustuslike koostöövaldkondade ellukutsumisel ja partneriks pikaajalisel strateegilisel planeerimisel regioonis. HOL tegevuse põhisuunaks on erinevate võrgustike loomine ja nende kaudu omavalitsuste tegevuste toetamine. **MTÜ Jäätmevalduskeskus** (endise nimega MTÜ Harjumaa Ühistegevuste Keskus) on 2012. aasta suvel üheksa valla (Harku, Jõelähtme, Kernu, Kiili, Kose, Nissi, Padise, Raasiku, Viimsi) asutatud MTÜ, mis hakkas tegelema valdade jäätmemajandusega – jagama oskusteavet ja korraldama hankeid. Eesmärgiks oli korraldada mitme valla peale ühishankeid ja luua sarnane mudel, mis oli kasutusel Tallinnas – jäätmevedu ja -käitlus olid eraldatud ning omavalitsus arveldas otse jäätme ettevõtjatega.

Saaremaa ja Saku vallal on koostöö Humanaga ja/või Uuskasutuskeskusega, mis võimaldab elanikel majapidamises leitud, kuid enam mitte kasutuses olevad riideesemed annetada taaskasutamisele. Naaberomavalitsustega ei tehta koostööd suurte vahemaade pärast.

Rakendatav Valgamaal:

- Valgamaal on rakendatav **koostöövõrgustiku loomine taaskasutusorganisatsioonidega** nagu Sõbralt Sõbrale, Uuskasutuskeskus, Humana või teiste kohalike kasutatud rõivaste/esemete müüjatega.
- Kogu jäätmekava loomine ja kontrollimine ning investeeringute planeerimine ühe organisatsiooni alt (VAA, vms MTÜ). Õigusaktide ja hangetega töötamine, hangete täitmise järelevalve ühe ametikoha pädevusse.

INNOVAATILISED ALGATUSED

Riiete ringlusse suunamisel on heaks eeskujuks Soome. Riided on jagatud nelja kategooriasse: 1-3. on ringlusse suunamiseks ning 4. kategooria taaskasutuseks mittekõlblik, st utiliseeritakse. Saaremaa vallas on kavas korraldada **riiete kogumine eraldiseisva süsteemina** (st mitte jäätmejaamas) paigaldades endiste valdade keskustesse riidekonteinerid.

Taaskasutussektoris tegutseval kaupluseketil Sõbralt Sõbrale on tavalise kliendikaardi asemel võetud kasutusele riidest **kliendikott**, mis töötab samasugusel põhimõttel ehk enne ostu sooritamist kliendikoti ettenäitamisel kehtib 10% soodustus kogusummalt.

Lääne-Harju vallas tegutseb kogukonna liikmetest ja valla spetsialistidest koosnev töögrupp „Roheline vald.“⁴³ „Rohelise Valla“ töögrupp ühendab kogukonna liikmed ja valdkondade spetsialistid. „Rohelise valla“ idee kasvas välja kogukonnakomisjoni liikmete murest, kuidas säilitada loodus- ja kultuuripärandit ja hoida piirkondade väärtusi ja identiteeti. „Rohelise Valla“ töögrupi eestvedamisel valmis päikeseenergial toimiva jahutusega **toiduringluse kapp**. Initsiatiivgrupi poolt läbi viidud küsitluses selgus, et majapidamises jääb enim kasutamata kodutoit, aiasaadused, kuivained ning küpsetised. Toidukapp võimaldab allesjäänud toit viia toidukappi ning jagada seda teiste inimestega, vähendamaks toidu äraviskamist. Toidukapi loomisega loodetakse edendada toiduraiskamise vähendamise mõtteviisi ja toidukordade planeerimise

⁴³ <https://rohevald.ee/pressiteade-laulasmaale-paigaldati-paikeseenergial-toimiv-toiduringluskapp/>

harjumuse juurutamist. Vastukaaluks kodutoidule saab **Fudleri platvormi**⁴⁴ kaudu toidukohtade müümata jäänud toitu odavamalt hinnalt osta toiduraiskamise vähendamise eesmärgil. Fudleriga liitumisel aitab toidukoht kaasa aidata toiduraiskamise vähendamisele ning seejuures teenib lisatulu müümata jäänud toidult. Valgamaa kontekstis saaks antud või taolist lahendust kasutada eelkõige haridusasutuste põhisel, kus toidu ülejäägid saab kasumiks pöörata. Igati sobilik on lahendus igasugustele asutustele, kus tekib valmistoidu jääke.

Mehitamata jäätmepunktide osas on Põlva vallas käivitamisel täisautonoomsete merekonteiner-punktide pilootprojekt. Sarnaselt Kanepi vallale on ka selle projekti eesmärgiks vähendada inimtööjõudu ja pakkuda liigiti kogutud jäätmete äraandmise võimalust kodu lähedal. Saku vallas lahendaks selliste **kogukonna jäätmemajade** rajamine jäätmete liigiti kogumisega seotud transpordiprobleemid, kus korraldatud prügiveo teenuse pakkuja kitsastel tänavatel sõitmise asemel suunatakse elanikud ise liigiti koguma ja jäätmeid tooma hea ligipääsetavusega asula ääres paiknevasse jäätmemajja (varustatud kiibiga, videovalvega).

Pandinõude süsteem ürituste korraldamisel on hakanud levima mitmes piirkonnas. Covid-19 pandeemia ajal hakati Tartu mitmes klubis kasutama mitmekordseks kasutamiseks topse, mida peo lõpus tagastades pandiraha tagasi sai. Harjumaal toimuval muusikafestivalil *I Land Sound* on samuti rentimiseks nõud ja topsid. Harku vallas on omavalitsuse poolt korraldatavatel avalikel üritustel kasutuses samuti taaskasutatavad nõud.

Hiiumaa vald on välja töötanud pilootprojekti, mille raames Hiiumaa külastajatele on võimalik mugavalt vabaneda Hiiumaa külastuse ajal tekkinud olmeprügist soetades selleks **ettemakstud jäätmekoti**. Jäätmekott⁴⁵ on leitav Hiiumaa COOP kauplustest hinnaga 1 euro ja 70 senti. Tegemist on ettemakstud prügikottidega, mille ostuhind sisaldab juba olmeprügi käitlemist. Prügikotte saab ära anda Hiiumaa videovalvega jäätmepunktidest, kus on paigutatud spetsiaalse erimärgistusega olmejäätme konteinerid.

Rakendatavus Valgamaal:

- *Valgamaal on rakendatav riiete eraldi kogumise ja taaskasutamise mudel koostöös (kohalike) vabaihendustega. Vajalik on leida koostööpartner ning jäätmehoolduseeskirjas seda korraldust täpsemalt reguleerida.*
- *Kogukonna jäätmemajade rajamine halva ligipääsetavusega piirkondades säästab teedevõrku.*

KAASAMINE JA TEAVITUSTÖÖ

Lääne-Harju vallas tegutseb initsiatiivgrupp Roheline Vald, mille eesmärgiks on püüelda puhta, loodus- ja inimsõbraliku elukeskkonna poole. Tegevused viiakse ellu kuues valdkonnas, sh jäätmemajanduses. Töörühma⁴⁶ eesmärkide hulka kuulub liigiti kogumisele üleminek (sh biojäätmed), sellega seonduv teavitus elanikkonnale ja parem pakendikogumise süsteemi rakendamine, kasutades parimaid praktikaid nii Eestist, kui mujalt maailmast. Jäätmemajanduse töögrupp ootab jooksvalt ka kõikide elanike murekohti ja ettepanekuid seoses jäätmemajanduse kitsaskohtadega ning kaasabi lahenduse leidmisel ja elluviimisel. Roheline Vald on loonud kogukonna teavitusprogrammi Targa Valiku Praktikum, mis on suunatud teavitustegevus jätkusuutlikest valikutest (nt koduse kompostri valmistamine, ringmajanduse edendamise seminar jne). Teavitusprogramm on suunatud ainult Lääne-Harju valla elanikkonnale.

⁴⁴ <https://fudler.ee/home>

⁴⁵ <https://vald.hiiumaa.ee/jaatmete-liigiti-kogumine#kylastajale>

⁴⁶ <https://rohevald.ee/jaatmemajandus/>

Tartu linn korraldab koostöös Eesti Teadusagentuuriga, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusega (EAS) veebiseminare Nutikas neljapäev, kus räägitakse ringmajandusest ja rohepöördest.

Hiiumaa vald koostöös Kompostiljoniga viis läbi biojätmete kompostimise veebikoolituse ning pakub seda teenust kõigile soovijatele.

Põlva vald viis läbi august 2018 – jaanuar 2021 projekti “Jätmete taaskasutus läbi kunsti ja käsitöö (WasteArt⁴⁷)”, mille raames kunstnikud lõi kunstiteosed jätmetest, millega juhiti tähelepanu jäätmeprobleemile, tarbimisharjumustele ja ressursside efektiivsemale kasutamisele. Projekti eesmärgiks oli avalikkuse teadlikkuse suurendamine ning tarbimisharjumuste muutmine keskkonnasõbralikumaks. Projekti raames viidi läbi ka jäätmeaudit lasteaedades ja koolides.

Saaremaal toimivad kogukonna enda poolt algatatud garaažimüügid ning plaanis on hakata toetama jätmete teket vähendavaid algatusi.

Saku vald plaanib toidukapi projekti koolisööklatega ning kohalike poodidega. Toimivad kogukonnaaiad.

Mustvee vallas toetab jäätmemajanduse teematist infojagamist külavanemate kogu.

Rakendatavus Valgamaal:

- *Teavitustöö puhul on võimalik üle Valgamaa korraldada (vald, vabatahtlikud, ringmajanduse edendamisele suunatud ettevõtted) ühist kommunikatsiooni ja teavituskampaaniaid. Selliselt on võimalik maakondlikult tõsta teadlikkust, elanikel tekib jätmetest ühine arusaam ning koos kavandatud tegevusi ellu viies on võimalik vältida dubleerimist. Teavitustöö võib olla ka delegeeritud MAKile või VOL'le.*

⁴⁷ <https://www.polva.ee/jaatmete-taaskasutus-labi-kunsti-ja-kasitoo>